

LAISVE

BALANDIS

1978

Alė Rūta

ŽYDĖS GRAŽESNI ŽIEDAI

Stasys Barzdukas

KARTU SU JUOZU BAČIŪNU

Dr. Bronius Nemickas

KELIAS Į LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĘ

P. A. Raulinaitis

**LIETUVIŠKAS ŽVILGSNIS Į
EUROKOMUNIZMĄ**

Dr. Aleksandras Štomas

POLITINĖ SĄMONĖ LIETUVOJE

Aleksandra Vaisiūnienė

LIETUVIAI VENECUELOJE

Leonardas Valiukas

MUMS REIKIA KONKREČIŲ DARBŲ

Tomas Venclova

LIETUVOS RUSINIMAS ir kt.

LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIŲ TARYBA

P. Algis Raulinaitis, Tarybos prezidiumo pirmininkas
1501 Riverside Drive
Burbank CA 91506, USA

Edmundas Arbas, Tarybos prezidiumo sekretorius
306 — 22nd Street
Santa Monica, CA 90402, USA

Juozas Ardys, JAV ir Kanados LFB centro valdybos pirm.
Bloomington, Illinois

Vytautas Aušrotas, Weston, Ont., Kanada

Dr. Zigmas Brinkis, Tarybos prezidiumo narys, Los Angeles, Calif.

Dr. Kęstutis J. Čeginskas, Europos LFB pirmininkas,
Muenchen, Vokietija

Kun. Viktoras Dabušis, Paterson, New Jersey

Dr. Kęstutis K. Girnius, Chicago, Illir.ois

Juozas Kojelis, “Į Laisvę” red., Santa Monica, Calif.

Linas Kojelis, Princeton, New Jersey

Antanas Sabalis, Woodhaven, New York

Dr. Rozalija Šomkaitė, So. Orange, New Jersey

Rankraščiai, nuotraukos ir knygos siunčiamos redaktoriaus adresu:
747 — 23rd Street, Santa Monica, CA 90402

Užsakymus ir prenumeratos mokestį siųsti administracijos adresu:
Aleksas Kulnys, 7034 Hartcrest Drive, Rancho Palos Verdes, CA 90724.

Metinė prenumerata: Australijoje, Jungtinėse Valstybėse ir Kanadoje —
\$7.00, kitur — \$5.00.

Straipsniai, autoriaus pasirašyti pavarde, slapyvardžiu ar inicialais,
nebūtinai reiškia ir redakcijos nuomonę.

Spaudžia TĖVŲ PRANCIŠKONŲ spaustuvė, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

T U R I N Y S

Skaitytojų žodis	2
Dr. Bronius Nemickas: Kelias į Lietuvos nepriklausomybę	4
Dr. Aleksandras Štromas: Politinė sąmonė Lietuvoje	11
Tomas Venclova: Dėl dr. A. Štromo paskaitos	23
P. A. Raulinaitis: Lietuviškas žvilgsnis į eurokomunizmą	26
Stasys Barzdukas: Kartu su Juozu Bačiūnu	34
Alė Rūta: Žydės gražesni žiedai	41
Leonardas Valiukas: Mums reikia konkrečių darbų	44
J. Pašilis ir K. Gimžauskas: 1977 metinis Vliko seimas	47
Jaunimo demonstracijos	50
J. Kij.: Politinės studijos Kalifornijoje	52
Aleksandra Vaisiūnienė: Lietuviai Venecueloje.....	58
“Į Laisvę” vedamieji	70

“Į LAISVĘ” — lietuvių politikos žurnalas.
Leidžia Lietuvių Fronto Bičiuliai.

“Į LAISVĘ” (TOWARD FREEDOM): Lithuanian magazine of politics,
published three times a year by the Friends of the Lithuanian Front.

Juozas Kojelis, Redaktorius / Editor
747 — 23rd Street
Santa Monica, CA 90402

Aleksas Kulnys, Administratorius / Circulation Manager
7034 Hartcrest Drive
Rancho Palos Verde, CA 90247

SKAITYTOJŲ ŽODIS

Žodis VLIK-o vardu

Dr. Bronius Nemickas, Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto vicepirmininkas, atvykęs į 1978 sausio 28-29 d.d. Los Angeles LFB sambūrio suorganizuotą politinių studijų savaitgalį, padarė tokį pareiškimą:

Turiu malonią pareigą pasveikinti šio politinių studijų savaitgalio rengėjus ir visus jo dalyvius Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto vardu. Šis Jūsų susirinkimas, ši rengėjų iniciatyva yra didelis įnašas į Lietuvos laisvinimo veiklą. Kaip Tamstos jau jaučiate, mūsų laisvinimo veikla yra pasidariusi tam tikra lyg ir karuselė, kur kas metai reikalai sukasi ir sukasi tuo pačiu ratu, visiškai nekeisdami savo orbitos. Šitokie pokalbiai, kuriuos čia organizuojate šiame mieste įneša naujo tam tikrų nuokrypų nuo karuselės, įneša naujų minčių, iškelia kai kurių idėjų, kurios anksčiau ar vėliau pasiekia Lietuvos laisvinimo organizacijas. Jos, tos organizacijos, išgirdimos mūsų visuomenės balsą per spaudą ir kitus susižinojimo kanalus, priima tatau dėmesin, jas svarsto. Todėl šitokie dalykai turi labai didelės įtakos į mūsų veiklos sėkmingumą.

Paieškoti naujų kelių

Niekad neturėtumėm vengti kritiškiau pažvelgti į visą Lietuvos laisvinimo darbą ir paieškoti jam naujų kelių bei būdų. Tai kasmet atlieka LFB Los Angeles sambūris, suorganizuodamas įdomius ir aktualius politinių studijų savaitgalius Kalifornijos lietuviams. Viename iš tų politinių studijų savaitgalių teko man dalyvauti. Rengėjai nesitenkina vien tik savo pajėgomis. Į tuos politinių studijų savaitgalius pasikviečia po porą ar net daugiau iškilių lietuvių veikėjų iš rytų. Tas politinių studijų savaitgalis tikrai

“išjudino” mane pilnesniam prisidėjimui prie Lietuvos laisvinimo darbo. Būtų puiku, kad didesni lietuvių centrai visame laisvajame pasaulyje organizuotų kasmet panašius politinių studijų savaitgalius. Būtų milžiniškos naudos visam Lietuvos laisvinimo darbui.

P. Karnėnas
Chicago, Ill.

Ateitininkai ir tremties sąmonė

Ačiū Vt. Vt. už kondensuotą ateitininkijos kelio aptarimą (“Į Laisvę” nr. 71 - 108). Teisingai jis pastebi, kad “išeivijos ateitininkija tebėra viena iš pačių gyvųjų ir veiksmingųjų visos mūsų išeivijos tautinio savitumo puoselėtojų ir stiprintojų”. Nežinau tik, ar jo pastaba, kad “išeivijos ateitininkijai įkvėpti tremties sąmonę vargu bebus įmanoma” yra taikoma specialiai ateitininkams. Man atrodo, kad jaunojoje išeivijos kortoje “tremties sąmonę” vargu kas stipriau yra įsisavinęs už ateitininkus. Pasižvalgykime tik jaunųjų aktyvistų keliamuose bruzdėjimuose ir pamatysime, kad ateitininkai nestovi užpakalinėse eilėse. Greičiau priekinėse. Kur “tremties dvasia tų, kurie bėgdami iš Lietuvos prisiekinėjo iki paskutinio kraujo lašo kovoti už pavergtų brolių laisvę? Daugelis jų jau valdo milijonus, o Lietuvos laisvei numeta tik trupintus.

Prisiminkime du praėjusių metų įvykius. Lietuviškas jaunimas, įsisavinęs “tremties dvasią” (ateitininkai irgi labiau priekinėse, o ne užpakalinėse eilėse) Lietuvai padarytas skriaudas rodė žygyje Washingtone prie sovietų ambasados, o seneliai šauliai, įvairūs “reorgai” ir naciai Čikagoje “šturmavo” Jaunimo centrą. Pastarųjų eilėse ateitininkų nebuvo. Garbė jiems.

A. G.
Chicago, Ill.

Pamokslas nuo kalno

Ateitininkų kongresas, apie kurį užsiminė „Į Laisvę“ nr. 71 (108), buvo nepaprastai gausus delegatais ir svečiais, dalyvavo jame daug jaunimo. Kongreso šūkis buvo: „Liudykime Kristų ir savąją tautą“. To šūkio pirmąją dalimi buvo kiek pilniau pasakyta, o to obalsio antroji dalis buvo beveik nepaliesta. Kongreso programa buvo perkrauta paskaitomis bei simpoziumais. Per daug buvo skirta laiko praeičiai. Delegatų ir svečių pasisakymams iš publikos visad „trūko“ laiko. Ir paskaitose ir simpoziumuose beveik visas dėmesys buvo skirtas teoretikams. Kongreso dalyvių tarpe buvo visa eilė praktikų. Kongreso programos organizatoriai nesurado jiems vietos programoje. Reikia manyti, kad jie būtų davę labai konkrečių siūlymų ateities veiklai. Vienas iš prezidiumo narių man kalbėjo: „Jei Kongreso organizatoriai nepateiks konkretesnių rezoliucijų ateities veiklai, tai šis suvažiavimas liks tik mandagus ir malonus pašnekesys — ir tik „pamokslas nuo kalno““. Ateitininkų Federacijos vadovybė jokių konkretnių rezoliucijų svarstymui tame suvažiavime nepateikė. Susumuojant tenka pareikšti, kad turime dar daug jaunų, kiek senesnių ir gana senokų ateitininkų, bet jie jau nebebando „kibti“ į opiuosius ir svarbiuosius Katalikų Bažnyčios ir Lietuvos laisvinimo klausimus ir nebeieško pilnų ir išsamių į juos atsakymų.

L. Valiukas
Los Angeles, Calif.

Neužmiršti moterų

Retai „Į Laisvę“ užtinku straipsnių, moterų parašytų. Man atrodo, kad vyrai mėgsta reprezentaciniuose pobūviuose ir moteriškos giminės atstovės, įdomias pokalbiuose ir turinčias vertingų minčių. Ar nebūtų įmanoma jas dažniau pakviesti ir į šio žurnalo puslapius?

Vita Balaišytė
Chicago, Illinois

Su laiku einanti grupė

„Į Laisvę“ žurnale talpinami straipsniai yra tikrai įdomūs, aktualūs, realistiški. Žinoma, nėra reikalo vengti ir kitaip galvojančių autorių pasisakymų. Tai teikia žurnalui daugiau svorio, įdomumo ir tolerancijos. Patinka kam ar ne, tačiau reikia pripažinti, kad LF bičiuliai yra bene labiausiai su laiku einanti grupė.

Julius Veblaitis,
Union, N.J.

Numeris geras

„Į Laisvę“ gruodžio nr., mano požiūriu, labai geras. Bėda ta, kad periodinė mūsų spauda tiesiog nepajėgi pakomentuoti. Taip visi geri dalykai ir uždūsta, o gyvenimas neišsimuša iš rutinos. Kiek paskatų, pavyzdžiui, davė Altos suvažiavimas ar Vliko seimas?

St. Barzdukas
Cleveland, Ohio

Numeris įdomus

Paskutinis „Į Laisvę“ numeris (Nr. 71-108) labai įdomus. Ypač mūsų disidentų mintys apie Lietuvą ir okupacinius padarinius joje.

„Į Laisvę“ galėtų pasvarstyti išlaisvintos Lietuvos valdymosi formos klausimus, nes Lietuvoje gyveną idealistai tokiems svarstymams sąlygų neturi. Atsikračiusi okupanto, aišku, savo problemas spręs pati tauta, tačiau mūsų sugestijos ir svarstymai tuo reikalu jiems galėtų būti labai naudingi.

Linkiu, kad „Į Laisvę“ diskusijas lietuviškais klausimais ir toliau vestų rimtai, prisilaikydama žurnalistinės etikos.

Bal. Brazdžionis
Chicago, Ill.

Ačiū, Vita

Ačiū, Vita, už 200 dol. auką žurnalui. Laukiame, kad Tavimi pasektų į ryai.

Redaktorius
ir administratorius

KELIAS Į LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĘ

Dr. BRONIUS NEMICKAS

Išorinės sąlygos Lietuvos valstybinei nepriklausomybei atgauti

Visų pirma, šnekant apie artimiausią taikinį kelyje į Lietuvos nepriklausomybę, tenka pakalbėti apie išorines sąlygas Lietuvos valstybinei nepriklausomybei atgauti. Lietuvos valstybinė nepriklausomybė, negalima tikėtis, kad iškristų iš dangaus. Reikės daug triūso, daug pastangų, daug darbo. Bet, be to, dar turi būti ir atitinkamos sąlygos išorinės, ne nuo mūsų pačių pareinančios. Ir tik susidarius toms sąlygoms, bus atgauta Lietuvos valstybinė nepriklausomybė. Tos sąlygos, mano galva, būtų šitokios: pirma, Lietuvos laisvei palanki tarptautinė padėtis; antra, sovietinės sistemos žlugimas. Ir trečias išorinės kilmės dalykas, kuris, manau, tikriausiai ir lems Lietuvos valstybinės nepriklausomybės atgavimą, yra anksčiau minėtųjų abiejų sąlygų sanbėga. Vadinasi, turės būti mūsų bylai palanki tarptautinė padėtis ir pačios Sovietų Sąjungos žlugimas.

Ar tas žlugimas ateis iš vidaus ar iš užsienio — tai, žinoma, čia būtų daugiau pranašysčių sritis.

Apie tai šiandieną galima tik pasamprotauti, bet negalima daryti jokių tikresnių išvadų. Įvykus šiai trečiajai sąlygai (abiejų pirmųjų sanbėgai), mūsų jėgos, mūsų ryžtas, mūsų pastangos tada duotų tokius rezultatus, kurie atgautų nepriklausomą Lietuvos valstybę.

Kai šiandieną žvelgiame į tarptautinius horizontus, to palankumo savo bylai nematome. Kai kurie mūsų lengvatikiai optimistai dėjo daug vilčių į Belgrado konferenciją, kad ten, be žmogaus teisių, iškilsias ir tautų apsisprendimo vykdymo reikalas. Aš gana akyliai stebėjau tos konferencijos darbus, jos eigą ir nepastebėjau, kad būtų rimčiau kelias tautų apsisprendimo teisių vykdymo klausimas. Kai kas iš mūsų organizacijų žmonių tai aiškina per daug optimistiškai ir net kai kuri spauda pagyrūniškai rašo, kad Pabaltijo klausimas esąs jau Belgrado konferencijos svarstomas. Tai netiesa. To klausimo Belgrado konferencija nesvarsto. Vienas kitas mūsų bylai palankus kalbėtojas, šnekėdamas apie žmogaus teises apskritai, užsiminė Pabaltijo valstybių įjungimą Sovietų Sąjungon, priminė,

kad Amerika ir kitos laisvojo pasaulio valstybės tos inkorporacijos nepripažįsta. Žinoma, tai yra geri dalykai — neleidžia užgyti tai žaizdai, kuri yra mūsų tautai padaryta. Bet niekas Belgrado konferencijoje nepadarė jokio pareiškimo, reikalaujančio atstatyti Pabaltijo valstybių apsisprendimo teisės vykdymą.

Optimistai taip pat tiki, kad Sovietų Sąjunga jau žlunga. Bet jei ji įstengė durtyvais išsilaikyti šešiasdešimts metų, tai — nežiūrint, kad dabar ten yra tam tikro laisvėjimo, kurio nedrįstama gal ir nepajėgiama sulaikyti — Sovietų Sąjunga dar nežlugs šiemet ar kitamet. Tas irimo procesas gali būti dar gana ilgas. Tomas Venclova, kurį laikau labai realiu okupuotos Lietuvos gyvenimo vertintoju, skiria šiam procesui penkiolika ar dvidešimt metų. Ir man norėtusi prie šios jo minties jungtis, nes netikiu, kad Sovietų Sąjunga sugriūtų natūralinėje savo aižėjimo eigoje per metus, dvejus ar trejus. Žinoma, visokių netikėtinumų, sakyčiau, kone stebuklų pasaulyje gali rasti. Tatai galėtų stotis, sakysim, susikomplicavus tarptautinei padėčiai: labai paaštrėjus Artimųjų Rytų problemai ir Sovietų Sąjungai jon įsivėlus visu savo svoriu arba pagaliau ir Kinijai iš kitos pusės stuktėlėjus į Sovietų Sąjungos pašonę. Tam stuktėlėjimui taip pat sunku tikėti, nes Kinijai dar reikia dešimt,

penkiolika ar dvidešimt metų pasiruošti, kol jos karinis potencialas prilygs ar maždaug prilygs Sovietų Sąjungos kariniui pajėgumui. Tokiu būdu šiandieną nesimato visiškai konkrečių viltingų sąlygų Lietuvos valstybės nepriklausomybei atgauti.

Išėivijos misija Lietuvai

Tačiau mes neturim nuleisti rankų. Kaip jau minėjau, tos sąlygos, ypač tarptautinės padėties palankumas, gali atsirasti greičiau negu mes manome; visiškai netikėtai. Todėl mes turime būti tam reikalui pasiruošę. Žinoma, toji ruošia turi eiti ir pavergtoje Lietuvoje ir išėivijoje. Išėivija visomis savo materialinėmis ir intelektualinėmis jėgomis turi veikti pavergtą tautą link laisvėjimo ir visiško išsilaisvinimo. Dieve saugok, neskatinkime ten revoliucinių veiksmų, nes šiomis sąlygomis tatai būtų beprasmis nekalto kraujo praliejimas. Bet tautą reikia ruošti šiam didžiam laisvės žygiui. Kaip mus iš anapus pasiekusios žinios liudija, tauta savo dvasia yra gerai pasiruošusi: eina ranka rankon su mumis, trokšta laisvės ir Lietuvos valstybinės nepriklausomybės. Žinoma, yra nuotrupų, tokių atsispyrėlių, kurie nueina bernauti Krekliui. Bet tai yra tik išimtys. Visa tauta yra už lietuvių tautos laisvę, už Lietuvos valstybės nepriklausomybę. Šią gyvą idėją mes turime akinti, išlaikyti, stiprinti. Ši ruošia ir yra pagrindinė

mūsų misija čia, laisvajame pasaulyje.

Išeivijos misiją man norėtusi nusakyti šiais žodžiais:

1. Pavergtą Lietuvą atatinkamai veikti laisvėjimo link, stiprinant jos dvasią, kad ruoštųsi ir tautosotų savo jėgas tai valstybinės nepriklausomybės atgavimo progai;

2. Kelti laisvajame pasaulyje balsą, reikalaujantį lietuvių tautai laisvės ir Lietuvai valstybinės nepriklausomybės, ir, kai yra reikalas, net kalbėti lietuvių tautos vardu.

Mes labai dažnais atvejais tautai ir darome. Nereikalaujame įgaliojimų iš krašto, jokių formalinių dokumentų, nes kiekvienas, palikdami savo žemę, išsinešėme šventą pareigą padėti pavergtai tautai išsilaisvinti ir, kai reikia, už ją kalbėti. Kiekvienas turime nerašytą įgaliojimą, nes visa mūsų tauta trokšta, kad mes už ją kalbėtume laisvajame pasaulyje, reikalaudami nepriklausomo Lietuvos valstybės atgavimo. Tai gi jokių įgaliojimų prašyti mums nereikia, nes kiekvienas mūsų juos turime iš pačios lietuvių tautos.

Laisvųjų lietuvių misijos sąlygos

Lietuvių tautos išeivijos politinė misija gali būti tinkamai įvykdyta taip pat tik tam tikromis sąlygomis. Tos sąlygos, man atrodo, būtų šitokios: pirma, pavergtos Lietuvos geras pažini-

mas; to mums labai ir labai trūksta. Ir, antra, visų mūsų išeivių susiklausymas bei jų organizacijų darbo darna — tai yra suderintos pastangos Lietuvos vadavimo plotmėje.

Dabar, grįžtant prie pirmosios sąlygos (pavergtos Lietuvos gyvenimo pažinimo), tuojau iškyla klausimas, ar mes pažįstame gerokai pakitusias Lietuvos gyvenimo sąlygas ir jose išaugusią naująją lietuvių tautos kartą, kuri gali savo galvosena nuo mūsų šiek tiek skirtis? Čia mūsų jaunoji karta taip pat skiriasi nuo tėvų generacijos. Reikia tikėti, kad panašiai dedasi ir okupuotoj Lietuvoj. Savaime suprantama, šis kitimo procesas ten eina kiek itoninė linkme negu čia.

Antras dalykas, kaip minėjau, yra mūsų organizacijų bei mūsų pačių susiklausymas ir darbo darna. Tačiau, kas seka lietuviškąjį gyvenimą, nesunkiai gali pastebėti, kad tos damos nėra mūsų organizacijų politinėje veikloje, liečiančioje Lietuvos vadavimą. Kai kalbu apie darnos reikalingumą, tai turiu galvoje tris pagrindines mūsų bendrines organizacijas, žinoma, pirmoje eilėje Vyriausiąją Lietuvos Išlaisvinimo Komitetą, kuriam aš šiek tiek atstovauju. (Čia noriu pastebėti, kad ne visos mano reiškiamos mintys yra VLIKo aprobuotos. Kalbu daugiau kaip privatus žmogus ir gal net ne viską pasakau, nes esu davęs savo organizacijai tam tikrus įsipareigojimus, nuo

kurių negaliu per toli nukrypti. Bet iš antros pusės nesu suvaržytas pareikšti ir savo nuomonę, jeigu ji skiriasi nuo nusistatymo tos organizacijos, į kurią esu įsijungęs). Tarporganizacinės darbo darnos nėra. VLIKo požiūriu reikalas yra dar šiek tiek geresnis. VLIKas kalbasi ir su PLB, gana gerai bendradarbiauja su JAV Bendruomene, dirba ir su Amerikos Lietuvių Taryba; su tomis organizacijomis jis pagrindiniais reikalais sutaria, dalykus išsiaiškina. Bet didžiausia nesantaika yra tarp Lietuvių Bendruomenės ir Amerikos Lietuvių Tarybos. Žinoma, ta nesantaika spinduliuoja ir į Vyriausiąją Lietuvos Išlaisvinimo Komitetą, nes jis yra sudarytas iš penkiolikos politinių grupių, kurių vienos linkusios palaikyti Amerikos Lietuvių Tarybos, o kitos Lietuvių Bendruomenės pusę. Bet iki šiol vyriausiasis Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas vis dar suranda šiokių tokių aukso vidurį. Tačiau padėtis negerėja ir, jei neįvyks tarporganizacinės sandoros, man atrodo, gali pablogėti.

1974 metais pagrindinės mūsų organizacijos turėjo labai sėkmingą konferenciją darbui suderinti. Bet tos konferencijos tąsa toliau nebegalėjo vystytis dėl iškilusių aštrių kivirčų tarp Lietuvių Bendruomenės ir Amerikos Lietuvių Tarybos. Buvo susirinkta antrą kartą, bet konferencija nutrūko, ir lig šiol neįmanoma vėl susieiti.

Girdėjau gana iliuzinių siūlymų, kad Amerikos Lietuvių Tarybą reikią paversti Lietuvių Bendruomenės lyg ir savotiška užsienių reikalų ministerija, ir viskas būtų gerai. Šito dalyko niekas nepadarys — dar per ankstus laikas. Man atrodo, pats pagrindinis dalykas — tai suderinti darbus. Dar peršamas pasidalinimas veiklos šakomis — vieniems dirbant kultūros, kitiems politikos srityje. Tačiau jau yra išsiaiškinta, kad tarp kultūros ir politikos nėra aiškios ribos, ypačiai mūsų darbo sąlygomis; daugis mūsų kultūrinių poreikių labai paveikiai paremia politinę veiklą. Taigi šiandieną padėtis yra tokia, kad visi viską dirbame. Visos mūsų pagrindinės organizacijos viską dirba. Amerikos Lietuvių Taryba dirba politinį darbą, bet, kai reikia, neatsisako ir nuo kultūrinio darbo. — Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas, kuris reiškia privilegiją tik į politiką, įsimašo ir į kultūrinius reikalus. JAV Lietuvių Bendruomenė, kuri pagal senus (ir, turbūt, pasenusius) susitarimus turėtų reikštis tik kultūroje ir švietime, dirba ir politinį darbą. (Nėra įrodymų, kad iš vis tokie susitarimai būtų buvę padaryti — red.). Man atrodo, kad dėl to nereikėtų kovoti. Jei dirba, tegu dirba. Gerai! Tik darbus reiktų suderinti, kad be reikalo nebūtų eikvojamos jėgos ir finansai. Gi kaip paskutiniai įvykiai rodo, rungtyniaujama ne tik darbais,

bet dar labiau tuščiais pasigyrimais, netgi blefais. Tuo būdu nuviliame Lietuvos vadavimo institucijas remiančią mūsų visuomenę, menkiname visuomenės pasitikėjimą, silpniname su ja ryšį ir atbaidome nuo dosnesnės Lietuvos vadavimo veiklai remti finansinės talkos.

Lietuvos gyvenimo pažinimo būtinumas ir būdai

Pavergtos Lietuvos dabartinio gyvenimo mes reikiamai nepažįstame. Ten daug kas pakito. Išaugo nauja, bet vis nepriklausomybiškai nusiteikusi lietuvių karta. Be to, pradedant Chruščiovo era, šiek tiek laisviau ėmė atsikvėpti ir žmogus. Kol kas Brežnevui nepavyko vėl sukaustyti okupuotos Lietuvos žmogaus Stalino grandinėmis. Tačiau daugis mūsų dar tebevertiname pavergtos Lietuvos gyvenimą savo išgyventa 1940-41 metų labai skaudžia patirtimi. Mes vis netikime, kad ten kartais jau yra respektuojamas šioks toks formalinis teisėtumas. Apie materialinį teisėtumą kalbos negali būti. Bet ir formalinis teisėtumas, kai jis tampa akibrokštu režimui, būna ir dabar išmetamas per tvorą. Tačiau daugeliu atvejų su formaliniu teisétumu stengiamasi bent viešai skaitytis.

Lietuvos gyvenimo geresnis pažinimas, kol neturime tinkamesnio būdo, turėtų remtis Lietuvos laisvinimo darbo konferencijos, įvykusios 1974 spalio 26-

27 d. d. White Plains (N.Y.), nurodytomis gairėmis ir disidentų patirtimi. Jie yra atnešę vertingos patirties, kurią turime įvertinti ir savo darbuose ją naudoti. Kai kas akcentuoja tarpgrupinius Clevelando susitarimus, nustačiusius laisvojo lietuvio bendravimo su pavergtuoju savo broliu šioias tokias gaires. Bet Clevelando susitarimai, man atrodo, jau yra pralenkti White Plains susitarimų. Clevelando susitarimuose ėjo kalba daugiau apie negatyvius dalykus: ko mes turime vengti, ko nedaryti savo santykiuose su pavergtaisiais lietuviais, patį bendravimą paliekant grynai tik privatinėje plotmėje. White Plains konferencija padarė žingsnį pirmyn. Šioje konferencijoje dėl Lietuvos pažinimo pasisakyta teigiamai, pozityviai. Noriu pacituoti tą nutarimą, kurį daug kas iš mūsų yra užmiršę. Net ir paties Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto Taryboje kai kurie atstovai, kurstomi iš šalies, panoro sugriauti tą nutarimą ir pakeisti jį tariamai daug geresniais, kone policiniais pavergtųjų ir laisvųjų lietuvių bendravimo nuostatais, tuo pačiu suvaržančiais ir gilesnį dabartinio Lietuvos gyvenimo pažinimą. White Plains konferencijos sutarimas, nurodąs laisvojo lietuvio bendravimui su savo pavergtuoju broliu gaires, skamba šiaip:

Kiek įmanoma okupacinio režimo varžtų ribose, laisvojo pasau-

lio lietuviams tikslinga puoselėti ir plėsti ryšius su pavergtojo Lietuvoje gyvenančiais tautiečiais išeivijos tautiniam tapatumui su savo tauta išlaikyti ir solidarumui su ja ugdyti. Tuos ryšius mezganti ir palaikanti išeivijos lietuviams tenka vadovautis savo sveika nuovoka, sąžinės jautrumu ir tautiniu sąmoningumu, vengiant bet kurių veiksmų, kurie galėtų pakenkti Lietuvos valstybiniam testinui ar lietuvių tautos pastangom išlikti ir išsivaduoti iš okupacijos.

Šios bendravimo gairės sutartos pagrindinių veiksmų: Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto, Pasaulio Lietuvių Bendruomenės, Lietuvos Laisvės Komiteto, Amerikos Lietuvių Tarybos, JAV Lietuvių Bendruomenės ir Kanados Lietuvių Bendruomenės. Dalyvavo ir Lietuvos Diplomatinės tarnybos atstovas stebėtojo teisėmis. Vyriausio Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto taryba, pasitikėdama išeivių sveika nuovoka, sąžine ir tautiniu sąmoningumu, be to, net ir formaliai neturėdama teisės pati viena maitoti tarporganizacinių susitarimų, savo 1977 metų balandžio 30 d. posėdyje nutarė pakartotinai ir pabrėžtinai priminti juos laisvojo pasaulio lietuviams.

Labai vertingos patirties atneša šioje pusėje atsiradę disidentai. Ja remiamės, vertindami okupuotos Lietuvos gyvenimą. Bet tie disidentai, parodę didžiulę drąsą

ir padarę neįkainojamą paslaugą Lietuvos laisvės bylai čia, laisvajame pasaulyje, ne visų prideramai sutinkami! Kai kurie mūsų laikraščiai be atodairos ir be jokio pagrindo juos skaudžiai vanaoja, niekina ir šmeižia, priekabaudami rasiniais motyvais, ir krikščionybės dvidešimto amžiaus pabaigoje griebdamiesi net giminės keršto teisės, kurią jau Mozė suvaržė, pakeisdamas kur kas pažangesniu vadinamu taliono principu: “akis už akį, dantis už dantį”. Tokia elgsena su disidentais tikrai nepadeda Lietuvos laisvės bylai: juos nuvilia, nuo laisvės kovos atbaido, jų kovingumo ryžtą menkina ir neišsiaiškina atsiliepia į bendrąsias Lietuvos laisvės kovos pastangas.

Naujos mintys

Lietuvos vadavimo plotmėje

Lietuvos laisvinimo organizacijų darbų yra daug, reikšmingų ir gana gerai atliekamų. Bet gi jie yra kone visi tie patys ir, it karuselė, vienodai sukasi iš metų į metus. Pastarojo meto tų darbų visetas gana išsamiai yra pavaizduotas Vyriausio Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto valdybos pranešime VLIKo seimui, įvykusiam St. Petersburge, Floridoje. Nekartojant viso pranešimo, norėčiau atkreipti dėmesį į kai kuriuos naujus pažangos užmojus ateičiai. Šiuo vardu vadinu VLIKo St. Petersburgo seimo 3-jo ir 6-jo skirsnio nutarimų mintis, kurios liečia Lietuvos laisvinimo

programą ir valstybinio tęstinumo pilnaties atkūrimą. Tai yra ne tiktai naujovės, bet labai įdomus posūkis nuo VLIKo rutininės veiklos. Cituoju šias mintis iš minėtų nutarimų:

L Seimas rekomenduoja VLIKo Tarybai ir Valdybai sudaryti iš kvalifikuotų asmenų specialią komisiją išsamesnei programai paruošti, įtraukiant į šį darbą jaunesniąją kartą . . .”, ir

2. Seimas pataria VLIKo Tarybai ir Valdybai susisiekti su Lietuvos Diplomatinė Taryba, stengiantis išsiaiškinti, susitarti ir imtis atitinkamų veiksmų Lietuvos valstybiniam tęstinumui sutvirtinti ir siekti jo pilnaties atkūrimo”.

Lietuvos laisvinimo programos turinio įvaizdis gali būti įvairiopas. Kai kas perša tąja laisvinimo programa nustatyti Lietuvos valstybės konstitucinius dėsnius, numatant visiškai aiškiai ir išsamiai išpavidalintą valstybinę struktūrą, kad įvykiai neužkluptų lietuvių tautos nepasiruošusios, nes ji pati neturinti jokių sąlygų šiai užduočiai įvykdyti. Nemanyčiau, kad išeiviams prigulėtų teisė primesti Lietuvai valstybinę struktūrą. Kai ateis laikas ir susidarys sąlygos, gaivališkai rasis pats pirminis valstybinės struktūros pagrindas, kurį lietuvių tauta palaipsniui išsipavidalins tokį, kokio ji pati geis. Man kur kas labiau rūpėtų, kad Lietuvos laisvinimo programa at-

spindėtų aiškų mūsų nusistatymą dėl pavergtųjų lietuvių, kuriuos okupacinio gyvenimo srautas įsuko į komunistinį verpetą, dažnu atveju prieš jų pačių valią. Reiktų tąja laisvinimo programa pareikšti broliškos meilės ir krikščioniško atlaidumo nedviprasmišką nusistatymą, kad jų neverstume apsitverti tame verpete ir kad jie nejaustų jokios baimės iš jo išsinerti.

Pasisakant dėl antro nutarimo, man atrodo, kad valstybinis tęstinumas yra galimas įgyvendinti tik tiek, kiek jis liečia pačios diplomatinės tarnybos tęstinumą. Bet jis trūksta realaus pagrindo Lietuvos valstybės tęstinumo pilnačiai atkurti dėl visos eilės priežasčių. Viena, VLIKas, daugiau kaip trisdešimt metų neigęs patį pirminį valstybinio tęstinumo pradą, manau, neįstengs dabar apsisukti 180 laipsnių kampu. Antra, nebus lengva suderinti pirminį tęstinumo pradą su 1941 metų sukiliminės vyriausybės pretenzijomis ir teisėmis. Ir trečia, gali susidaryti ne tik painia vos, bet galėtų kilti net pavojus nepriklausomos Lietuvos Diplomatinėi tarybai, kol dėl to dalyko nėra išsiaiškinta su valstybių vyriausybėmis nepripažįstančiomis Lietuvos įjungimo Sovietų Sąjungon ir pripažįstančioms tebesančias Lietuvos diplomatinės atstovybės.

Trisdešimties metų vilkinė partitis man kugžda, kad iš nuta-

POLITINĖ SĄMONĖ LIETUVOJE

IR JOJE ATSISPINDINČIOS ATEITIES VIZIJOS

(Tęsinys iš „Į Laisvę“ 1977 Nr. 71-108)

Kalbant apie gyvąją Lietuvos politinę sąmonę, griežtai skirtini du jos aspektai: *teleologinis* ir *pragmatiškai taktinis*.

Teleologinis aspektas apibūdina pagrindinius žmonių politinius tikslus, jų politinį idealą be sąryšio su realiomis tų tikslų įgyvendinimo ar idealo atsiekimo galimybėmis. O pragmatiškai taktinis politinės sąmonės aspektas apsprendžia realius žmonių kasdieninius politinius tikslus bei būdus ir priemones jiems sekti. Galima tarti, kad pragmatiškai taktinė politinė sąmonė nustato tarpinį ryšį tarp teleologinės politinės sąmonės apsprendžiamų idealų bei tikslų ir jų esamomis aplinkybėmis pasiekimo galimybių bei būdų. (Pasiekimo galimybes ir bū-

dus skirtingi žmonės, žinoma, skirtingai suvokia).

Jei Lietuvos žmonių didžiosios daugumos teleologinė politinė sąmonė yra maždaug vienoda, tai pragmatiškai taktinė politinė sąmonė yra įvairiopa. Pažymėtina, kad žmonės su radikalia teleologine politine sąmone savo pragmatiškai taktine politine sąmone kartais yra didžiausi konformistai ir gali elgtis kaip lojaliusi sovietinės Lietuvos eksponentai. Tarp teleologinės ir pragmatiškai taktinės politinės sąmonės tėra funkcionalinis ryšys, bet nėra savitarpio tiesioginės priklausomybės ryšio.

Teleologinė politinė sąmonė gali būti iš esmės sutapatinta su žmonių puoselėjamomis krašto politinės

rimo, liečiančio Lietuvos valstybinio tęstinumo pilnaties atkūrimą, šiuomet nieko neišeis; kaip sakoma, iš tų šiaudų dar nebus grūdų.

Baigiamosios mintys

Baigdamas savo samprotavimus, norėčiau juos sutraukti į tokias išvadas:

1. Visais keliais traukti į tarpusavį susiklausymą ir į darbo darną Lietuvos vadavimo plotmėje, nesivaidijant tuščiaavidurėmis

pagyromis dėl garbės laurų ir neeiškvojant energijos lenktybėms ir varžytynėms vien tiktai dėl tariamų laimėjimų;

2. Visais galimais būdais stengtis giliau pažinti dabartinį Lietuvos gyvenimą ir pavergtą lietuvį;

3. Tinkamai ir teigiamai įtaigoti pavergtą lietuvių tautą link laisvėjimo ir visiško išsilaisvinimo iš sovietinės okupacijos.

Tai mūsų misija.

ateities vizijomis. Tas vizijas, o tuo pačiu ir dabartinę Lietuvos teleologinę politinę sąmonę galima formuluoti šiais penkiais punktais:

1. Laisva, nepriklausoma Lietuvos valstybė etnografiniai pagrįstose sienose;

2. Politinė, visuomeninė bei ūkinė krašto santvarka, atitinkanti lietuvių tautos interesus bei istorines tradicijas, o taip pat ir įgalinanti pasireikšti individualią bei grupinę iniciatyvą ūkio, visuomenės bei politikos gyvenime (praktiškai pastaruosiu atveju turima galvoje Lietuvos modernizavimas vakarietiškais pagrindais; kaip sakoma, Lietuvos vesternizacija).

3. Betarpiški, savarankiški ir galimai gauseni politiniai, ūkiniai, kultūriniai bei asmeniniai ryšiai su Vakarų pasauliu;

4. Kompaktinės tautinės visuomenės atstatymas bei jos struktūros visokeriopa konsolidacija; rusifikacijos bei kitokių asimiliacinių tendencijų eliminavimas;

5. Kūrybinės, kultūrinės bei religinės laisvės užtikrinimas.

Teleologinė sąmonė ir Lietuvos nepriklausomybė

Lietuvos nepriklausomybė yra visų lietuvių pripažintas, neginčytinas politinis idealas. Tai tvirtina visa eilė tiesioginių ir nedviprasmiškų įrodymų:

Spontaniški atviro bei masinio protesto veiksmai, kaip protesto demonstracijos Kaune ir Vilniuje 1956 Vėlinių dieną, kaip 1960.VII.20 vadinamos bokso riaušės Kaune Lietuvos-Uzbekistano bokso rungtynių metu ar kaip 1972 Romo Kalantos susideginimo sukelti gegužės mė-

nesio įvykiai Kaune (ir kaip įvykiai Vilniuje 1977.X. 10 po futbolo rungtynių — Red.). Visuose tuose spontaniškuose masinio protesto pasireiškimuose aidėjo tie patys reikalavimai: “Rusai, lauk iš Lietuvos! Nepriklausomybė Lietuvai!”;

savilaidos kūriniai, kaip Mindaugo Tamonio 1975.VI.25 laiškas Sovietų Sąjungos KP Centro komitetui, kuriame jis kalba apie nepriklausomybės atstatymą kaip apie visos tautos norą ir tuo pagrindu “Pabaltijo respublikos turi atgauti... savo valstybinį suverenitetą, dėl kurio istorijos bėgyje žuvo daug geriausių sūnų” (LKB Kronika Nr. 20) ar kaip pagrindžio “Aušros” liudijimai apie nepriklausomybines nuotaikas, pav. Kęstučio Daugirdo “Lietuvos užgrobimo apžvalga”;

okupuotos Lietuvos žmonių balsai laisvųjų lietuvių spaudoje, pav. T. Ženklio atviras laiškas “Ko mes tikimės iš išeivijos” (“Akiračiai”, 1975 Nr. 2); žydų disidentų Eitano Finkelšteino straipsnis “Senos viltys ir nauji dvelkimai dabartinėje Lietuvoje” (“Akiračiai”, 1977, Nr. 6), kuriame be ko kita sakoma, kad “Šiandieną, kaip ir prieš dešimt ar dvidešimt metų, net kaip ir visoj savo istorijos eigoj, Lietuva nori visų pirma išlikti Lietuva”; “Lietuvos Nacionalinio Liaudies Fronto” 1976.V.30 deklaracija (“Europos Lietuvis”, 1976.VII.27 d.), pasisakanti už laisvės, lygybės, brolybės idealus ir už tautos vienybę bei nacionalinės suvereninės valstybės atstatymą. Taip pat visa eilė ir kitų pasisakymų:

pačios sovietinės spaudos, kad ir su visokiom išlygom, nepriklausomo

mybinių nuotaikų populiarumo Lietuvoje pripažinimas, pav. "Vals-tiečių Laikraščio" (1977.1.4, Nr. 2) konstatavimas, kad yra Lietuvoje žmonių, kurie "nieko nenori žinoti apie dabartinį gyvenimą Lietuvoje. Duok jiems buvusią 'nepriklausomą' Lietuvą su dvarais, vienuolynais, privačiais fabrikais ir parduotuvėmis...";

pagaliau naujųjų išeivių iš okupuotos Lietuvos — Kęstučio Jokubyno, V. Jungėno, Aušros ir Jono Jurašų, Simo Kudirkos, Tomo Venclovos. Vladislovo Žiliaus vienbalsiai liudijimai, kad lietuvių tautos dominuojanti aspiracija yra Lietuvos nepriklausomybės atstatymas.

Kolaborantų dilema

Galima, žinoma, tvirtinti, kad aktyvūs okupanto kolaborantai negali būti už Lietuvos nepriklausomybę, o tegali būti tik prieš nepriklausomybės atstatymą. Bet atsiminkime, kad net ir pats uoliausias kolaborantas nei sovietine santvarka, nei komunizmo idėjomis nebetiki. Gal kolaborantu jis ir pasidarė iš įsitikinimo, bet šiandieną jis to įsitikinimo nebeturi. Dabar jis jau žino, kad Lietuvai nepriklausomybės reikia kaip oro ir kad nepriklausomybės Lietuvai siekiantieji krašto interesų požiūriu yra teisūs. Tiesa, tie interesai kertasi su kolaboranto asmeniškais interesais. Nepriklausomybės atstatymas kolaborantui asmeniškai reikštų tai, kad jis ne tik netektų savo turimų privilegijų, bet dar turėtų atsakyti ir už savo nusikaltimus. O gi asmeniškai interesai jam kur kas artimesni ir svarbesni už Lietuvos ir bet kokius kitus interesus.

Į žmones, kurie kažkaip drįsta reikšti savo nepriklausomybišką nusistatymą, kolaborantas žiūri ne kaip į idėjinius, bet kaip į savo asmeniškų priešus ir jų be galo nenekenčia, iš visos širdies juos persekioja, aistringai siekdamas juos pilnai išnaikinti. Be to, tokių nepriklausomybininkų buvimas kolaborantui yra gyvas moralinis priekaištas, kurį dėl savo vidaus ramybės jam labai rūpi likviduoti. Kolaborantas negali nusiraminti, kol ir visi kiti netaps tokie, kaip ir jis pats. Tačiau tuo kolaborantas tik pripažįsta, kad tiesa yra ne jo pusėje, bet nepriklausomybininkų.

Vienas stambiausių Rusijos dabartinių poetų, Aleksandras Galičius, savo puikiam eilėraštyje, skirtame įžymiam anglų poetui Baironui, vaizduoja Baironą Graikijoje mirus ne drugio liga, o buvus savo gero bičiulio, bet slapto valdžios agento, nunuodytą. Mat, tasai Bairono bičiulis jautė, kad revoliucininkas Baironas yra teisus ir kaip tik tuo savo teisumu jam, valdžios agentui, darėsi nepakenčiamas ir dėl to žūt būt likviduotinas. Baironą nunuodijęs, jis įrašė savo dienoraštyje: "Drugys. Jis buvo teisus. Teatleidžia jam Dievas". Tokia yra ir šiandieninių aktyviųjų kolaborantų psichologija.

Bet yra ir neaktyvių kolaborantų, o tiesiog moralinių cinikų. Šie iš savo veiksmų motyvacijos sistemos išjungia viską, kas jiems atrodo nepakankamai realistiška, juo labiau, jei tatai dar ir pavojinga. Jie tokiu būdu iš savo veiksmų motyvacijos sistemos išjungia ir Lietuvos nepriklausomybę. Bet ir tai dar anaip tol nereiškia, kad jie nėra nepriklausom-

mybės šalininkai. Teleologine prasme ir jiems nepriklausomybė yra aukščiausias politinis idealas ir tikslas. Bet tik teleologine, o ne praktine prasme. Praktikoje jie dažnai keliaklupsčiauja režimui, siekdami geresnių vietų, saugesnio bei patogesnio gyvenimo. Bet sovietinėje santvarkoje visi realistiški žmonės vienokiu ar kitokiu laipsniu panašiai elgiasi, prisitaikydami prie niekšybės, o savo tikruosius įsitikinimus giliai slėpdami. Todėl išvada tegali būti viena: visų be išimties lietuvių teleologinė politinė sąmonė yra dominuojama Lietuvos valstybinės nepriklausomybės atstatymo vizijos. Bet tai jokių būdu nereiškia, kad tie lietuviai, kuriems nepriklausomybės atstatymas sudaro asmeninę grėsmę, prieš nepriklausomybės atstatymą taip pat atkakliai nekovo, kaip kad 1956 kovojo su sukilusia už savo nepriklausomybę vengrų liaudimi Vengrijos saugumiečiai.

Teleologinė politinė sąmonė ir Lietuvos santvarka

Sovietų Sąjungos tautiniam sąjūdžiam pirmaeiliai yra ne socialiniai, bet tautinės egzistencijos klausimai. Samprotaujama šitaip: be kasdieninės svetimųjų kontrolės mes įsigysime daugiau laisvės bet kurios santvarkos sąlygomis. O su laiku, visiškai atsikratę svetimųjų kontrolės, sugebėsime patys laisvai nuspręsti, kokia santvarka mums bus geriausia. Veikia savotiška preferencijų sistema. Pav. Mindaugas Tamonis savo minėtame laiške Sovietų Sąjungos KP Centro komitetui operuoja Lenkijos modeliu, kaip visai tinkamu Lietuvos tautiniam bei valstybiniam statusui, matyt, sąmoningai išleisdamas iš akių tą aplinkybę, kad pa-

tys lenkai tuo statusu anaip tol nėra patenkinti. Bet Tamonis teisus. Lietuvai įsigyti Lenkijos statusą jau būtų didelis žingsnis į priekį ir tautinio išsilaisvinimo kryptimi, ir socialinės-politinės santvarkos tam tikrų teigiamų pakitimų kryptimi.

Savilaidos literatūroje ir pogrindžio leidžiamuose programiniuose dokumentuose yra apščiai nurodymų, kad Lietuvos busimoji santvarka turėtų atitikti tautinius interesus bei tradicijas, bet veik niekur nėra reikalavimo, kad toji santvarka nustotų buvusi socialistinė.

Tamonis kalba ne apie socialistinės santvarkos panaikinimą, bet apie jos patobulinimą, jos sužmoginimą, ir tuo pačiu jos sustiprinimą. Minėta "Nacionalinio Liaudies Fronto" deklaracija skelbia: "Mes, jaunoji Lietuvos karta, išaugusi socializmo sąlygose, už laisvą nepriklausomą liaudies Lietuvą, o ne miršančio kapitalizmo restauraciją, mes už visų tautų draugystę, socializmą, demokratiją ir taiką". Ta pati deklaracija kitoje vietoje tvirtina: "Mes už išstojimą iš TSRS sudėties (tai garantuoja TSRS konstitucija), už liaudies respublikos statusą socialistinių valstybių sandraugoje" ("Europos Lietuvis", 1976.VII. 27). Tagi, čia vėl tas pats lenkiškasis modelis.

"LKB Kronika", įvairios protesto peticijos — įskaitant ir 17,000 parašų dėl religinės diskriminacijos panaikinimo — taip pat neginčija socialistinės santvarkos. Atvirkščiai, taip pat reiškia jai visišką lojalumą.

Tik kultų klausimas, kaip mūsų lojalistai ir netgi tariamieji socialistai praktiškai vaizduojasi Lietuvos

tautinių interesų bei tradicijų įgyvendinimą laisvoje socialistinėje Lietuvoje? Klausimas vertas išsamesnio pasiaiškinimo.

“Lietuvos Nacionalinio Liaudies Fronto” (LNLF) deklaracijos pasisakymu, dabartinė Lietuvos kompartija ir komjaunimo sąjunga yra Lietuvai svetimųjų primestos organizacijos. Laisvoje Lietuvoje joms nėra vietos. LNLF deklaracija skelbia: “Mes reikalaujame nacionalistinių jaunimo organizacijų bei partijų, kurios šiandieną uždraustos”. Faktiškai reikalaujama daugiapartinės sistemos. To paties reikalauja Tamonis: “Panaikinti nenormalią, antidemokratinę, vienpartinę sistemą”. Abu dokumentai reikalauja panaikinti ir pilietinių teisių apribojimą. Taigi, norima įkurti tokią politinę santvarką, kuri būtų pagrįsta daugiapartine sistema, pilną visų žmogaus teisių garantija, neribota religijos laisvė. Tokių santvarkų esti buržuaziniuose Vakaruose, tačiau istorijai nėra žinoma, nei viena socialistinė politinė santvarka, kuri būtų grindžiama panašiais pagrindais.

O kaipgi stovi ūkinių reikalų klausimai? Minėtieji dokumentai jų nesvarsto. Tačiau yra įrodymų, kad ekonominiame gyvenime pirmiausia taip pat siekiama apginti tautinius interesus, išsaugoti organinę Lietuvos ūkio struktūrą, ir ne tik ateityje, bet ir dabartinėmis Lietuvos inkorporacijos į Sovietų Sąjungą sąlygomis. Iliustracija gali būti sėkmingas pasipriešinimas naftos perdavimo kombinato statybai Jurbarko. Čia pasireiškė Lietuvos visuomenės siekimas apsaugoti krašto gamtą nuo užteršimo ir pramoninių

įmonių, neturinčių jokios bazės organinėje Lietuvos ūkio struktūroje. Iliustracija gali būti ir Lietuvos nesipriešinimas Maskvos instrukcijų vykdymui dėl sėjomainų panaikinimo, dėl kukurūzų įdiegimo, dėl grūdinių kultūrų pasėlių plotų didinimo pievų bei ganyklų sąskaita ir kt. Apie šio pobūdžio pastangas kartais prabyla ir pati sovietinė Lietuvos spauda. Minėtas “Valstiečių Laikraštis” (1977.1.4, Nr. 2) rašo: “...anoniminių tarybinės santvarkos tobulintojų dar esama. Mintys jų panašios: kam Lietuvos respublikai reikalinga industrializacija, atominės elektrinės statyba Ignalinoje, naftos perdirstymas Mažeikiuose?” Eitanas Finkelšteinas įspūdingai liudija apie lietuvių didelį susirūpinimą tuo, kad Lietuvos ūkis vystytųsi proporcingai, kaip pats save pateisinant ir išlaikantis, nepriklausomas nuo Sovietų Sąjungos žaliavų bei rinkų. Pasak Finkelšteino, “lietuviai nurodo, kad mažam jų kraštui primetame visai jam nereikalingą pramoninę gamybą (beje, visada kooperuotą su esančia už Lietuvos ribų), siekia pririšti jo ūkį prie kitų respublikų ir darbo rankų stokos dingstimi prikurdinti čia rusų, ukrainiečių ir išeivių iš kitų respublikų. Jie teigia, kad maskviškė centrinė vadovybė tik ardo Lietuvos ūkio pamatus, ir rodo kaip pavyzdį kukurūzų epopėją Chruščiovo laikais, reikalavimą pernelgų didelių žemės ūkio produktų paruošų ir daug ko kita” (“Akiračiai”, 1977, Nr. 6).

Tad ir ūkio srityje dominuojantys pabrėžiamas tautinis interesas, o socialistiniai ūkio pagrindai apėinami tytomis. Tiesa, toji tyla nėra absoliuti. Prieš dešimt su viršum

metų valdžia leido Lietuvos kolūkiečiams turėti savo asmeninėje žinioje vieną ha žemės už vienos tinkamos eksportui bekoninės kiaulės pristatymą valstybei. Reiškia, valdžia aplinkiniu keliu pripažino individualios iniciatyvos ūkinį pranašumą. Klestintis socialistiniame ūkyje visuotinis grobstymas bei piktnaudžiavimas 'visuomenės' turtu irgi yra pakankamai iškalbus liudijimas apie socialistinės eonomikos svetimumą žmonėm ir jų interesam.

Eitanas Finkelšteinas tiesiog liudija, be to, kad lietuviai visiškai nelinkę sieti dabartinių krašto ūkinį pasiekimų su socialistine santvarka: "Nors jie ir neneigia, kad šiandieną gyvenimas Lietuvoje yra pagerėjęs labiausiai iš viso pokario metų, visgi jie mano, kad panašaus gerovės lygio Lietuva būtų sugebėjusi pasiekti ir būdama nepriklausoma" ("Akiračiai", 1977, Nr. 6).

Nerodo didelio entuziazmo socialistinei ūkio sistemai nė naujieji išeiviai iš Lietuvos. Atvirkščiai, visi jie reiškiasi kaip individualios iniciatyvos ir rinkinės Vakarų tipo ūkinės sistemos šalininkai. Aplamai, persikėlę į Vakarus, disidentai arba visiškai pamiršta savo solidarumą su socializmo teorija ir praktika, arba jį reiškia kur kas santūriau ir labiau diferencijuotai.

Ogi kuria prasme daugelis Lietuvos disidentų skelbiasi socialistais? Atrodo, kad tas skelbimasis greičiausiai yra tik savotiškas lojalistinis-legalistinis žaidimas. Sakoma, kad nenorima keisti sovietinės santvarkos socialistinių pagrindų, o norima keisti esamą santvarką taip, kad ji iš tikrųjų atitiktų pačios socialistinės doktrinos skelbiamus gražius

principus, nacionalinės bei individualinės laisvės idealus. Tokia vaizduojamoji santvarka gal ir neprieštarauja tam tikrom abstrakčiom socializmo doktrinom, bet ji aiškiai prieštarauja sovietiniam socializmui — tam, ką oficialieji ideologai tenai vadina gyvuju socializmu.

Visi šie duomenys perša išvadą, kad teleologinėje politinėje sąmonėje puoselėjamieji esamos santvarkos pakeitimai turėtų sukurti Lietuvoje tokią santvarką, kuri ne tik atitiktų tautinius interesus ir istorines tautos tradicijas, bet ir sudarytų kuo plačiausias galimybes individualiai bei grupinei žmonių iniciatyvai reikšties vakarietiško tipo visuomenių pagrindais.

Antra vertus, nė vienas lietuvis Lietuvoje tur būt nesutiktų, kad su nauja santvarka būtų prarasti tokie dabartinės santvarkos elementai kaip nemokamas švietimas, nemokama sveikatos apsauga, pigūs butai, atlyginamos stostogos, socialinis aprūpinimas ir t.t. Visus šiuos elementus, jo nuomone, naujoji santvarka turėtų tik sustiprinti.

Teleologinė politinė sąmonė ir Vakarai

Kalbant apie Lietuvos teleologinėje sąmonėje ryškėjančius Lietuvos santykius su Vakarų pasauliu, pabrėžtini yra šie dalykai:

1. Bendra tendencija vakarėti; šioji tendencija juo toliau, juo labiau įsigali ne tik Rytų Europoje, bet ir pačioje Rusijoje.
2. Mūsų žmonių begalinis noras keliauti, pažinti kitas šalis, kitoki gyvenimo būdą, ištrūkti iš siauro sovietinio narvo.
3. Susirūpinimas, kad Lietuva

kiek galėdama atitrūktų nuo Rusijos, nuo jos įtakos, nuo jos galybės, nuo jos rinkų ir žaliavų ir t.t.; galvojama, kad išvysčius ryšius su Vakarais, bus galima pasiekti tam tikrą Lietuvos tarptautinių santykių balansą, ir, išsivaduojant iš primestų vienašališkų ryšių su Rytai, sustiprinti Lietuvos valstybinės nepriklausomybės pagrindus.

Politiškai tur būt svarbiausias yra trečiasis punktas, bet žmonių nuotaikose pirmieji du yra akivaizdesni.

Pabrėžtinas yra lietuvių Lietuvoje pažiūrų stambus pasikeitimas kaimyninių tautų, pirmiausia lenkų atžvilgiu. Bendroji tendencija vakarėti, atsiplėšti nuo Rusijos suartino lietuvių su lenkais, įgalino iš dalies užmiršti praeities skriaudas ir nesutarimus. Daugelis lietuvių inteligentų šiandien žiūri į santarvę su Lenkija kaip į pirmą žingsnį, stiprinant Lietuvos nepriklausomybę nuo Rusijos. Daugelis Lietuvos inteligentų šiandien galvoja, kad labiau patyrusios santykiavime su Vakarais, labiau suvakarėjusios Lenkijos pagalba labai palengvintų Lietuvai vakarėti ir nustatyti savo nuosavą tarptautinių santykių su Vakarais sistemą. Kaip V. Jungėnas "Metmenyse" (Nr. 29) liudija, Lietuvoje yra inteligentų, kurie būtų linkę sutikti ir su atstatymu net tam tikrą Rzecz Pospolitos formų. Prieš kokius dešimt metų tokiai nuomonei buvo artimas ir Tomas Venclova.

Teleologinė politinė sąmonė
ir tautos konsolidacija

Kompaktinės tautinės visuomenės atstatymo momentas teleologinėje politinėje sąmonėje yra opus, nes šio momento konkrečiose vizijose,

jų praktinio vykdymo perspektyvose slypi minėtieji fašistinio pobūdžio pavojai. Atstatyti kompaktinę tautinę visuomenę neabejotinai reikalinga. Tačiau tame procese labai lengva persistengti ir pertempti. Lietuvoje tur būt nerasime lietuvių, kuris, paklaustas, ką pirmiausia norėtų, laisvę atgavus, savo krašte padaryti, — neatsakytų, kad pirmiausia norėtų pašalinti iš Lietuvos visus rusus. Šitokia pažiūra daugumoje atvejų yra mažai diferencijuota, paremta daugiausia emocijomis, o kartais ir primityviais instinktais. Į klausimą, kaip jis galvoja tai pasiekti, greito atsakymo neišgirsi. O po valandėlės, nieko nesugalvojęs, atsakys: "Nežinau. Tik kad nė vieno ruso ne liktų, kad visi 'iššipašalvonintų'. Būdinga, kad partiniai veikėjai "vyresniojo brolio" nekenčia net labiau, negu bet kas kitas. Mat, jiems tenka daugiausia su juo bendrauti, patirti jo spaudimą, jo kontrolę, jo valdžią. Tad jie rusų atžvilgiu yra ypatingai irzlūs ir pilni neapykantos. Vienas toks partinis darbuotojas man kartą pasakė:

— Būtų mano valia, visus rusus tučtuojau iš Lietuvos išvyčiau.

— Vienoje valstybėje su Rusija būnant, kaip tai galėtum padaryti? — paklausiau.

— Ne, žinoma, — sako, — negalėčiau. Bet kam vienoje valstybėje? Jei mano valia būtų, tai ir atskira Lietuvos valstybė taip pat būtų.

— Tai ką, — sakau, — uždarytum aklinau tos savo Lietuvos sienas ir nieko į ją neįleistum?

— Taip, — sako, — uždaryčiau ir neįleisčiau. Tokį įstatymą priimtų, kad tik etninis lietuvis gali būti Lietuvos piliečiu, dalyvauti Lie-

tuvos gyvenime ir Lietuvoje nuolat gyventi. Ir taip sutvarkyčiau, kad nė vieno pašalinio žmogaus Lietuvoje neliktų.

— Tai ką, — vėl klausiu, — įsakytum daryti su tais, kurie Lietuvoje gimę, augę, kurių tėvai ir tėvų tėvai ir jie patys nuolatos čia gyvena, nors ir nėra etniniai lietuviai? Ką darytum, — spaudžiu jį toliau, — su žydais, su vokiečiais, su totoriais, su lenkais, su gudais, netgi su tais pačiais rusais, kurie ir tos rusų kalbos jau kaip reikiant nemoka, lietuviškai šneka, nors ir Ivanovo ar Leščiovo pavardę nešioja? Yra gi tokių Lietuvoje gyvas velnias.

— Taip, taip, — susimąstė, — čia yra problema, tikra problema — ir, kiek pagalvojęs, numojo ranka.

— Ai, geriau, kad nė vieno nebūtų.

Teko man jam išdėstyti, ką aš apie tai galvoju. Turiu aš tuo klausimu kai kurių minčių. Pasakysiu tik tiek: blogi ir geri, ydą ir dorybę negalima gyvenime išreikšti absoliučiomis kategorijomis, nes gyvenime visa tai reiškiasi kaip tam tikros kiekybės, tam tikro masto funkcijos. Pvz., taupumas yra dorybė, gėris, o šykštumas, atvirkščiai, yra blogis, yra yda. Dosnumas yra gėris, dorybė, o išlaidumas, švais-tūniškumas — blogis, yda. Taupumas, šykštumas, dosnumas, išlaidumas yra ne kas kita, kaip tam tikras matas žmogaus santykio su jam priklausančiomis materialinėmis gėrybėmis, t.y. matas, taikytinas vienos ir tos pačios sąvokos skalėje. Taip ir su nacionalizmu. Absolutus ar perdėtai šovininis nacionalizmas yra blogis, yda, lygiai kaip blogis, yda yra absolutus tautinio

jausmo praradimas. Saikingas nacionalizmas, kuris stengiasi įtvirtinti ir apginti kiekvienos tautos neatimamą teisę tam tikroje teritorijoje nekliudomai egzistuoti ir vystytis nepriklausomo visuomeninio organizmo pavidalu, yra dorybė, gėris.

Vadovaudamasi šiais principais, Lietuvos politinė išeivija turėtų paruošti Lietuvos pilietybės įstatymo pagrindų projektą, kuris galėtų suvaidinti teigiamą vaidmenį, formuojant bei racionalizuojant tautos nusistatymą tuo opiu kompaktinės tautinės visuomenės atstatymo klausimu.

Racionaliai išsprendus tautos konsolidacijos klausimą, plačiai atsidarytų vartai ir besąlyginiam įsitvirtinimui Lietuvos politinėje sąmonėje nusistatymui dėl kūrybinės, kultūrinės, religinės laisvės besąlyginio pripažinimo ir įgyvendinimo Lietuvoje.

Tokia bendrais bruožais yra krašto ateities vizija Lietuvos teleologinėje politinėje sąmonėje. Išeivijos pastangomis ji turėtų susikonsoliduoti ir pasidaryti tvirtu nuoseklios, konstruktyvios ir nuosaikiai-racionalios tautinės ideologijos pagrindu.

Pragmatiškai taktinė politinė sąmonė

Jei teleologinė Lietuvos politinė sąmonė daugiau-mažiau yra monolitiška, telpanti į maždaug visiems bendrų pažiūrų sistemą, tai Lietuvos pragmatiškai taktinė politinė sąmonė yra labai diferencijuota. Atrodo, kad kiekvienas individas ieško specifinių kelių teleologinei politinei sąmonei suderinti su savo konkrečiu politiniu elgesiu kasdieniame gyvenime. Galima sakyti, kiek žmonių, tiek ir pragmatiškai taktinės

politinės sąmonės specifinių pasireiškimo formų. Nepaisant šitokio individualizuoto įvairumo, vis dėlto galima išskirti tris pagrindines Lietuvos pragmatiškai taktinės politinės sąmonės formas, kurioms atitinka ir trys pagrindinės žmonių kasdieninio politinio elgesio linijos:

- a) visiškas prisitaikymas,
- b) konservacinis prisitaikymas ir
- c) aktyvistinis nusistatymas.

Visiškas prisitaikymas reiškia visišką rezignaciją. Iš tokio prisitaikėliško nusistatymo išsivysto besąlyginiai kolaborantai. Prisitaikėliško nusistatymo pagrinde yra kaijeristinis godumas, o svarbiausia, baimė dėl savojo kailio, dėl savos ramybės. Priešingai tam ką teigia Geothés Mefistofelis, atrodo, kad pasaulį valdo ne tiek auksas, kiek baimė.

Su politine sąmone tas prisitaikėliškas turi tiek bendra, kiek jis bando save pateisinti ir įteisinti. Pav., samprotaujama, kad lietuviams reikia stoti į partiją, daryti karjerą, nes, jeigu jie to nedarys, į atitinkamas vietas bus atsiųsti rusai. Tad prisitaikėliškas dangstomas tam tikromis patriotinėmis skraistėmis, tam tikrais motyvais, paskolintais iš teleologinės sąmonės. Tuo būdu ši sąmonė spekuliatyviai pervedama į jai iš esmės prieštaraujančią konkretaus politinio elgesio liniją. Apie tokius žmones gerai yra pasakęs savo interviu "Drauge" (1977.11.20) Tomas Venclova, konstatuodamas, kad ir tie lietuviai, kurie daro karjerą, stoja į partiją ir pan., neviešai padejuoja dėl rusifikacijos ir pasvajoja apie demokratiją, apie nepriklausomybę, jis priduria: "bet daugelis (daugiau negu paprastai manoma) greitai smunka, visiškai sutampa su sistema, ima rūpintis tik

savo geroje, ir jų neviešai padejavimai darosi koks ir veidmaininigi. Ant jų sistema ir laikosi."

Prisitaikėliškas turi dar ir tą ryšį su politine sąmone, kad juo aiškiai pasireiškia ir minėtas politinio lauko tautos sąmonėje reliatyvus silpnumas ir su juo susijęs moralinis cinizmas.

Visiškas prisitaikėliškas gryna forma visgi ne per dažniausiai sutinkamas. Net kai prisitaikėliškas dominuoja žmogaus gyvenimą, dažnai tam tikri žmogaus veiksmai yra derinami su siekimu atlikti kai ką pozityvaus, kai ką, ką jam tiesiogiai diktuoja teleologinė politinė sąmonė. Čia vėl yra masto klausimas. Konkretus prisitaikėliškas ir teleologinės politinės sąmonės santykis atskiro asmens elgesyje priklauso ir nuo žmogaus ryžtingumo bei kitų jo charakterio bruožų, ir nuo jo visuomeninės padėties, ir nuo išorinių aplinkybių, kuriose paskiras žmogus gyvena ir dirba.

Kiekvieno žmogaus pragmatiškai taktinė politinė sąmonė yra konkreiti ir specifiška. Tais atvejais, kai prisitaikėliškas prie režimo reikalavimų dominuoja teleologinės politinės sąmonės diktuojamus nekonformistinius asmens pasireiškimus, turime reikalą su konservaciniu nusistatymu, o tais atvejais, kai prisitaikėliškas dominuoja teleologinės politinės sąmonės diktuojamas nekonformizmas, turime aktyvistinę nusistatymą.

Lietuvoje viešpataujanti pragmatiškai taktinė politinė sąmonė yra konservacinio pobūdžio. Pats faktas, kad po 1952 pilietinis karas Lietuvoje užgeso, rodo, kad tauta nutarė nutraukti aktyviąją rezistenciją okupacijai ir prisitaikyti prie kraš-

tui primestų egzistencijos sąlygų. Pritaikymas tačiau nereiškia kapituliacijos. Jis tereiškia taktikos pakeitimą. Kad tauta galėtų savo tikslų siekti, reikia išsaugoti jos gyvastį ir, kiek galima, jos sveikatą. Tautos nusistatymas išsaugoti savo gyvybę ir yra konservacinis nusistatymas.

Konservacinio nusistatymo konkrečių apraiškų Lietuvoje yra apstu. Eitanas Finkelšteinas liudija, kad “pagrindinė Lietuvos gyventojų masė daro viską savo savaimingumui išsaugoti, bet drauge ji puikiai suvokia, kad be rimtų ir žymių permainų pasauly ir ypač Maskvoj Lietuva nesusilauks tikros nepriklausomybės” (“Akiračiai”, 1977, Nr. 6-90). Vadinas, patys lietuviai sau nepriklausomybės išsikovoti negali. Jie turi laukti, kol pasauly ar Maskvoj pasikeis situacija ir nepriklausomybės išsikovojimas pasidarys įmanomas. Kol tai įvyks, lietuvių uždavinys daryti viską, kad išlaikytų savo tautą gyvą ir sveiką, pajėgią pasinaudoti ateities galimybėmis Lietuvos nepriklausomybei atkurti. Tai ir yra ne kas kita, kaip konservacinės funkcijos vykdymas.

Aplamai Lietuvos žmonės, gal tik išskyrus pačius aršiausius kolaborantus, yra vienokio ar kitokio laipsnio tipingi konservatininkai. Konservacinė pozicija savotiškai jungia gan

didelę dalį oficialiųjų pareigūnų su disidentais. Kai kurie pareigūnai (kaip Ženklys liudija, neišskiriant nė paties Sniečkaus) stengiasi savo oficialios veiklos rėmuose kelti kultūros ir švietimo kokybę ir tautiškumą (apie tai, kokių kompromisų tokia veikla reikalauja ir koks menkas, palyginti, su tais kompromisais jos rezultatas, gerai parašė A.M.

Jurašienė savo straipsnyje “Galiu tik liudyti skausmą”, paskelbtą lietuvių spaudoje ir “Kontinento” žurnale 1977, Nr. 11), gerinti respublikos materialines sąlygas, saugoti krašto gamtą ir žemės ūkį.

O disidentai, nors ir protestuoja prieš tam tikrus valdžios veiksmus, bet dažniausiai tai daro valdžios vertybių sistemoje, stengdamiesi apginti čia žmonių teises, čia tautinės institucijas, čia kultūrinius ar gamtinius tautos resursus. To siekia “Helsinkio grupė”, taip pat “LKB Kronika”. Tuo buvo paremta ir 17,000 peticija Jungtinėm Tautom. Apie tai kalba Mindaugas Tamonis ir kiti.

Ir pareigūnų ir disidentų panašaus pobūdžio veiksmuose reikalą turime su ta pačia konservatyvine veikla. Skirtumas tarp vieno ir kito yra tik prisitaikymo laipsnyje, kurį apsprendžia ne tiek veikėjo nusistatymai, kiek visuomeninė pozicija, kurioje jis veikia.

Štai kaip išreiškia savo principinę konservacinį nusistatymą disidentas Tomas Venclova: “Tokie kečiai, kaip karas, prievartinė revoliucija, terorizmas ir t.t. — nepriimtini, ir ne tik dėl grynai moralinių sumetimų, bet ir todėl, kad lietuvių tautą galėtų pražudyti” (“Dirva”, 1977, Nr. 24). ir kitoje vietoje: “Mes tik tikimės to, kad Lietuva galės išlikti gyva fiziškai ir kultūriškai bent iki šio šimtmečio pabaigos; iki to laiko disidentų sąjūdis gal ir iššauks pasikeitimus, kurie duos mums daugiau laisvės ir gal net nepriklausomybę” (Chicago Tribūne, 1977.III.15).

A. M. Jurašienė savo pranešime VLiko seimui (1976.XII.4) lietuvių tautos dabartinio pasipriešinimo

okupacijai pagrindinę liniją teisingai įžiūrėjo tautos nepasidavime sovietizacijai, tame mūsų tautos atsparume, kurį ji "įsigijo kaip kokią priešnuodį spaudos draudimo metais ir kuris išliko ir persidavė ateities kartoms" ("Europos Lietuvis", 1977.III.1). Taigi, ir šiuo atveju susiduriame su konservacine funkcija, kuri pri-lyginama tautinei rezistencijai.

Jau minėtas T. Ženklys klausia išeiviją, ką reiškia laisvinimo dar-bas: "Ar tai reiškia, kad stengiamasi kurti Lietuvoje pagrindines pasi-priešinimo organizacijas? Mes tokių organizacijų veiklos neįsivaizduojame ir, turiu atvirai pripažinti, dėl to nela-bai tepergyvename. Kraujo jau buvo prilieta daugiau, negu reikia, aukų skaičius sudarė apie trečdalį visos tautos, o rezultatai? Žinoma, šlovin-gi (ir tai nevisada) istorijos pusla-piai; žinoma, gairės, į kurias, atga-vusi laisvę, tauta galės lygiuotis. Bet tiems tikslams pasiekti galima buvo paaukoti ir mažiau gyvybių. Ką gi, istorijos nepataisys, bet mokytis iš jos reikia. O pamoka, mums atrodo, gana aiški — savo jėgomis mes nuo tarybinio totalitarizmo neišsivaduosime, kaip neišsivadavo netgi vokie-čiai ir vengrai, lenkai ir čekoslo-vakai. Nepadės mums ir Vakarai (minėtomis tautoms iš jų pusės pa-galba taip pat neatėjo), nes jiems dabar svarbiausia sutvirtinti egzistuo-jantį status quo, tą jėgos subalan-suotą situaciją, kuri susikūrė dabar-tiniame pasaulyje".

"Taigi, išvada viena: visų komu-nistų pavergtų tautų (tame tarpe ir rusų tautos) likimas vienas ir spę-sis jis viename taške — Maskvoje... Tarybų valdžia pasmerkta žlugti pa-gal savo vidinės raidos dėsnius... Visos mūsų viltys turėtų būti su-

koncentruotos į tą valandą, kada Maskva pagaliau, nustos būti komu-nistine bei tarybine. Tik tada išauš ir mūsų laisvės rytas... Taigi svar-biausias laisvinimo darbo profilis, kaip aš jį suprantu, glūdi tinkamame mūsų pasiruošime naujam, laisvam rytojui. Mes krašte privalome... dary-ti viską, kas įmanoma, kad išsau-gotume tam rytojui optimaliniame stovyje tautos kūną. Gi jūs išeivi-joje turėtumėte, mano supratimu, pa-ruošti tautai naujus dvasinės bei socialinės politinės egzistencijos lais-vęje pagrindus" ("Akiračiai", 1975, Nr. 2).

Aktyvistinis nusistatymas

Plačiame konservacinio prisitaiky-mo spektre yra įvairių atšakų, yra išsilaisvinimo iš prisitaikėliškumo įvairaus laipsnio, yra veiklos inten-syvumo bei rezultatyvumo įvairaus lygio. Visiem konservatininkam bendras yra įsitikinimas, kad savo veiksmais jie saugą tautos integra-lumą rytojaus laisvei. Bet kai vieni jų (tarkime, grynai konservatininkai) tik tokiu saugojimu ir apsiriboja, sam-protaudami, kad imperijos ir politi-nės sistemos ateina ir praeina, o tauta turi išlikti, kiti turi konkre-tesnių idėjų. Lietuvos laisvės valan-dą jie sieja su totalitarinės bolševi-kinės santvarkos griuvimu. Todėl stengiasi susiristi su Rusijos disi-dentais ir veikti su jais bendru frontu. Lietuvos "Helsinkio grupė" tur būt yra ryškiausias tokios bendro fronto veiklos pavyzdys. Bendro fronto veiklą taip pat demonstruo-ja "LKB Kronika" ir kitos Lietuvos disidentinio sąjūdžio organizuotos apraiškos. Tuo būdu iš konserva-cinio nusistatymo, kai jis pasiekia atitinkamą išsivystymo laipsnį, logiš-

kai išsivysto aktyvistinis disidentinis nusistatymas.

Šalia tokio disidentinio aktyvizmo yra Lietuvoje ir spontaninio aktyvizmo pasireiškimų. Tokio spontaninio aktyvizmo ryškiausiu pavyzdžiu laikytinas Romo Kalantos susideginimas. Spontaniniam aktyvizmui skirtini ir po jo sekusieji (kaip ir visi kiti) masiniai protesto veiksmai Lietuvoje.

Kalantos susideginimas labai išryškino skirtumą tarp grynai konservacinio ir aktyvistinio nusistatymo ir parodė, kaip Lietuvos visuomenėje žmonės pagal tuos nusistatymus pasiskirsto. Vertindama 1972 įvykius Kaune, mąstančioji Lietuvos visuomenė tarsi pasidalino į dvi gana ryškias partijas: antikalantininkus ir prokalantininkus. Konservatininkai, kurių, atrodo, buvo didžiulė dauguma, užėmė griežtas antikalantiškas pozicijas. Jiem atrodė, kad tokie aktyvistinio pobūdžio veiksmai Lietuvai nieko gera duoti negali, o tegali padidinti Maskvos kontrolę ir tuo dar daugiau suvaržyti vietines galimybes, vykdant konservacinius uždavinius.

Prokalantininkiškoji aktyvistinio nusistatymo mažuma žavėjosi Kalantos žygiu ir sveikino jį sekusius įvykius, vertino juos be išlygų teigiamai. Prokalantininkai su antikalantininkų tezėmis nesiginčijo. Jie priimdavo visus antikalantininkų argumentus, ne išvadas, ir gal net sutikdavo su mintimi, kad iš tikrųjų gal būtų buvę geriau, jei Kalantos žygio su visomis pasekmėmis ir nebūtų įvykę. Tačiau prie to jie pridurdavo, kad tai visiškai tušti samprotavimai, nes tokių spontaniškų, stipriomis ir nuoširdžiomis emocijo-

mis pagrįstų įvykių nei planuoti, nei kontroliuoti iš vis neįmanoma. Ir kai tokie įvykiai vyksta, lieka juos sveikinti ir jais didžiuotis, nes jie tautos istorijoje yra, anot Stefano Zweigo, žvaigždinės valandos, kurių dėka tauta sugeba save pačią atpažinti, suvokti savo bendrus tikslus ir įtvirtinti save kaip istoriškai prasmingą bei pateisintą visuomeninį vienetą.

Tokiomis žvaigždinėmis valandomis formuojasi tautos dvasinis kapitalas, o su juo — ir pati tauta. Todėl teigiamosios Kalantos žygio pasekmės istorinėje perspektyvoje žymiai persvers visus to žygio laikinius neigiamus poveikius. Istoriniai reiškiniai bei įvykiai nebūna arba tik teigiami, arba tik neigiami. Jie visada turi ir teigiamų ir neigiamų padarinių, kurių santykį reikia mokėti tinkamai įvertinti.

Tačiau šitaip galvojusių ir kalbėjusių žmonių Lietuvoje 1972 nebuvo daug. Bet visgi buvo. Tas rodo, kad aktyvistinis nusistatymas krašte niekada nebuvo pranykęs. Pastarojo meto Lietuvos gyvenimo faktų analizė rodo, kad aktyvistinio nusistatymo pozicijos po 1972 įvykių žymiai sustiprėjo.

Kaip ten bebuvę, čia išdėstyta Lietuvos politinės sąmonės analizė atrodo, kad mūsų kraštas gana intensyviai ruošiasi tai savo istorijos lemiamai žvaigždinei valandai, kai jis vėl taps laisvas ir nepriklausomas.

Savo ruožtu, kad išėivija suvaidintų Lietuvos ateities istorijoje reikšmingą vaidmenį ir pateisintų į ją tautos kamieno dedamas nemažas viltis, ji turi teisingai suprasti Lietuvos politinės sąmonės stovį. O tam jai privalu nuolatos stebėti tos są-

monės raidą. Tik teisingai suprasdama tautos politinę sąmonę, išieivija gali savo tinkamu indėliu sėkmingai talkinti tautai krašte tinkamai pasirošti tą Lietuvai žvaigždinę valandą sukurti.

Redakcijos pastaba

Dr. Aleksandras Štromas prašo "Į Laisvę" redakciją patikslinti, kad praėjusiame ir šiame žurnalo numeruose spausdinama jo Lietuviškų studijų savaitėje Anglijoje skaityta

paskaita "Politinė sąmonė Lietuvoje ir joje atsispindinčios krašto ateities vizijos" nėra tos paskaitos originalus autorinis tekstas, bet redakcijos padarytas sutrumpintas atpasakojimas. Norintieji pasitikrinti citatų autentiškumą, gali kreiptis į autorių šiuo adresu:

Dr. A Shtromas
Croft House, Top Flat
32 New Hey Road
Rastrick, Brighouse
W. Yorkshire HD6 3PZ
England

Tomas Venclova:

DĖL DR. A. ŠTROMO PASKAITOS

Lietuvos rusinimas

Rusų klausimas labai įdomus. Teisingai dr. Štromas pasakė: antirusiškas nusiteikimas Lietuvoje yra beveik absoliutus. Sakyčiau, šimtaprocentinis, jeigu nebūtų vienos išimties, kuria esu aš pats. Nuo labai seno laiko aiškindavau savo draugams, kad reikia skirti rusus nuo rusų. Man vieną sykį buvo atsakyta, kad padorus rusas yra tas pats, kaip keptas ledas. Gal dabar, kada egzistuoja Sacharovas, Kovaliovas, nebebūtų taip atsakyta. Nesu nacionalistas, laikau save demokratu, ne nacionalistu, nors, žinoma, lietuvių tautos reikalai man rūpi daugiau negu kitų tautų.

Mane dažnai Vakaruose klausė apie rusifikaciją. Yra pavojus. Be jokios abejonės yra. Ir aš būčiau paskutinis, kuris neigtų tą pavojų. Bet norėčiau prisiminti vieną dalyką, kurį esu jau prisiminęs kitoje auditorijoje. Yra J. Danielio garsus disidentinis romanas "Govorit Moskva" (Kalba Maskva). Jo siužetas: Sov. Sąjungos radijas paskelbia, kad, liaudies pilietinei sąmonei pakilus, valdžia numato, kad vieną dieną metuose bus galima užmušti, ką kas nori. Valdžia tikisi, kad bus užmušti kaip tik tie, kuriuos reikia užmušti. Vyksta pasiruošimas. Paskui jau paskelbiama toji žudynių diena. Visi laukia be galo išsigandę. Kiek-

vienas galvoja, kad jį gali užmušti. Vienam kitam kyla mintis: būtų gerai ir man ką užmušus. Įdomiausia, kad praktiškai beveik nieko neužmuša. Viskas praeina patyliukais, be ypatingų rezultatų. Mat, visos sovietinės kampanijos pastaraisiais dešimtmečiais praeina be rezultatų (kukurūzai ir daugybė kitų). Rusifikacijos kampanija irgi yra tiek sabotuojama ir ignoruojama, kad faktiškai ji iki šiol, ačiū Dievui, nėra davusi pavojingų mūsų egzistencijai rezultatų. Asimiliacijos Lietuvoj beveik nėra. Jaunimas visiškai nepereina į rusų kalbą, vengia mišrių vedybų.

Galiu papasakoti istoriją apie vieno mūsų su dr. Štromu bendro pažįstamo sūnų, kuris yra kilęs iš mišrių vedybų. Jis vaikščiojo po Vilniaus gatves, užsirašęs ant savo mokyklinės veršėnikės šūkį: „Rusai, lauk iš Lietuvos“. Kai jis buvo areštuotas, ir po to jo tėvas turėjo ilgai aiškintis, tėvas pirmiausia pasakė, kad jam keista, kaip sūnus sugalvojo tokį šūkį, kai jis pats per pusę rusas, dargi iš motinos pusės.

Antirusiška linija egzistuoja, ir ji yra giliai įsišaknijusi tautoje. Visiškai sutinku su dr. Štromu: mums reikia atlikti didžiulį darbą, kad tas mažumų, atvykėlių klausimas būtų išspręstas kiek galima humaniškiau, kad grynai negatyvinis ar agresyvus nusiteikimas būtų iš tautos sąmonės ne tai kad pašalintas, bet įgytų liberališkesnes, konstruktyvias formas. Re abejo, bendravimas su rusų disidentais ir su ta rusų tautos dalimi, kuri supranta ir palaiko mūsų tautines aspiracijas ir vardan mūsų tautinių aspiracijų gauna dešimt metų kalėjimo, yra ta kryptis, kuri čia gali daug padėti.

*Nepriklausomybė, ryšiai, lenkai
ir kt. klausimai*

Buvau prieš kelias dienas paklaustas spaudos konferencijoje, kas būtų, jei dabar Lietuvoje būtų paskelbti laisvi rinkimai, ir tauta galėtų pareikšti savo valią. Ar ji pasisakytų už nepriklausomybę, o jei už socializmą, tai už kokį? Manau, kad už nepriklausomybę, be abejo, pasisakytų. O socializmo vardas yra tiek sukompromituotas, kad greičiausiai pasisakytų prieš socializmą, nors socializmas turi įvairias formas — anglišką, švedišką ir kitokias. Pasakiau, kad prieš laisvus rinkimus turėtų būti plati bačkinė, rinkiminė kampanija, mažiausiai metus. Tada daug kas paaiškėtų žmonėms. Iš dalies ta bačkinė kampanija jau vyksta, nes pagrindžio spauda yra tam tikra bačkinė kampanija. Ten dar nėra didelių ginčų, bet, pvz., rusų disidentinėje spaudoje jau yra ginčai, kurie atitinka bačkinę kampaniją. Lietuvių mažai, o rusų daug, ir jie nuo tų bačkų taip šaukia, kad būtų geriau, jei jie kartais mažiau šauktų.

Visiškai sutinku su dr. Štromu dėl išeivijos vaidmens alternatyvines programas sudarant ir siūlant. Išeivija gali ir turi atlikti tam tikrą švietėjišką vaidmenį.

Be jokios abejonės, ji turi palaikyti ryšį su Lietuva. Ryšys gali būti palaikomas įvairiomis formomis, tiek viešomis, tiek neviešomis.

Mano manymu, žymaus dailininko vizitas į Lietuvą, ar prof. Greimo, prof. Gimbutienės paskaitos, į kurias, anot vilniečių, buvo susirinkę žmonių, kaip į Stalino laidotuves, yra teigiamas daiktas. Kada atvyksta žymus lietuvis, padaręs daugiau ar

mažiau pasaulinę karjerą, ir Lietuvoje kalba, bendrauja su žmonėmis, tai, nepaisant kai kurių neigiamų momentų, grynai juridiskų ir kitų, apie kuriuos yra plačiai kalbama išeivių spaudoje, summa summarum, lietuvių tautos savijauta tiek pakyla, kad verta tai daryti, stengiantis kiek galima mažinti su tuo susijusius neigiamus reiškinius. Blogai, kada "Gimtajame Krašte" spausdinami iškraipyti arba neapgalvoti pasisakymai. Tai neigiamas reiškinys. Bet kiek žinau, jei žmogus tikrai nenori, laikraštis jo neprivers tai padaryti. Kontaktai reikalingi ir būtini. Pats faktas, kad atvyksta žmogus iš Vakarų, Lietuvai yra reikalingas įvairiausiomis prasmėmis.

Literatūros į Lietuvą patenka mažokai. Į Rusiją daug daugiau emigrantų literatūros atvežama šiuo metu. Prieš kurį laiką buvo atvirkščiai. Radijas nevisada girdėti. Labai svarbu ir gyvas žodis, gyvas bendravimas, net jei yra priežiūra. Beje, vienas iš katalikų aktyvistų mane prašė čia pasakyti, kad Vatikano radijas duoda per daug teologinės medžiagos, kuri įdomi tik teologijos specialistams. Tai, irgi, be abejo, reikalinga. Bet norima medžiagos eiliniam tikinčiajam (arba ir netikinčiajam).

Dr. Štomas pasakė, kad yra "Rzeczpospolita" šalininkų. 1971 m. lankiausi Lenkijoje ir Punske. Mane paklausė ten lietuviai: "Kaip jūs manot, su kuo lengviausia išlikti — su rusais, su vokiečiais, ar su lenkais!" Pasakiau, kad, mano manymu, jau geriau lenkų okupacija, vien dėl to, kad lenkų mažiau. Jie atšovė: "Na, tai jūs, matyt, lenkų nepažįstat". Bet Lenkija dabar Lie-

tuvai yra svarbus informacijos kanalas. Tai, kas lenkų kalba spausdinama, niekad nespausdinama Sov. Sąjungoje arba Lietuvoje. O lenkiška spauda yra daugiau ar mažiau laisvai pardavinėjama, prenumeruojama arba net prieinama. Mato ma ir jų televizija. Nemaža dalis inteligentijos išmoko lenkiškai, kad galėtų sekti pasaulio įvykius ir ypač pasaulinės kultūros plėtotę.

Pastaruoju metu, tiesa, ir lenkų spauda mus mažiau informuoja, nes pasaulio kultūroje sustiprėjo antikomunistinės tendencijos. Bet, atsižvelgiant, prieš kokią dešimtį metų lenkų spauda mums buvo šviesos šaltinis.

Be to, lenkų katalikų pozicija ir lenkų katalikų stiprybė daro Lietuvos katalikams aplamai teigiamą įspūdį, nepaisant kai kurių ginčų. Ir lenkų darbininkų kova, sukilimai daro visiems stiprų įspūdį.

Dr. Štomas, kiek supratau, daugiau ar mažiau pozityviai vertina tą pažiūrą, kad laisvė laikinai turi būti suspenduota. Atseit, pirmiau padarykime tvarką, o paskui leiskime reikštis tam tikroms ideologijoms. Šitai man atrodo abejotina. Istorija rodo, kad laisvės laikinas suspendavimas turi labai stiprią tendenciją virsti amžinu. Ir paskui suspenduotą laisvę kartais tenka atgauti gana drastiškais metodais, o to norėtusi išvengti. Todėl, man rodos, šis punktas turi būti performuluotas.

Dr. Štomas: Sutinku su tuo, bet faktas, kad žmonės taip galvoja. Aš noriu atspindėti masinę politinę sąmonę.

Venclova: Mano pozicija: per laisvėjimą į nepriklausomybę, o ne per nepriklausomybę į laisvėjimą. Bet

LIETUVIŠKAS ŽVILGSNIS Į EUROKOMUNIZMĄ

P. A. RAULINAITIS

1976 metais Rytų Berlyne įvykęs kompartijų suvažiavimas išėjo į visuomenę su nauju atsišaukimu ar manifestu, kuriame pirmą kartą buvo įsakmiai pabrėžta kiekvienos komunistų partijos teisė siekti valdžios savais keliais. Europos komunistai, remdamiesi tuo manifestu, deklaravo, kad “vystys savo tarptautinę, draugišką ir savanorišką kooperaciją bei solidarumą, pasiremdami didžiomis Markso, Engelso ir Lenino idėjomis, griežtai taikydami lygybės bei suvereniškos nepriklausomybės ir nesikišimo į vidaus reikalus principus kiekvienai partijai, o taip pat gerbs jų laisvą, skirtingų kelių pasirinkimą kovoje už progresyvią visuomeninę kaitą ir socializmą”.

Šį pareiškimą, tur būt, ir reikia laikyti eurokomunizmo pradžia. Nors iki šiol dar nėra tikslaus eurokomunizmo apibūdi-

nimo, bet beveik visuotinai eurokomunizmas suprantamas kaip į demokratiją pretenduojanti, liberališkesnė ir nuosaikesnė komunizmo atžala. Kremliaus valdovams šitoks pareiškimas, ypatin- gai kai daugumas komentatorių jame išžiūrėjo Kremliaus pralaimėjimą ir eurokomunizmo pergale, nepatiko. Iš tikro ši, Kremliaus akimis žiūrint, nacionalinio komunizmo “liga” išsiplėtė ir už Europos ribų, pasiekdama Australiją ir Japoniją.

Žaidimas Italijoje

Kaip eurokomunizmas vystėsi kai kuriose Europos valstybėse? Neseniai Romoje įvyko pasikėsinimas prieš vieną universiteto profesorių, krikščionių demokratų partijos narį. Šio atentato įvykdymo garbę pasisavino viena iš kairiųjų ekstremistų grupių. Tą pačią dieną, dar net nevisiems

aš, turbūt, nesu tipiškas lietuvių tautos politinės sąmonės atstovas.

Čia buvo pasakyta, jog sistema pradės totališkai byrėti nuo Maskvos. Mano manymu, nebūtinai taip. Žinoma, jei sistema nežlugs Maskvoje, tai nežlugs niekur. Tačiau reikalias liečia ne tik Sovietų Sąjungą, bet visą Rytų Europą. Tas Rytų

Europos momentas paskaitoj nebuvo pabrėžtas. Ir žlugimo procesas, jeigu jis prasidės, gali prasidėti, pavyzdžiui, nuo Lenkijos. Paskui gali persimesti į Maskvą. Kaip tai įvyks, kokie konkretūs mechanizmai, man sunku pasakyti. Bet turėti omeny ne vien sovietinį, bet ir Rytų Europos kontekstą, yra labai svarbu.

laikraščiams spėjus paskelbti šią žinią, Romos sienos buvo padengtos plakatais, smerkiančiais šį terorizmo aktą ir “antidemokratinę provokaciją”. Įdomiausia tai, kad šiuos plakatus išlipino italų komunistų partija, kuri, besitaikydama į valdžią, susitariant dėl ekonomijos, butų, švietimo ir savivaldybių finansavimo. Tuo metu, žinoma, kad buvo neaišku, kas daugiau iš šio susitarimo turės naudos — Andreotti vadovaujami krikščionys demokratai ar komunistai. Viena tik aišku, kad Andreotti šis susitarimas buvo reikalingas, idant sustiprintų klibančią vyriausybę ir apstabdytų politinius neramumus. Prie to susitarimo prisijungė ir abi italų socialistų partijos, bei respublikonai su liberalais. Italijos krikščionys demokratai pripažįsta, kad ši kooperacija su komunistais yra pavojingas žaidimas. Daugelis italų pradeda galvoti, kad komunistų partija galėtų pakeisti nuo 1947 valdžioje esančius krikščionis demokratų. Norėdamas tą pažiūrą sustiprinti, Enrico Berlinguer, italų kompartijos lyderis, visada pabrėžia nepriklausomybę nuo Maskvos. Atsiminkime, kad paskutiniu laiku krikščionys demokratai galėjo valdyti tik komunistam susilaukiant nuo griežtų žygių parlamente. Krikščionys demokratai manė, kad leisdami komunistams dalyvauti ekonominės politikos ir krašto saugumo programų nustatyme, privers komunistų partiją

prisiimti dalį atsakomybės už nepopuliarius žingsnius ir tuo pačiu apsigins nuo jų kritikos. Deja, šios Andreotti viltys nepasitvirtino. 1978 metų pradžioje, Italijos vyriausybės krizė prasiveržė į paviršių. Šią krizę iššaukė komunistų valdomų profsąjungų konfederacija, reikalaudama formalaus kompartijos įsijungimo į Italijos vyriausybę. Iš karto italų kompartija nelabai norėjo prisiimti sau atsakomybės už netvarką Italijos ekonomijoje, nes ir nebūdami valdžioje, bet remdamiesi vadinamaisiais “liepos susitarimais”, jie turėjo didelės įtakos į visus vyriausybės nutarimus. Profsąjungų konfederacijai spaudžiant, ši formulė pasidarė nebepriimtina, ir to pasekoje Italijos premjeras Giulio Andreotti atsisakė, įstumdamas Italiją į politinio neaiškumo stovį. Dar daugiau visa padėtis susikomplicavo, JAV administracijai stipriai pasisakius prieš komunistų įsileidimą į vyriausybę. Šiuo savo pareiškimu Carterio administracija sugrįžo į Kissingerio vestos užsienio politikos liniją. Visą reikalą paaštrino italų kompartijos grąšinimas sudaryti “populiaryų kairiųjų frontą”, jei krikščionys demokratai ir toliau laikytųsi JAV administracijos pareiškimu sustiprinto nutarimo neįsileisti komunistų į vyriausybę.

1978 metų vasario pradžioje kompartija atsiskė iki šiol reikalauto tiesioginio dalyvavimo valdžioje ir pareiškė, kad svars-

tys Andreotti pasiūlytą kompromisą. Šio kompromiso pagrindiniai punktai numato kompartijos dalyvavimą užsienio ir ekonominės politikos nusistatyme ir šešių partijų komitete, kuris prižiūrės ministerių kabineto veikimą. Nežiūrint to, Enrico Berlinguer pareiškė, kad dalyvavimas kabinete ir toliau liks vienu iš pagrindinių kompartijos tikslų ir kad krikščionių demokratų atsisakymas įsileisti komunistus į bendrą vyriausybę esanti klaida.

Atrodo, kad šis kompromisas šiuo laiku yra priimtinas visoms Italijos politinėms partijoms, nes, kitu atveju, reiktų skelbti rinkimus. Tačiau nei krikščionys demokratai, kurie 1976 metų rinkimuose surinko 38% balsų, nei komunistai, gavę 34%, nelabai nori statyti į pavojų savo turimų pozicijų.

Prancūzų kairiųjų „dainuojantis rytojus“

Prancūzijoje išryškėja galimybė, jog susiblokavę socialistai ir komunistai gali laimėti besiartinančius 1978 metų kovo mėnesio rinkimus. Galimybė, kad kairiųjų intelektualų sapnai gali išsipildyti, nugąsdino prancūzų inteligentiją. Žodis „Gulag“ staiga atsirado politiniame prancūzų žodyne. Buvo pradėta kelti klausimai: „Kas bus, jei valdžią paims socialistų ir komunistų koalicija?“ Įdomiausia, kad juos kėlė kairieji prancūzų inteligentai. Dėl to prancūzų komunistai ėmė-

si viršžmogiškų pastangų atsiboti nuo Sovietų Sąjungos vedamos politikos ir pradėjo primygtinai pabrėžti savo giliausią atsidavimą žmogaus teisių ir laisvių idealams. Šiek tiek prieš metus, Jean Francois Revel išleista knyga „La Tentation Totalitaire“ buvo laikoma ekscentriko išpuoliu. Jos kritikai, tie patys kairieji inteligentai, negalėjo prileisti, kad visos komunistinės valstybės buvo stalinistinės ir kad dabartinis komunizmo demokratinių idealų pasisavinimas, laikui atėjus, bus atšauktas. Profesorius Raymond Aron išleido knygą „Plaidoyer pour l'Europe Decandente“, kurioje gana giliai nagrinėja ekonominius Sovietų Sąjungos atsiekimus, teisingai tvirtindamas, kad jie nei kiek neaukštesni kaip kitų pramoninių valstybių. Jis taip pat nurodo, kad tie atsiekimai, ypač kairieje srityje, buvo pasiekti nepriimtina elementariųjų žmogaus laisvių kaina. Prof. Aron daro išvadą, kad ši pavasarį Prancūzija atsistos prieš istorinį sprendimą, nuo kurio priklausys Europos ir Atlanto bendruomenės, o tuo pačiu ir pačios Prancūzijos likimas. Ir, jo žodžiais, tai nepriklausys nuo socialistų lyderio Francois Mitterand ir jo kolegų intencijų, bet nuo jų projektų išdavų. Radikali socialistų siūloma alternatyva be priespaudos ir be milžiniškos biurokratijos yra neįmanoma. Stebėtina, kad jo tezes savižudybiniu (o gal machiaveli-

niu) atvirumu remia kompartija, paskelbdama finansinę savo politinės programos apybraižą, iš kurios matosi astronominė jos kaina. Nereikia toli ieškoti šio staigaus intelektualinio klimato pasikeitimo priežasčių. Ilgus metus prancūzų inteligentija svastydavo politinius klausimus vien abstraktinėje plotmėje. Politinė realybe sovietuose tarsi nesidomėjo. Negalima būtų pasakyti, kad jie nepažino sovietinės tikrovės, bet jos neryškino ir nekritikavo, nes tai būtų, jų nuomone, stiprinę reakcines jėgas. Neseniai, dalinai dėka sovietinių disidentų reveliacijų, prancūzų kairieji intelektualai pamatė, kad tai, kas įvyko Rusijoje, rytinėje Europoje, Kinijoje ir Kuboje, nebuvo apgailėtinas nukrypimas, bet neišvengiama geležinės logikos išdava. Ir jie pradėjo tikėti, kad toks išsivystymas pasikartos visur, kur tik komunistai ateis į valdžią.

Kairieji visada buvo pirmieji protestuotojai prieš fašizmą Ispanijoje, Portugalijoje ir Graikijoje. Bet visos šios diktatūros niekada nepretendavo į progresyvios visuomenės pirmūnus ir eventualiai buvo pakeistos demokratinėmis vyriausybėmis, ko negalima pasakyti nei apie vieną komunistinę valstybę. Tas ir privedė naujuosius filosofus prie Lenino ir Markso kritikos bei nepasitikėjimo vadinamąja prancūzų komunistų partijos liberalizacija. Tiesa, prancūzų kompartija tapo

šovinistiškesnė, bet jos pagrindinis totalitarinis charakteris nepakito iki šios dienos. Socialistų lyderiai, atsistoję prieš šį faktą, politiniais sumetimais nutarė jį ignoruoti dėl labai paprastos ir visiems suprantamos priežasties — be komunistų pagalbos jie nemato jokios vilties pakliūti į valdžią. Tačiau kompartijos lyderis George Marchais šiuo metu elgiasi lyg jis ir nenorėtų laimėti rinkimų. Kaip jau anksčiau minėjau, „L’Humanite“ paskelbė, kad partijos programos įgyvendinimas kainuos apie \$100 milijonų. Marchais taip pat reikalauja trečdaliao visų ministerijų portfelių, įskaitant ir krašto apsaugos ministeriją. Neužtenka to, jis žymiai praplėtė ir pramonės nacionalizavimo planus. Bet Marchais nėra tiek naivus, kad manytų, jog šie reikalavimai padės laimėti rinkimus. Žinome, kad Sovietų Sąjunga šiuo metu nėra palanki prancūzų kompartijos dalyvavimui vyriausybėje. Vienintelė logiška išvada, prie kurios galime prieiti — Marchais sąmoningai stengiasi rinkimus pralaimėti.

Trisdešimtaisiais metais, susidarius pirmajam populiariam frontui, ir tuoj po Antrojo pasaulinio karo kairieji buvo pilni optimizmo ir tikėjimo į „lendemains qui chantent“, arba dainuojantį rytojų. Šiandien šių vilčių jau nebėra net ir „Front Populaire“ šalininkų tarpe. Neseniai, JAV politinių komentatorių

tarpe pasigirdo balsų, kad populiaraus fronto laimėjimas nebūty jau tokia didelė katastrofa Vakarų sąjungininkams. Šitokie pasisakymai iškelia klausimą: kas yra katastrofa ir kaip ją klasifikuoti politinėje “Richter’io skalėje”?

Carillo kertasi su Kremliumi

Trumpai apžvelgę šių dviejų kraštų partijas, grįžkime prie tolimesnio eurokomunizmo vystymosi po 1976 metų rytų Berlyno suvažiavimo. 1977 metų balandžio ir birželio mėnesiais Prahėje buvo suvažiavę, berods, 75 komunistinių ar jiems labai artimų partijų delegatai. Balandžio mėnesio suvažiavimas svarstė “taikos ir socializmo” problemas, o birželio mėnesį tyrinėjo 1917 metų Rusijos revoliucijos svarbą. Abiejuose suvažiavimuose rusai ieškojo pritarimo vakarų demokratijų užpuolimui ir sovietinės patirties, kaip vadovaujančios revoliucinės valstybės ir modernaus marksizmo centro, atseit, “vyresniojo brolio”, pripažinimo. Šį pripažinimą eurokomunistai ir vadinamieji “nepriklausomi” delegatai atsisakė suteikti ir suvažiavimai pasibaigė be įprastų rezoliucijų. Tos atmosferos paveiktas Kremlius nutarė grįžti prie seniai išbandytos taktikos “divide et impera” ir pradėjo atakuoti lengviausiai pažeidžiamą priešą — Ispanijos komunistus. Berlyno suvažiavime Santiago Carrillo pasakė gal būt pačią kontroversiškiausią kalbą, sulyginan-

mas Kremlių su senąja Romos bažnyčia, ir labiausiai įžeidė Kremliaus ponus savo teigimu, kad “Sovietų Sąjunga nėra Lenino įsivaizduota ir išsvajota valstybė”. Kadangi artimiausi Carrillo bendradarbiai nepritarė jo paskelbtajai “herezijai”, jog Sovietų Sąjunga nėra socialistinė valstybė, Maskva nutarė jį asmeniškai užpulti ir tuo pačiu jį izoliuoti kaip sovietinės valstybės priešą ir priversti kitas komunistines partijas pasisakyti: prieš ar už.

Pažiūrėkime dabar kaip į tą užpuolimą reagavo kitos komunistinės partijos. Kaip ir buvo galima tikėtis, čekoslovakai ir rytų vokiečiai tuoj pat prisidėjo prie atakos prieš Carrillo. Vengrai labai švelniai pasisakė, kad atskiros partijos turi teisę siekti valdžios savo keliais. Lenkų komunistų partijos organas šio ginčo nekommentavo ir tik po dešimties dienų atspausdino sutrumpintą Maskvos užsipuolimo versiją. Rumunai dar ilgiau laukė ir paskui išėjo su gana stipriu pareiškimu apie partijų nepriklausomybę.

Visa tai gal ir nebūtų Carrillo pakenkę, bet Jorge Semprun, dabar tapęs prancūzų filmų scenarijų rašytoju, išleido ispanų kalba romaną “L’autobiografia de Federico Sanchez” ir 1977 metų spalio mėnesį laimėjo Planeta leidyklos skiriamą \$50,000.00 premiją. Šis romanas faktiškai yra Jorge Semprun, kuris 1957-1962 metais komunistų pogrindyje Madride naudojo Federico San-

chez slapyvardį, autobiografija. Knygos turinys gan smulkiai paličia įvykius, privedusius prie Semprun ir Claudin pašalinimo iš partijos 1964 metais už pasipriešinimą Carrillo idėjoms. Tuo būdu knyga tampa kaltinamuoju aktu Ispanijos kompartijai už neteisėtą ir nedemokratišką mažumos nuomonės prispaudimą. Romanas pilnas karčios ironijos ir vaizduoja Carrillo su pagieža ir pasipiktinimu. Jorge Semprun jį pristato Santiago Carrillo kaip stalinistą, melagį, neišmanėlį, neatsakomą vadovą, žiauruolį, „klauną“, oportunistą inkvizitorių ir, netiesioginiai, kaip žmogžudį. Savaimė suprantama, šios knygos pasirodymas, kuri, gavus premiją, labai plačiai pasklido Ispanijoje, sukėlė didelį sąmyšį ispanų komunistų tarpe.

Kaip orientuotis lietuviams?

Trumpai apžvelgę eurokomunizmą, sustokime prie mūsų galimo santykiavimo su komunistų partijomis. Prieš pasakydamas šiuo klausimu, noriu ypatingai pabrėžti, jog nesirengiu pateikti išdirbtą planą ir nerekomenduoju vienokios ar kitokios pozicijos, kurią turėtų užimti ar tai Lietuvos Fronto bičiuliai, ar mūsų politiniai veiksniai. Klausimo svarstymui pasiūlau keletą minčių:

1. Bet koks bandymas užmegzti santykius su Rytų Europos komunistų vyriausybėmis šiuo metu yra neįmanomas ir visai ne-

svarstytinas dėl mums visiems gerai žinomų priežasčių.

2. Neužtenka, kad Italijos komunistai pripažįsta pluralizmą; neužtenka, kad Ispanijos komunistai smerkia Sovietų Sąjungos pastangas kontroliuoti kitas komunistų partijas; neužtenka, kad prancūzų komunistų partija atsisako proletariato diktatūros — jos turi įrodyti, kad jų siūlomi keliai yra nuoširdūs, o ne būdas apgauti kitus ir pasiglemžti valdžią. Tikrindami jų nuoširdumą, galėtume prašyti aiškaus pasisakymo kolonializmo klausimu. Šiuo metu kolonializmas tebeegzistuoja tik Europoje, kur baltieji laiko baltuosius kolonialinėje vergijoje. Visos kompartijos vienu ar kitu metu aktyviai ir agresyviai kovojo prieš kolonializmą Afrikoje ir Azijoje. Labai įtikinančiai nuskambėtų, jei italų komunistai kreiptųsi į Kremlių, reikalaudami laisvės Lietuvai, Latvijai ir Estijai. Tą eurokomunizmo sudemokratėjimą patvirtintų Carrillo balsas, reikalaujantis žmogaus teisių ir laisvės Rytų Vokietijai, Vengrijai, Lenkijai ir kitoms satelitinėms valstybėms. Dar įtikinančiau skambėtų jungtinis eurokomunistinių partijų reikalavimas įgyvendinti tikrą demokratiją pačioje Sovietų Sąjungoje, o taip pat ir reikalavimas leisti pasinaudoti Sovietų Sąjungos konstitucijos garantuota teise respublikoms iš jos pasitraukti. Stipriausiai, žinoma, pasisakė jugoslaviai, gindami Carrillo ir jo

filosofiją ir smerkdami Maskvos pastangas jį ekskomunikuoti. Prancūzai nepritarė sovietų puolimui, bet tiesioginiai Carillo negynė. Italai pareiškė savo nepasitenkinimą Maskvos puolimo aštrumu, bet specifiškai nepritarė Carrillo užimtai pozicijai. Vis dėlto italų kompartija pranešė, kad išleisianti Carrillo knygą italų kalba. Šiuo būdu sovietams pavyko iškelti viešumon nesutikimus tarp trijų pagrindinių komunistų partijų, bet šis mažas taktinis Maskvos laimėjimas kažin ar atsveria komunizmo fronte susidariusių plyšių paryškinimą. Maskva vis dar laikosi vadinosi Brežnevo doktrinos, kad “vyresnysis brolis” turi teisę ir pareigą individualiom kompartijom nurodyti jų gaires ir veiklos būdus. Šią tezę Kremlius labai ryškiai paskelbė ir užakcentavo 1968 metais, pasiūsdamas sovietinius tankus prieš Aleksandrą Dubček.

Švenčiant Spalio revoliucijos 60-ties metų sukaktį, Kremliaus ponai neleido Santiago Carrillo net pasakyti sveikinimo žodžio. Kaip ir visi kalbėtojai, Carrillo buvo paprašytas pristatyti savo kalbą iš anksto, būk tai išvertimui į rusų kalbą. Tą pačią dieną jam buvo pranešta, kad jis nebus įtrauktas į kalbėtojų sąrašą. Nėgana to, nors jis buvo ispanų kompartijos delegacijos pirmininkas, iškilmių metu buvo pasodintas paskutinėje eilėje, kai tuo tarpu, Dolores Ibarruri “La Pas-

sionara” sėdėjo pirmoje eilėje.

Idėja, kad kiekviena komunistų partija ir vyriausybė turi tvarkyti savo reikalus, težiūrėdama vien tautinių interesų, vis plečiasi ir auga. Sovietai gali užpulti Carrillo ir kitus nukrypstančius komunistų lyderius, bet atrodo, kad jie nebegali, Maironio žodžiais tariant, sustabdyti upės bėgimo.

Šioje vietoje noriu priminti vieną gan svarbų įvykį Ispanijos komunistų gyvenime. 1964 metais Santiago Carrillo ir kiti partijos lyderiai skelbė, kad Franco diktatūra einanti prie žlugimo ir generalinis darbininkų streikas sukeltų pakankamai buržuazijos paramos galutinam diktatūros nuvertimui. Claudin ir Semprun ginčijo šią Carrillo tezę, įrodinėdami, kad bekylantis Ispanijos ekonominis gerbūvis atėmė visas galimybes jėga atsikratyti Franco režimo. Jų nuomone, komunistai turėtų veikti iš vien su kitais Ispanijos politinio gyvenimo elementais, stengdamiesi pamažu pakeisti diktatūrą.

Išmetus Claudin ir Semprun iš partijos, 1967 ir 1968 metais Carrillo ir jo pasekėjai bandė suorganizuoti generalinius streikus, kurie neatnešė lauktų rezultatų. Po Franco mirties 1975 metais, Carrillo pasisavino Claudin ir Semprun rekomenduotą liniją ir ispanų komunistų partija bendradarbiavo su visais, siekiančiais pakeisti Ispaniją iš diktatūros į demokratiją. Iš tikrųjų, dešinysis Adolfo Suarez režimas parlamen-

te neturi didesnio rėmėjo kaip Carrillo vadovaujama komunistų partija. O dabartiniai Carrillo pasisakymai beveik neatskiriama nuo Claudin ir Semprun 1964 metais propaguotos linijos.

Mūsų veiksniai turėtų šiuo klausimu kreiptis į visas tris dėmesio vertas komunistų partijas — italų, prancūzų ir ispanų. Kitos yra per mažos ir su jomis neapsimoka net ir prasidėti. Iš šių trijų gal daugiausia dėmesio verta būtų ispanų komunistų partija. Ir štai dėl ko: jos lyderis Santiago Carrillo šiuo metu, gal būt, labiausiai nutolęs nuo Maskvos.

Neseniai iš okupuotos Lietuvos į vakarus pakliuvo atsišaukimas į Europos komunistų partijas. Reiktų pagalvoti, ar nevertėtų mūsų veiksniams šitokius atsišaukimus su atitinkamais lydraščiais ir savais reikalavimais persiųsti Vakarų Europos komunistų partijoms.

3. Galbūt šiame kontekste reiktų susidomėti ir Kinijos komunistų partija, o tuo pačiu ir Raudonosios Kinijos valdžia. Santykius su Kinijos kompartija reiktų rimčiausiai pasvarstyti, jau gal vien dėl to seno dėsno “mano

priešo priešas yra mano draugas”. Kaip žinome, Kinija yra ne viena sykį pasisakiusi prieš Sovietų Sąjungos kolonializmą ir imperializmą. Taip pat jie yra ir “expressis verbis” paminėję Pabaltijo valstybių užgrobimą, kaip neleistiną aktą. Kitas faktas, kuris gal svertų santykių palaikymo naudai, yra geografinis atstumas tarp Lietuvos ir Kinijos. Iš tolo žiūrint, ir baimė tiek tiek mažesnė. Kiek man teko patirti, vienas lietuvių veikėjas iš Pietų Amerikos grynai savo asmeniškai iniciatyva buvo užmezgęs ryšius ir net nuvykęs į Pekingą, kur buvo gan maloniai sutiktas. Nesu tiksliai informuotas, kaip į tai pažiūrėjo Pasaulio Lietuvių Bendruomenė, kuriai apie šį įvykį berods pranešta. Bet kiek teko girdėti, ypatingo entuziazmo neparodė. O gal reiktų?

Šis mano pasisakymas yra ir liks grynai diskusinis ir esu tikras, kad šiuo klausimu bus įvairių nuomonių. Baigdamas norėčiau priminti prelato Mykolo Krupavičiaus pasisakymą, jog jis ir su velniu bendrautų, jei iš to Lietuvai būtų kokios nors naudos.

KARTU SU JUOZU BAČIŪNU

(Tęsinys iš „Į Laisvę“ 1977 Nr. 71-108)

STASYS BARZDUKAS

Bačiūnas ne tik tikėjo Bendruomenės idėja, bet ir jai apaštalavo: keliavo kviečiamas ir nekviečiamas, sveikino, kalbėjo, rašė, Tabor Farmoj organizavo Bendruomenės — spaudos - radijo dienas ir kt. Man teko PLB valdybos posėdžių kvietimas, susirašinėjimas su kraštų bendruomenėmis, „Pasaulio lietuvių“ redagavimas, visokie einamieji reikalai ir kt. Abu nuolat tarėmės, informavomės susitikdami, laiškais, prireikus ir telefonu. Abu stengėmės eiti „aukso vidurio“ keliu, nes Bačiūno žodžiais:

Subrendusi patriotinė visuomenė, demokratiškai išnokusi bendruomenė turi žinoti, kad auksinio vidurio kelio suradimas tarp kraštutinybių yra dvišalio kompromiso ir sveiko supratimo kelias. Kitaip mes liktume puslaukiniai fanatikai, tepripažįstantieji tik savo kelią, savo liniją ir programą, susiskaldę, patys savo tarpe bekovojantieji, taigi dar keleriopai menkinantieji savo ir taip negausias pajėgas, — kol galų gale visos užsienio lietuvių institucijos nusilptų ir pati lietuvių bendruomenės idėja, o kiekvienu atveju jos organizacija, nebeatstatomai sugriūtų.

Negalėdamas ir nematydamas būtino reikalo šiame pranešime išminti daugybės kitų argumentų, pagaliau, žinodamas, kad fanatikai nėra argumentais įtikinami, aš norėčiau tik trumpai pasakyti, remdamasis savo ilgamečiu lietuviškos veiklos patyrimu Amerikoje, kad jau yra atėjęs vėliausias laikas geriau suderinti mūsų politinę ir kultūrinę akciją išlaikyti lietuvybei ir patarnauti Lietuvos laisvės bylai. Ir tai ne tik Jungtinėse Amerikos Valstybėse, bet visur laisvajame pasaulyje, kur yra organizuotų lietuvių, kur tik veikia jų kokių bendrinių organizacijų centrai ar tų centrų padaliniai (Referatas, 1958).

Taigi Bačiūnas jau tada realiai vertino padėtį, blaiviai žvelgė į ateitį, siūlė derinti politinę ir kultūrinę mūsų veiklą. Žinoma, „veiklos pasidalinimo atskiromis sritimis“ šalininkų neįtikino, nes tokiu pasidalinimu juk remiasi pati srovinė egzistencija, o ji kai kam yra „aukščiau visa ko“. Bet Bačiūnas 1964 vėl rašo straipsnį „Pataikykime į laiką ir gyvenimo sąlygas“, kur, vėl remdamasis savo paties ilgamečiu patyrimu, ieško lietuvių išsivijimo istorijoj atsakymo, ką dary-

ti ir ko vengti tautinio išlikimo kelyje. Iš istorijos reikia mokytis:

Amerikos lietuvių bendruomenė per šimtą savo gyvatos metų turėjo daug šviesių, bet ne mažiau ir tamsių, liūdinių, net pražūtingų momentų. Ten, kur lietuviai laikėsi vieni prie kitų ir stengėsi eiti kartu su gyvenimu, jie išliko ir laimėjo. Ten gi, kur neturėjo lietuviško švietimo ir kultūrinio gyvenimo, kur negilino tautinės garbės jausmo ir sąmonės, kur platesnį tautinį žvilgsnį nustelbė asmeniniai išskaičiavimai bei pramogos, — ten neatsilaikė, prie gyvenimo pažangos neprisitaikė, naujų galimybių lietuviškam reikalui neišnaudojo ir ilgainiui sunyko — sutirpo kitų tautų jūroje. Išnyko ir įvairios jogailinės bei jadvyginės jų draugijos, nes gyvenimas nuėjo kitu keliu. Išnyko įvairių šventųjų ir didžiųjų kunigaikščių vardais pavadintos smulkios šalpos bei apdraudos draugijos, nes jaunoji karta jomis nesidomėjo, nerasdama jose sau artimesnės dvasios nei stiliaus, pasisavinto šio krašto aplinkoje ir mokyklose. Išnyko mišrūs “Baltos Rožės” ir “Raudonos Rožės”, mergaičių “Lelijos” ar “Rūtos” sporto, pramogų, socialinio bendravimo klubai, nes steigėjai nepraplėtė ribotų savo skonių ir pažiūrų, nenorėjo ir nesugebėjo eiti su naujo gyvenimo platesniais ir gilesniais reikalavimais. Nuo tokių reikalavimų atsiliko įvairių lietuvių draugijų ir klubų namai, salės, biznio bendrovės, todėl šiandien ir tie namai, ir bendrovės, jei galutinai neišnyko, tai tik merdėja be vilties išvengti neišvengiamo likimo (PL, 1964 rugsėjis).

Be abejo, atsiras šaukiančių: Bačiūnas “prieš organizacijas,

klubus, apdraudą!” Bačiūnų citavau — “ir aš esu prieš!” Iš tikrųjų Bačiūnui “ūkininkui” rūpėjo, kad kilnios pastangos taip pat duotų norimų vaisių. Kai organizavimasis nepataiko “į laiką ir gyvenimo sąlygas”, jis tėra nenaudingas skaidymasis ir bereikšmis jėgų eikvojimas. Naujųjų laikų Bačiūno vizija buvo LB organizacija:

Tai nereiškia, kad mums nereikėtų draugijinio gyvenimo. Atrodo, taip pat beveik visi sutariam, kad mums reikia ir vienos, bendros, stiprios pasaulinės organizacijos, kokią turi žydai ir kai kurios kitos tautos. Tokia organizacija mums dabar turi būti Pasaulio Lietuvių Bendruomenė, kurią sudaro atskirų kraštų lietuvių bendruomenės. Šiai Bendruomenei rūpi, kad viso pasaulio lietuviai būtų vieningi tautiniuose savo reikaluose, kad jie vieni kitus geriau pažintų, kad artimai tarp savęs bendradarbiautų, kad vieni kitus daugiau gerbtų ir kad visi aukotu bent dalį savo pastangų didžiausiam ir visuotiniam siekimui — kad Lietuva vėl būtų laisva ir demokratiška (PL, 1964 rugsėjis).

Bačiūnas čia pat kvietė visus aiškintis, “kas yra Lietuvių Bendruomenė, kokie jos tikslai ir uždaviniai”, taip pat skatino siekti, “kad ko daugiau lietuvių joje susiburtų”. Bendruomenė ir jos ateitis priklauso nuo mūsų pačių: “Bendruomenė gyvuos tiek ir tol, kiek ir kol ji eis su gyvenimu ir pataikys į laiko reikalavimus bei sąlygas. Jai taip

pat negali nerūpėti ir pačiai palankias sąlygas sudaryti”.

Tačiau Bačiūno laikymasis aukštinio vidurio kelio patenkino ne visus. Pvz. radikaliems kraštutininkams Bačiūnas rodėsi nepakankamai “patriotiškas” atvykstančių ok. Lietuvos lietuvių atžvilgiu — jis, kaip ir jie, kiekvieną turėjęs laikyti “agentu”, tad apšaukti, aprėkti, pasmerkti. Nesutapdamas su konservatorių grupe, Bačiūnas jų viešai pradėtas degutuoti “komunaru”. Pasirodė viešai platinama jį niekinanti dainuška. O Clevelande susidaręs Amerikos lietuvių konservatorių klubas, konstatavęs “prokomunistines tendencijas Pasaulio Lietuvių Bendruomenės vadovaujančių asmenų sluoksniuose”, paštu platinamu 1966 sausio 15 atviruku taip pat reikalavo, “kad komunistams tebesilankstą Pasaulio Lietuvių Bandruomenės pareigonyb būtų tuojau iš savo užimamų vietų pašalinti”. Šitai Bačiūnui buvo “atsilyginama” už jo viso gyvenimo idealistines pastangas ir darbą lietuvių tautos ir Lietuvos labui. Lietuviškam mūsų gyvenimui būdinga, kad niekas nei Bačiūno, nei kitų PLB valdybos narių neužstojo ir negynė. Kai agresyvi mažuma svaidėsi priekaištais bei kaltinimais, tylinčioji dauguma laikėsi “griežto neutralumo”. Tada prabilo pats Bačiūnas. “Dirvai” atsisakius, “Draugas” 1967 rugsėjo 19 nr.

įdėjo jo straipsnį “Nepašalintos nuoskaudos”. Dėl tų nuoskaudų Bačiūnas rašė:

Aš neginčiju jam (Juliui Smetonai) teisės nesutikti su tuo, ką mes kada padarom ar pasakom. Ir neginčiju teisės kritikuoti. Neatsisakau klydimų apgailėti ir stengtis juos pataisyti, jeigu dar ne vėlu. Bet nesutinku su įtarinėjimais, kad “PLB valdybos laikysena ne tik yra nemoralinė, bet ir pragaištinga lietuvių tautai, kadangi ji padeda raudonajam okupantui vykdyti lietuvių tautos naikinimo darbą ir palaužia lietuvių tautos pasipriešinimo dvasią . . .” “Kad PLB valdyba išduoda lietuvių tautos interesus, talkininkauja Lietuvos priešams ar tokį talkininkavimą globoja”.

Nepripažįstu teisės nei J. Smetonai, nei kokiems nors konservatorių klubams, nei laikraščiams, vis tiek, ar Laisvosios Lietuvos ar kokiu dar patriotiškesniu vardu vadinasi, savo nuožiūra kaltinti ir teisti PLB valdybą, jos narius ar bendradarbius, be atodairos juos įžeidinėti, pravedžiuoti ar kitokiu panašiu “humoru” nepelnytai diskredituoti visuomenės akyse.

Jau eina dešimti metai, kai šiuos savo žodžius Bačiūnas rašė. Ar matom mūsų gyvenime pasikeitimų gerojėn pusėn? Ar darom kokią pažangą? Ar mažiau prasimanymų, įžeidinėjimų ir niekinimų, Bačiūno žodžiais, tų šiukšlių, apie kurias jis minėtame straipsny rašė:

Tokie dalykai visuomeniniuose santykiuose yra kaip šiukšlės gyvenamos trobos pačiam vidui. Nejauku gyventi, nesklaidu dirbti,

kai turi nuolat žargstyti per šiukšlių krūvą. Šiukšles reikia iššluot. Reikia jas iššluot laukan, į šiukšlyną, ne į palovę.

Bačiūnas buvo linkęs "atiduoti kiekvienam, kas jam priklauso" (cuique suum). PLB valdybai priklausė:

Ne tik aš asmeniškai, bet visa PLB vadovybė, mano nuomone, dar esam verti švaresnių veikimo aplinkybių. Ypač paskutiniiais, gal būt, pačiais svarbiausiais savo termino metais. O galite suprasti, kad fantastiški apkaltinimai, iškoneveikimai, išsityčiojimai ir "komunarų" bei panašūs titulai, kol jie nėra lygiai taip aiškiai ir lygiai taip viešai atsiimti, kaip buvo prisegiojami, veikimo aplinką yra nešvankiai priteršę.

Kas drąsus viešai padaryti kam nepelnytą nuoskaudą, turėtų būti drąsus ir atitaisyti ją (kiek dar galima) taip pat atvirai, ne diplomatiškų žodžių miglon įsisupęs. Kitaip sunku dalykams krypti į gerąją pusę.

Tokį teisingą, švarų ir atvirą Bačiūną turėjom PLB valdybos priešaky. Vengė jis raustis po kitų žmonių sąžines. Vengė kitus kaltinti, o juo labiau teisti. Bet netylėjo, kai kiti be pagrindo kaltino ir teisė. Kitų kaltinamas, ėjo lietuvišku keliu, gera darydamas. PLB III seime 1968 New Yorke baigdamas savo pranešimą, apie save sakė:

Kad ir nebūdamas visai jaunas, jau nunokęs jaunuolis, prisipažinsiu jums, kad priešingai, kaip kad daugelis pasisako, šiek tiek ilgiau organizacijose padirbėję, aš nenuvargau nuo to darbo ir neturiu jokių nusiskundimų, jog tos pareigos bū-

tų mane išsėmę ir dvasią apkarti-
nę. Man buvo malonumas prisidėti prie šio bendro, nesrovinio ir nepartinio lietuviško tikslo, tai buvo nuolatinis įkvėpimas ir net protarpiais gaivus atsijauninimas. Kai nukeliausiu į atostogas, iš kurių niekas nebegrįžta, aš ir ateity stengsiuosi tą darbą pagal išgales tęsti.

Taip, Bačiūnas savo likimą numatė: Bendruomenei jis nėra miręs. Joje jis gyvas savo žodžiu, darbais, pavyzdžiu. Ne be pagrindo čia minėtojo PLB seimo kalboj jis save palygino su nemirtinguoju Vaižgantu: "Todėl prašau nepriimti už bloga kadaise mano įsidėmėto didžiojo Lietuvos rašytojo ir veikėjo Vaižganto panašaus pasakymo: per visą gyvenimą dirbdamas ir siekdamas laimės kitiems lietuviams — pats laimingas tapau . . ." (PLB valdybos apyskaitiniai pranešimai PLB III seimui).

Su Bačiūno vardu yra glaudžiai susijusi pasaulio lietuvių jaunimo kongresų rengimo mintis. Pirmajam 1966 įvykusiam kongresui jis skyrė šiuos savo žodžius:

Čia buvo tikras sąskrydis, nes ne tik į Chicagą suvažiavo traukiniais, busais ar automobiliais šimtai jaunuolių, bet dar iš kitų septyniolikos kraštų laivais suplaukė, lėktuvais suskrido gausūs būriai lietuviško jaunimo. Ir tai buvo didžiausias iškilmingiausias, dvasiškai jautriausias lietuviškas sąskrydis, kokį tik ligi šiol esu matęs Amerikoje per pastarąsias kelias dešimtis metų, kai man daugiau nei dešimtimis kartų yra tekę dalyvauti visokiuose lietuviškuose seimuose ar suvažiavimuose (PL, 1966 rugs.-spalis).

Šie žodžiai tokie Bačiūnui būdingi: buvo kongrese nemaža ir trūkumų, bet jis jų nemato, viską jaunimui atleidžia, nes jį pirmiausia myli. Antra, kurie kiti mūsų suvažiavimai ne be trūkumų?

Bet Bačiūnas džiaugėsi ne tuo vienu jaunimo kongresu. Jis džiaugėsi visu bendruomeniniu judėjimu — Australijos ir Kanados lietuvių dienomis, Europos lietuviškų studijų savaitėmis, Pietų Amerikos lietuvių kongresais, Anglijos lietuvių suvažiavimais, JAV rengiamomis visuotinėmis dainų bei tautinių šokių šventėmis, kultūros kongresais etc. ir daro išvadą:

Bekeliaudamas po pasaulį, įsitikinau, kad Lietuvių Bendruomenės idėja yra gyva, stipri ir tarnauja lietuvių tautai. Pasaulio Lietuvių Bendruomenė išryškino savo veidą darbais, įsipilietino išeivijoje ir yra pripažinta bei įvertinta kitų kraštų bendruomenių (PL, 1967 bal. gegužis).

Bačiūnas taip pat tapo Bendruomenės keliaujantis apaštalas: dviem atvejais lankėsi Australijoje ir N. Zelandijoje, vienu atveju Europoje (dviem atvejais į Europą ir po kartą į Australiją bei Pietų Ameriką jis buvo nuvykęs dar prieš tapdamas PLB valsybos pirmininku). Jis apmokėjo kelionės išlaidas Jūrai Gailiušytei 1966 vasarą į Europą, kur ji kalbėjosi su Vokietijos, D. Britanijos, Prancūzijos bei Šveicarijos lietuvių bendruomenių darbuotojais, ir man į Pie-

tų Ameriką, kur 1967 vasario 2-6 dalyvavau Pietų Amerikos lietuvių IV kongrese Buenos Aires mieste Argentinoj ir taip pat lankiausi Urugvajuj bei Brazilijoje. Tokios kelionės artino tarp savęs laisvojo pasaulio lietuvių. Pvz. Gailiušytė rašė:

Visi aplankytieji kraštai dėkojo PLB Valdybai už jiems parodytą dėmesį. Jų manymu, tokie vizitai pagyvina ryšį tarp PLB Valdybos ir paskirų kraštų bendruomenių. Jie turėtų būti dažnesni (PL, 1967 sausis).

Visuomeniniame gyvenime, kur susitinka ir kryžiuojasi visokios simpatijos bei įtakos, turbūt reikia laikyti natūralia apraishka įvairius spėliojimus, prileidimus ir net prasimanymus. Neišvengėm to nė mudu su Bačiūnų. Pvz. vienas partinis slappyvardininkas ir taip rašė:

Be to, kandidato rėmėjai, paprastai dar turi ir savo asmeninės naudos motyvus, ne vien platoniškai remia. Tad gali būti, jei ne J. Bačiūnas, tai nė pats St. Barzdukas nebūtų galėjęs įkopti į PLB viršūnę. Prisigretinęs prie J. Bačiūno ir jį palaikydamas, gal būt, tik savo bendruomeninės karjeros strategiją planavo? Ir už savo laimėjimus turi būti kaip tik J. Bačiūnui dėkingas? Tokia komplikuota yra rinkimų mįslė. Ir pigiais žodžiais švaistytis bei aiškinti viską savo paties jėgos pranašumu, kitus bandant nužeminti — doro visuomenininko orumui visiškai ne prie veido (Dirva, 1974 birželio 21).

O šis “doros pamokymas” atsirado ryšium su mano prasitari-

mu vienos polemikos metu “Pasaulio lietuvy”, jog “be manęs vargu ar būtume turėję Bačiūną PLB pirmininku apskritai”. Tokiam “pamokymui”, kaip matyti, prireikė ir mano “asmeninės naudos motyvų”, ir “prisigretinimo prie Bačiūno”, ir “bendruomeninės kameros strategijos planavimo”, ir “Bačiūno nužeminimo” (šios rūšies “perlų” slapyvardininko straipsny yra ir daugiau). Dėl gražbylostės paprastai nesiginčijama. Kuo rėmėsi Bačiūno ir mano bendradarbiavimas, didelė dalimi jau pasakyta aukščiau. Tai taip pat rodys du laiškai. 1967 lapkričio 5 Bačiūnui rašiau:

Clevelando galimybė galėtų būti vėl ta pati: Jūs — pirmininkas, aš — Jūsų pavaduotojas. Tokia kombinacija, man rodos, ligi šiol buvo gera. Manau, ji turėtų būti gera ir ateičiai. Mudviejų asmenyse laimingai jungiamos abi lietuvių išeivijos — senoji ir naujoji. Antra, Jūs padedate veiklai finansinį pagrindą. Trečia, esminiais klausimais mudviejų nuomonės visiškai sutampa, tad iš bendruomeninio darbo išjungiamo bet kokia trintis. Ketvirta, mudviejų kombinacija duoda pakankamai plačią visuomeninę bazę: galima tikėtis, kad būsimo PLB Seimo dauguma už mus balsuos (kartu išreiškiau ir kai kurių abejonių dėl asmeninių savo kvalifikacijų).

Bačiūnas nedelsdamas į tai atsakė taip:

Be Jūsų į PLB valdybą aš ne-kandidatuojau. Kaip sakiau, kandidatuojau tam tikrais sumetimais. Kas “plurpia” apie nepasitenkinimą Ju-

mis, tai bobų pletkai. Nėra kito asmens, kuris tiek buvo ir yra įdėjęs į Bendruomenės gyvenimą kaip Barzdukas. Tie Jūsų priešininkai nėra svarbūs asmenys. Nereikia paisyti. Anglų kalbos nedaug tereikia, kiek moki, pakanka. Ne visuomet nauja šluota gerai šluoja. Nekalbėk, kad kas kitas geriau tą darbą atliks, nes reikia tuo darbu ir gyventi, o kiti to nedarys. Tą gerai žinote. Dar bus proga asmeniškai šiuo reikalu pasikalbėti Chicagoj.

Taip Bačiūnas rašė, tą patį jis ir žodžiu sakė. Štai ištrauka iš “Dirvos” nespausdinto mano sūnaus Arvydo 1975 sausio 3 rašto:

Bet kai Skirpstas šį kartą (Dirva, 1975 sausio 3, Nr. 1) vėl maždaug tą patį kartoja, noriu pareikšti, kad aš pats buvau liudininku ir pats savo ausimis girdėjau Juozą Bačiūną sakant, jog jis, Bačiūnas, į PLB valdybą kandidatuos tik tada, jei į ją kandidatuos Stasys Barzdukas. Ir tą girdėjau du kartus — vieną kartą 1968 m. vasarą Bačiūno namų verandoj Tabor Farmoj ir antrą kartą jau New Yorke, Statlerio viešbutyje, kada vyko “užkulisio”, anot Skirpsto, pasitarimai apie kandidatų sąrašų sudarymą. Kadangi Juozas Bačiūnas buvo vienas iš tų žmonių, kurie šiaip niekų neplepėdavo, tektų tuos jo žodžius priimti už “tikrą pinigą”. Gerbdamas Juozą Bačiūną, bent aš esu pasiryžęs juos laikyti nuoširdžiu, nemeluotu rimto, sąžiningo ir nusipelnusio žmogaus pasisakymu savo kandidatūros klausimu. Skirpstui palieku privilegiją tai vadinti “slidžiu zondavimu” ar kaip tik jis nori. Jis juk vis tiek viską “geriau” žino.

Va kokiomis sąlygomis Bačiūnas ir aš abiem atvejais — 1963 ir 1968 m. — kandidatavom į PLB valdybą. Abiem atvejais buvom išrinkti. Bačiūną pirmininku išrinko jau pačios PLB valdybos, ne “rinkikų šimtai ar tūkstančiai”, kaip kad visai neatsakingai paisto “Dirvos” priekabus ir įtarus slapyvardininkas.

Šia proga, baigiant aiškintis Bačiūno pirmininkavimo bylą, norisi taip pat stabtelėti ir prie Vytauto Kutkaus priekaišto:

O svarbiausia frontininkų klaida, kad jie bendruomenėje stengiasi viską aprėpti ir daryti patys vieni, ir nepakankamai atsižvelgia į kitus, nepakankamai išnaudoja kitus potencialius rezervus (Į Laisvę, 1976 gruodis).

Be kitų, taip pat pirštu parodyta ir į mane: “I-sios ir II-sios centro valdybos pirmininkas — frontininkas Stasys Barzdukas”. Ką gi: dėkui už šį partinį dėmesį. Esu, pasak mūsų patarlės, dabar kai kieno ujamos šios “ožio ištvermės, o avino padermės” žmogus. Ne be klaidų. Tik ne tokių, kokias man priskiria Kutkus. Pažiūrėkim į tikrovę. Kai 1955 LB I taryba rinko JAV LB krašto valdybos pirmininką, vieninteliu kandidatu buvau pasiūlytas aš (o kad nebūčiau vienas, prašiau taip pat kandidatuoti Alfonsą Mikulskį, jis aukojosi). Buvau išrinktas. Bet tai ne mano, o mane išrinkusios tarybos “klaida”. Tą pačią “klaidą” taryba pakartojo ir 1958,

bet ir vėl buvau vienintelis pasiūlytas kandidatas. Turėjau nesutikti? Dėl to, kad esu frontininkas? O tempora, o mores! Save laikom demokratais, o kuo visa tai atsiduoda? Tačiau, kai “rinkimų klaida” priklausė nuo manęs paties, jos jau nedariau: PLB valdybos pirmininku abiem atvejais rinkau Bačiūną. Taigi išnaudojau “kito potencialų rezervą”. Bet kodėl “stengiamasi” to nematyti? Kodėl į gyvenimą pirmiausia vis žiūrim “pro savo partiją”? Ar ne svarbesnis pats lietuviškas reikalas?

Bačiūno epizodą Bendruomenės gyvenime nutraukė nelaukta ir netikėta jo mirtis 1969 sausio 23. Buvo liūdna ir skaudu. Netekome žmogaus, kuris tikėjo Bendruomenės idėja ir jai įgyvendinti nuoširdžiai dirbo visu savo sugebėjimu. Jam čia niekas niekad nebuvo sunku: kaip jau sakytą, reikėjo — jis keliavo, reikėjo — kalbėjo, reikėjo — rašė. Ir vis optimistas, vis giedros nuotaikos, vis kupinas šviesių vilčių. Paprastas, prieinamas, sukalbamas. Turėjo savo nuomonę, ją reiškė ir gynė. Bet išsiskirdamas dažniausiai taip pat pridėdavo: padaryk, girdi, kaip atrodoys geriau. Ir neatsimenu, kad mums ir man kada nors “būtų atrodę geriau”, negu būdavome aiškinęsi, svarstę ir sutarę. Galėjai jausti, kad įžeidinėjimai jį skaudina, kelia kartėlį, bet visada išlaikydavo pusiausvyrą, kartais trumpai tepa-

ŽYDĖS GRAŽESNI ŽIEDAI

(Ištrauka iš Alės Rūtos naujos knygos “Laiškas jaunystei”)

Tavo draugystė buvo man lyg vaiski saulė tą paskutinį mano pavasarį pajūry. Atsimenu, drauge vaikščiojom prie putojančio vandens. Mūsų pėdos drėgname smėly būdavo raiškios ir linksmos. Tu jas irgi meni laiške, kai sakai: Tavo vienišos pėdos dabar, tartum, dainuoja, tartum apverkia praeitį. . . Anais laikais spėliojom, kokias pėdas įspausim ne drėgnam smėly, o tėvynės kultūrinėse dirvose. O tikėjom jų gilumu, o tikėjom jų reikšme! — Kaip neatspėjom! Nunešė Tave žiaurus likimo glėbys į Sibiro taigas; mane staigios bangos nuplukdė už vandenynų. Tu jau grįžai, nors paliegus, o aš gal niekada nebegrįšiu. Sakai, pažiūrėjus į Baltijoj skęstančią saulę, galvoji: kur prasideda nauja diena, — gal pas tave? — Pas mane, Brangioji, baigiasi diena! Baigiasi mano tautos diena. Pas Tave ji prasideda! Tik per

stebėdamas: kodėl jis ar jie taip daro? Parašęs laišką, buvai tikras, kad tuojau pat gausi atsakymą. Radęs ką įdomesnio spaudoj, pabraukdavo raudonu pieštuku ir atsiųsdavo: atkreipk dėmesį. Nuolat kviesdavo į Tabor Farmą pavišėti bei pailsėti. Tik ne visada galėdavau jo kvietimu pasinaudoti. Nuvykęs (vienas ar su žmona) gaudavau viską: ne tik kambarį bei maistą, bet ir bačiūnišką dvasinę šilumą — lietuviškais rūpesčiais su juo galėjai kalbėtis dieną ir naktį. Ir kalbėdavomės, kalbėdavomės, kalbėdavomės ... Ir matau jį: vidutinio ūgio, senyvą, bet dar pakankamai judrų, prarėtėjusiais plaukais, pakerpamais ūseliais, primerktomis, bet kiekvienam gero linkinčiomis akimis . . . Pel-

nėsi iš amerikiečių, o rėmė lietuviškus reikalus.

Bačiūno epizodas Bendruomenės kely man šviečia pragiedruliui. Abu jungė ta pati Bendruomenės samprata, tie patys siekimai, tas pats žvilgsnis į darbą ir taktiką. Natūralu, kad turėjom skirtybių, bet Bendruomenė abiem buvo pirmoj vietoj. Rinkdami Bačiūną PLB pirmininku, parodėm, kad jis savo gyvenimu, lietuviškumu ir darbais šios vietos nusipelnė. Gera, kad šitai jautė ir jis pats: “man, kaip Amerikos lietuviui ūkininkui, buvo retas, didelis, tiesiog neužtarautas malonumas tuo būdu per šiuos penkerius metus atstovauti Pasaulio Lietuvių Bendruomenės jos pirmininko vaidmenyje”.

Tave atžengia naujos kartos, — savo kraštą mylėti ir save lietuviškai išreikšti, Per Tave lietuvio dvasia tvirta, nors ir plakama svetimųjų botagu. Saulė ten leisis ir nusileis, o vistiek už Tavo pėdų — nauja diena prasidės. Tavo ir tyliųjų kitų prakaito bei kraujo kiekviename lašely, kiekviename žody ateity žydės gražesni žiedai.

Vakar aplankė anų dienų draugė, kuri atnešė ir man kvietimą su “Gaudeamus”, siųstą beveik prieš metus. Taigi, jau viskas praeity, sukaktis atšvęsta, o jaudina, lyg būtų dabar aktualūs dalykai. Kvietimas į sidabrinę sukaktį Pedagoginės mokyklos, sukaktį mūsų ten žingsnių, svajonių, paskui — Hitlerio užgesintų ten lietuviško bendrabučio žiburių, paskui — Stalino išblaškytų, išguitų rinktinių lietuvių mokytojų, arba priverstų plėšyti senuosius vadovėlius ir mokytis iš naujų, nuspalvintų raudonai. Tik mūsų ir jūsų laida iš pajūrį įsteigtos mokyklos suspėjo dar išeit į mokytojų, “kaimo liktarnų” (taip juokais vadinomės) kelių. Paskui jau mūsų pajūris buvo mindomas bėglių ir karo vejamųjų, naujai ten įsodintų išbadėjusių masių, ieškančių derlingos Lietuvos žemės duonos, paskui — dejavo ir verkė nuo laisvojo pasaulio atskirtos pajūrio kopos ir tos žemės gyventojai.

Jūs atšventėt sukaktį per trisdešimt metų nušuoliavusios, nudundėjusios jaunystės. Tavo draugė Felicija parodė nuotrauką: būrys toje sukakties šventėje dalyvavusių. — Aš tik Tave vieną tame būry atpažinau. Kas ten tokie kiti? Niekad, rodos, nematyti, apystambiai seneliai . . . Sudžiovusios arba aptukusios pagyvenusios moterys ... Nė vieno jų vardų nebeprisimenu ... O anuomet kasdien matydavau, per du metus tais pačiais koridoriais ir tais pačiais takais vaikščiodavom... Ir Tavo draugė, kuri su jais vienuose suoluose sėdėjo, nebeatpažįsta tų laiko išplautų žmonių. Ar jūs beatpažintumėt mus? Dvasiniai, — taip!

Atpažinot. Parodė man Felicija jums nusiųstus pasveikinimo žodžius. Sako, jūs skaitėt ir verkėt. Siela sielų atpažįsta, nors kūnai pasikeičia, nors veidai atminty nutolsta.

Praeitą naktį sapnavau jūsų pakrantę. Tarytum, labai skubėjau. Vėlavau į traukinį, klaidžiojau miške, ieškodama naktynės ten, kur kitados rytais būdavo toks susigrūdimas prausyklose, toks skubėjimas . . . Sapne lydėjo nepažįstama moteris: gal vienvė, nostalgija, o gal prarasta draugystė? —

Prisimenu mūsų tada keliones traukiniais. Ankstų rytų lėkdavom vėsiu, minkštu miško taku į raudono mūro stotelę. Ulbėdavo miškas paukščiais, dusliai ošdavo jūra. Mirgėdavo medžių, ir krūmų ir žolių kiekvienas lapelis; virpėdavo ryto saulėj ir

mūsų — jaunų — džiaugsme. Takas dusliai atliepdavo skubiems mūsų žingsniams. Plasnodavom, knygas prie krūtinių prispaudę, ar tempdavom pilnus portfelius, skubėdami į biblioteką. Įsiklausydavom į tolimo traukinio švilpimą, ar jau artimą čiukšėjimą. Lekuodavom uždusę bėgant... Ir su šypsenom atsikvėpdavom suskubę... Kai laiko būdavo pakankamai, eidavo iš lėto poromis, būreliais, pasišnekučiuodamos, pasidalindamos bendrais rūpesčiais ... Kokie tada buvo rūpesčiai! — tik rūpestėliai. . .

Prisimenu, tartum gražų sapną, anuos laikus, kai nei per mažai laisvės, nei per daug laisvės, nei materialių rūpesčių nebūdavo. Visi buvom laisvi, ir linksmi ir turtingi. Mūsų bankai — tik maža studentiška piniginė. Tenai tilpo tėvelių dovana, stipendija iš valdžios ar pačių užsidirbti pinigai. Tai buvo tik turto lašeliai, bet jų užteko. Jei nelikdavo studentiškiems pietums, labai skanu buvo ir balta duonutė su pieno stikline, tekaštavę dešimt centų. Nesišvaistėm litais, atsargiai išleisdavom ir centus. Ir užteko, ir buvo smagu. Nebuvo tarp mūsų turtuolių, nei beturčių, — visi maždaug buvome lygūs.

Yra vargų kiekviename amžiuje, bet, atsigręžus į tolimą, nebesugrįžtančių praeitį, nesimato juodų dėmių, — tiktai skaisti, spindinti jaunystė! —

Ar ji tebėra širdy? Ar ji tikrai buvo? Taip norėčiau išsikalbėt su Tavim, pasidalint žvilgsniu į jaunystę, ir į dabartį. Tik Tu toli, už įvairių užtvarų. Neįžiūrima, nepasiekiamo.

Ką beveiki, baltagalve mano jaunystės drauge? Kokios naujos mintys ir kokie darbai Tau užkrauta bėgančiose dienose? Ar prisimeni ryškiai dar anų žalių dienų spindėjimą?

Eidavom Girulių giria ir kalbėdavom apie vaikystę ir apie ateitį. Nematyti veidai, neišgyventi jausmai ir neišverktos ašaros traukė mus, — visa tai patirti.

Vaikystė. Jaunystė. Leisk pasvajot, leisk prisimint, ką Tau pasakodavau anuomet.

JAV ir Kanados LFB studijų ir poilsio stovykla Dainavoje įvyksta 1978.VIII.5 - 12 d. d. Planuokite atostogas. Ruošiama įdomi programa.

MUMS REIKIA KONKREČIŲ DARBŲ

Pašnekesys su LEONARDU VALIUKU, Rezoliucijoms Remti
Komiteto pirmininku



Leonardas Valiukas,
Rezoliucijoms Remti komiteto
pirmininkas

— *Privargote su H. Con. 416 rezoliucija. Kodėl vėl ėmėtės panašaus darbo?*

— Užtruko arti šešerių metų praveisti JAV Kongrese garsiąją *H. Con. Res. 416* rezoliuciją — Lietuvos ir kitų Pabaltijo kraštų bylos reikalu. Tai buvo milžiniškas laimėjimas ir jis, žinoma, pareikalavo begales pastangų, laiko, darbo ir pinigų. Pravestoji rezoliucija galioja ir galios, iki Lietuva atgaus laisvę ir nepriklausomybę. Veiksniai ir visos patriotinės lietuvių organizacijos galėtų ir turėtų tą rezoliuciją akcentuoti ir ja naudotis, — visad ir visomis progomis, primenant JAV vyriausybę, kad ji imtųsi žygių ją realizuoti.

Į stiprių rezoliucijų žygį pastūmėjo mus eilė veiksmų ir priežasčių. Ne kartą teko supažindinti išpavergtos Lietuvos atvykstančius iškilesnius lietuvius su *H. Con. Res. 416*. Ne vienas iš jų kalbėjo: “Kodėl jūs nepravedate JAV Kongrese panašios rezoliucijos kasmet?” Anot jų, Maskva kiek “suminkštėtų” lietuvių atžvilgiu. Prieš porą metų buvo pravesta bereikšmė rezoliucija JAV Kongrese (*H. Res. 864* ir *S. Res. 319*), reikalaujanti tik *STATUS QUO* Pabaltijo kraš-

DARBAI

tams. Eilė pabaltiečių reiškė tuo didelį nepasitenkinimą ir kvietė mus imtis rimtesnio darbo, reikalaujant Lietuvai, Latvijai ir Estijai pilnos laisvės ir nepriklausomybės. Naujam mūsų užsimojimui pritarė iškilesni VLIKo ir LB darbuotojai. Pavieniai pabaltiečiai ir patriotinės lietuvių grupės kvietė mus, kaip turinčius patyrimo, imtis to naujo žygio. Beveik neįmanoma buvo tarti žodį — „Ne!“.

— *Kokia padėtis yra šiuo metu stiprių rezoliucijų JAV Kongrese?*

— Jau virš 50 legislatorių yra įnešę rezoliucijas (pavieniai ar grupėmis) į JAV Kongresą, kuriomis reikalauja Lietuvai, Latvijai ir Estijai pilnos laisvės ir nepriklausomybės. Tos rezoliucijos yra tikrai stiprios ir detalios. Apie status quo Pabaltijo kraštų laisvės žygyje čia nėra nė žodžio. Visose tose rezoliucijose JAV vyriausybė raginama pajudėti visu frontu ir padėti Lietuvai, Latvijai ir Estijai kaip galima greičiau nusikratyti Sovietų Sąjungos vergijos ir atgauti pilną laisvę ir nepriklausomybę. Rezoliucijų skaičius bus didinamas. Tikime, kad vieną iš jų pavyks vėl praveisti. Visame šiame žygyje nepaprastos talkos sulaukiame iš kongresmano Robert K. Dornan (R. — Calif). Jis, mūsų prašomas ir savo iniciatyva, spaudžia kiekvieną legislatorių, kviesdamas juos konkrečiai jungtis į žygį dėl Pabaltijo kraštų laisvės. Kito panašaus takininko JAV

Kongrese pabaltiečiai iki šiol dar nėra turėję. Mūsų žygyje jis yra nepaprastai brangus žmogus.

— *Kokia konkreti nauda yra iš stipriųjų rezoliucijų? Kam reikalingas toks didelis rezoliucijų skaičius?*

— Vasario 16-sios ir kitomis progomis kviečiame legislatorius tarti žodžius JAV Kongrese. Dauguma jų tai mielai padaro. Be abejo, tie pareiškimai ar žodžiai yra geriau, kaip kad niekas. Beveik visų legislatorių žodžiai ar pareiškimai yra blankūs, beveik nieko nepasaką. Tai, be abejo, yra mūsų pačių kaltė. Mes nenurodome ir neparašome jiems, ką jie turėtų pareikšti bei pasakyti. Rezoliucijos (dar stiprios!) įnešimas yra jau rimtas reikalas. Legislatorius turi jau pilnai angažuotis Pabaltijo kraštų laisvės žygiui. Mums nereikia gražių žodžių, mums reikia konkrečių darbų. Rezoliucijos įnešimas yra jau konkretus darbas. Ne vienas iš legislatorių nepagaili mums gražių žodžių, bet vengia konkretesnio darbo ar pilnesnio įsijungimo į Pabaltijo kraštų laisvinimo darbą. Tokius legislatorius turime spausti visomis išgalėmis ir visais legaliais būdais tol, kol jie pilnai pasuka mūsų norima linkme.

Atsakymas į antrąjį klausimą — juo daugiau rezoliucijų tam tikru klausimu įnešama į JAV Kongresą, tuo lengviau yra vieną iš jų praveisti. Taigi, rezoliucijų skaičius didintinas iki maksimumo.

— *Kokia konkreti nauda iš įnešamų rezoliucijų į JAV Kongresą ir vienos ar kitos iš jų pravedimo?*

— Apie kiekvieną iš įnešamų mūsų rezoliucijų tuoj painformuoja-

mas Valstybės departamentas (be abejo, jis sužino ir be oficialaus painformavimo!). Tai seka Baltieji rūmai. Tai seka, be abejo, ir Sovietų ambasada krašto sostinėje, tuoj painformuodama apie tai Kremlį. Valstybės departamentas ir Baltieji rūmai mūsų bylos klausimą slopina. Sovietai dėl įnešamų rezoliucijų šelsta. Ir Valstybės departamentas ir Baltieji rūmai turi skaitytis su JAV Kongreso norais ir valia. Legislatoriai, įnešdami rezoliucijas, duoda specialius pareiškimus (press releases) spaudai, radijo programoms ir televizijai. Pasirodo viena kita eilutė krašto spaudoje, pasigirsta vienas kitas žodis radijo ir televizijos programose. Pravedamos rezoliucijos — tai įdavimas ginklo mums į rankas. Mumsbelieka tą ginklą tik naudoti. Gaila, kad mums įduodamus panašius ginklus labai mėgėjiškai ir labai silpnai tenaudojame. Tai mūsų pačių kaltė!

— *Ar sulaukiate pakankamai tal-
kos ir paramos savo žygiui iš lie-
tuvų, latvių, estų ir kitų ameri-
kiečių?*

— JAV Kongreso pajudinimas bet kuriuo klausimu yra milžiniškos apimties žygis. Masės lietuvių, kitų pabaltiečių bei amerikiečių teturi labai blankų vaizdą apie visą tą darbą. Didelių darbų negalima realizuoti su centais. Parama tam ir visiems kitiems laisvinimo darbams yra nepaprastai skurdi. Nuo gausiai apkrautų stalų tetenka tik trupiniai visiems laisvinimo žygiams. Gauname centus, o darbų iš mūsų laukiama už tūkstančius. Piniginė parama ateina iš eilinių piliečių, kurie kiekvieną dolerį “krauju” uždirba. Tie, kurie galėtų skirti Lietuvos lais-

vinimo darbui tūkstančius, yra pabėgę iš kovos lauko. Rėmėjų tarpe beveik nesimato nė vidurinės kartos atstovų, kurie yra baigę aukštesnuosius mokslus šiame krašte ir turi gerai apmokamus darbus. Paramos ateina ir iš amerikiečių. Bet kaip ten bebūtų, apčiuopiamos paramos laukiame iš savųjų. Jiems turėtų rūpėti Lietuvos rytojus labiau, negu kuriems nors kitiems, kurie nieko bendro nėra turėję ir neturi su Pabaltijo kraštais.

— *Pasigirsta žodžių, kad Valiukas per daug reikalaujās, esq̄s per “kietas” ir pan. Kiek tiesos yra tuose pareiškimuose?*

— Tiesos žodį turi vienas ar kitas iš mūsų tarti. Tiesos žodis vienam ar kitam nepatinka. Atiduodu lietuviškam ir Lietuvos reikalui savo duoklę. Pilnos duoklės laukiu ir iš kitų. Lietuviškame gyvenime karjeros nedarau ir neplanuoju daryti. Taip pat neplanuoju visiems įtikti. Geros valios lietuviai laukia atviro žodžio ir kritiškesnių pasisakymų visais mums rūpimais klausimais. Būtų gera, kad mūsų spauda nevengtų atviriau pasisakyti visais opiaisiais ir aktualiaisiais klausimais. To nevengia “Į Laisvę” žurnalas, “Darbininkas” ir “Tėviškės Žiburiai”. Neseniai viena lietuvių darbuotoja man kalbėjo: “Tu, Leonardai, kalbi tai, kas mums nepatinka”. Aš visad kalbėjau ir kalbėsiu tai, ko iš mūsų reikalauja pavergtasis lietuvis ir pavergtoji Lietuva. Ne vienam lietuviui tas jau “nebepatinka”. Tikiu, kad Lietuva atgaus pilną laisvę ir nepriklausomybę. Gal vienam ar kitam iš mūsų dar teks sulaukti tos laimingos dienos. Ne vienas pasuks laisvosios

1977 METINIS VLIKO SEIMAS

Seimo atstovai ir nutarimai

Vyriausiąjį Lietuvos Išlaisvinimo Komitetą, pagal statutą, sudaro 15 narių, kurie į metinius Vliko seimus siunčia po tris atstovus (5 str.). Į 1977 gruodžio 3-4 d.d. St. Petersburg, Fla., įvykusį seimą 36 atstovus delegavo 13 vilkinių grupių. Dvi grupės buvo neatstovaujamos.

Vieša paslaptis, kad septynios iš 15-kos vilkinių grupių nei teoretiškai neegzistuoja, nei praktiškai lietuviškame gyvenime nebesireiškia: neturi savo skyrių, nedaro jokių suvažiavimų, nerenka centrinių organų. Jų atstovų į vyriausiąją Lietuvos laisvinimo instituciją niekas nedeleguoja ir niekas neturi autoriteto atšaukti. Šiai neegzistuojančių organizacijų grupei priklauso: Lietuvių

Krikščionių Darbininkų Sąjunga, Lietuvių Rezistencinė Santarvė, Lietuvių Vienybės Sąjūdis, Lietuvos Darbo Federacija, Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga, Lietuvos Ūkininkų Partija (atstovų neatsiuntė) ir Lietuvos Ūkininkų Sąjunga. Gyvųjų vienetų grupei priklauso: Lietuvių Fronto Bičiuliai, Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjunga, Lietuvių Tautinis Sąjūdis (teoretinė organizacija, atstovaujanti Vlike ALT sąjungai; atstovų neatsiuntė), Lietuvos Atgimimo Sąjūdis, Lietuvos Socialdemokratų Partija, Lietuvos Vals tiečių Liaudininkų Sąjunga, Mažosios Lietuvos Rezistencinis Sąjūdis ir Rytų Lietuvos Rezistencinis Sąjūdis.

Registruojant šio seimo keistumus, tenka pastebėti, kad neegzistuojan-

Lietuvos link. Laisvoji Lietuva pareikalaus iš kiekvieno grįžtančiojo pilnos apyskaitos. Laisvoji Lietuva gali ne vieną sustabdyti prie sienos ir patarti jam ar jai grįžti ten, iš kur buvo pajudėję. Manau, kad būsiu atsakęs į tą "kietoką" man klausimą ir kartu nepagrįstą vieno ar kito lietuvio priekaištą.

— *Ko lauktumėt iš mūsų visuomenės?*

— Pilniau susipažinti su Lietuvos laisvinimo darbu ir atiduoti darbu ir pinigais pilną savo duoklę. Nedaryti to, ką gali daryti ir atlikti pavergtieji krašte. Apkarpyti bereikšmę veiklą ir visus bereikšmius parengimus iki maksimumo. Veiks-

niams paruošti trumpalaikius ir ilgalaikius darbo planus ir juos stengtis pilnai realizuoti. Paruošti jaunimą visuomeninei veiklai ir Lietuvos laisvinimo darbui. Šiame reikale iniciatyvos turėtų imtis LB, ateitininkai ir skautai. Perkratyti lituanistinę švietimą — nepakanka jaunimą pramokyti kiek skaityti, rašyti bei kalbėti reikia įkvėpti lietuviškos dvasios, užsidegimo Lietuvos laisvinimo darbui. Yra tūkstančiai lietuvių, kurie nė piršto nebepajudina Lietuvos laisvinimo darbe. Jie turėtų išsipirkti pinigais, skirdami kasmet savo pasirinktam veiksmui ne šimtus, o tūkstančius dolerių.

a. p.

čios grupės atsiuntė tiek pat atstovų, kiek ir gyvosios — po 18. Amerikos Lietuvių Taryba skelbė, kad į Vliko seimą siunčianti tris delegatus — dr. K. Šidlauską, dr. V. Šimaitį ir dr. J. Valaitį. Gi Elta komunikatas visus šiuos asmenis įtraukė į Vliką sudarančių grupių sąstatą. Gal nebūtų nekuklu Amerikos Lietuvių Tarybą paprašyti viešo paaiškinimo, ar jos vadinamiems delegatams ir kelią buvę apmokėta iš Altos kasos?

Prie keisčiausių keistumų reiktų priskirti faktą, kad dr. K. Šidlauskas Vliko seime dalyvauja Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungos sąraše, kai tuo tarpu Amerikos Lietuvių Taryboje jis atstovauja Amerikos Lietuvių Tautinei Sandarai, kuri krikščionims demokratams nei ideologiškai, nei politiškai negimininga. Įdomu būtų iš paties Šidlausko išgirsti, kuriai politinei grupei iš tikro jis priklauso.

Reikia kiek nustepti, kad šiame seime nebuvo atstovų Lietuvių Tautinio Sąjūdžio, kuris paprastai Vliko seimuose būdavo stipriai atstovaujamas. Gal gi tai buvo sąmoningai padaryta, nes pastaruoju metu kai kurie Amerikos Lietuvių Tautinės Sąjungos veikėjai labai užimti pastangomis politiškai likviduoti Vliko vicepirmininką dr. Bronių Nemicką. Šia prasme yra simptomingi nepagrįsti “Dirvos” išpuoliai prieš Vliką.

Seimo nutarimai, šiuo kartu gan inteligentiškai suredaguoti, patvirtina originalius Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto tikslus, kurie pilnai sutampa su lietuvių tautos pastangomis išsilaisvinti iš Sovietų

Sąjungos okupacijos. Sveikintina seimo rekomendacija “Vliko tarybai ir valdybai sudaryti iš kvalifikuotų asmenų specialią komisiją išsamesnei programai paruošti, įtraukiant į šį darbą jaunesniąją kartą”. Linkėtina, kad Vlikas šio seimo nutarimo, kaip dažnai atsitinka, neužmirštų ir kad nutarimo neinterpretuotų, jog minėta komisija sudarytina *tik* iš jaunosios kartos atstovų.

Seimo pasisakymas prieš tuos, kurie pasiduoda sovietinėms provokacijoms (reikia manyti, besireiškiančioms Vliko apimties rėmuose), gina vyriausią laisvinimo instituciją nuo politinės korupcijos, kuri savo laiku jai daug žalos yra padariusi.

Geras ir reikalingas seimo priminimas Vilkui rūpintis “Lietuvos valstybinį tęstinumą sutvirtinti”, bet vargu išmintinga buvo patarti tuo reikalu “susisiekti su Lietuvos Diplomatinė Tarnyba”. Vliko ryšiai su Lietuvos diplomatinė tarnyba jau eilę metų yra pozityvūs ir praktiškai normaliai funkcionuoja. Vieša deklaracija vargu buvo reikalinga. Tačiau beveik nedovanotinas seimo neapsižiūrėjimas, kad šioje vietoje buvo nepastebėta Pasaulio Lietuvių Bendruomenė, kuri, būdama globalinė organizacija, Vilkui turėtų būti natūralus partneris. Tas neapsižiūrėjimas juo labiau metasi į akis, kai seimas pastebėjo Pasaulio Lietuvių Jaunimo sąjungą ir patarė su ja stiprinti bendradarbiavimą. Patarimas geras, tačiau PLJ sąjunga politiniame darbe daro tik pirmus žingsnius, kada PLB-nė yra jau toli nužygiavusi.

J. Pašilis

Bendri seimo įspūdžiai

1977 m. gruodžio mėn. 3-4 d.d. įvykęs St. Peterburge, Fla., VLIKo metinis seimas jau praeity. Valdomyjų organų veiklos pranešimai, dvi paskaitos, seimo dalyvių posėdžiai komisijose bei diskusijos plename tai ir buvo seimo narių veiklos plotmė, ieškant veiksmingesnių priemonių VLIKo veiklos ateičiai, išplaukiančiai iš šių dienų tarptautinės politikos aktualijų.

Apie Lietuvos valstybingumo apraiškas ir formas praeity prof. dr. Broniaus Kaslo skaityta paskaita gerai paruošta, išsami ir gan įdomi, bet, kai neturinti ryšio su dabartine veikla, nebuvo entuziastų diskusijoms. Susidarė įspūdis, kad vietoj iškėlimo istorinės praeities, tikslingiau būtų seime gvildinti aktualius, susijusius su VLIKo veikla dabarty ir ateities perspektyvomis klausimus.

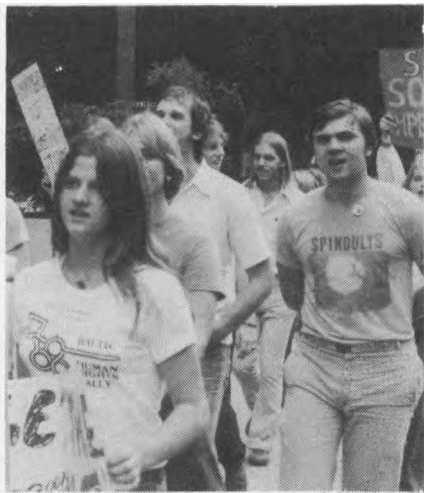
Visus nustebino ir susilaukė išskirtino dėmesio bei audringų ovacijų prof. dr. Aleksandro Štromo paskaita. Jis pabėrė daug aktualių ir logiškų minčių, kurios jau buvo paskelbtos mūsų periodinėje spaudoje. Itin visus nustebino paskaitininko, kaip išaugusio ir išsimokslinusio komunistinėje sistemoje bei pasiekusio aukštumų valdančiose sferose, viešas išėjimas su pasiūlymais konkrečiai veiklai prieš komunistinį režimą. Jo nuomone, rusiškas kolonijalinis komunizmas jau braškantis ir reikią būti pasiruošusiems tam momentui kada jis visai subyrės. Pagrindinė jo siūlomoji mintis, tai nedelsiant turėtų būti sukurta suverenumo tęstinumui konstituciniai juridinė vyriausybė teisinių funkcijų vykdymui bei ruošimas programos būsimai nepriklausomai Lietuvai, nes, jo

nuomone, tik išeivija gali tokius klausimus laisvai svarstyti. Pasisakė jis ir už kuo glaudesnę bendravimą su krašto lietuviais. Prof. dr. A. Štromo sugestijos išeivijos lietuvių politinei veiklai seimo dalyvių buvo svarstomos, diskutuojamos ir dalinai atsispindėjo seimo priimtose rezoliucijose. Privačiuose pokalbiuose dėl jo sugestijų buvo įvairių nuomonių bei komentarų. Kaip ten bebūtų, tenka pripažinti, kad bene pirmą kart VLIKo seimų istorijoje pasirodė toks paskaitininkas su taip drąsiais, uždegančiais bei neatidėliotinais siūlymais. Tai buvo originalios ir, atrodo, gan aktualios bei reikšmingos mintys.

VLIKo tarybos pirmininko dr. Juozo Vėbros ir VLIKo valdybos pirmininko dr. Kęstučio Valiūno pranešimai buvo išsamūs ir vaizdingi.

Stebint seimo dalyvius ir jų atstovaujamas organizacijas, teko susimąstyti ir apie patį VLIKą. Dauguma seimo dalyvių jau yra sulaukę žilo plauko. Nemaža dalis su gera patirtimi, o kai kurie jų atstovaujamų organizacijų veteranai. Visa būda, kad dauguma VLIKo grupių neturi prieauglio, o kai kurios jau ir dabar net atstovų nebesugraibo. Tenka pripažinti VLIKo reikalingumą, jo reikšmę ir primatą, bet, atrodo, aukščiausias laikas jau susirūpinti ir paties VLIKo ateitimi, nes išnykus buv. partijų likučiams, atpuls ir jų atstovavimas. O kas tada? Realiai vertinant laiko ir aplinkybių reikalavimus, ar ne laikas galvoti ir apie VLIKo persitvarkymą, sustiprinant jį realiu ir tvirtu užnugaru išeivijoje.

Kazys Gimžauskas



UŽ ŽMOGAUS TEISES IR BALTIJOS VALSTYBIŲ LAISVĘ

Amerikos ir Kanados baltų jaunimas
 protesto žygyje prie sovietų ambasados Washingtone
 1977. IX. 24

Demonstracijų organizavimo komitetui vadovavo
 stud. V i k t o r a s N a k a s





Reikėjo padrąsinančio
žodžio



Jauną entuziazmą policijai sunku užgniaužti



POLITINĖS STUDIJS KALIFORNIJOJE

Los Angeles Lietuvių Fronto bičiuliai, tęsdami savo tradiciją, ir šiais metais suorganizavo politinių studijų savaitgalį, įvykusį 1978 sausio 28-29 d.d. Šv. Kazimiero parapijos salėje. Pagrindiniais paskaitininkais-pranešėjais buvo LFB Vyr. Tarybos prezidento pirm. dr. Kazys Ambrozaitis, Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto vicepirm. dr. Bronius Nemickas ir Helsinkio susitarimams sekti lietuvių grupės narys poetas Tomas Venclova. Koreferentai bei simpoziumų pranešėjai buvo rašytoja Alė Rūta, rašytojas Jurgis Gliauda, "Į Laisvę" redaktorius J. Kojelis, Californijos un-to (Long Beach) profesorius dr. Feliksas Palubinskas ir Rezoliucijoms Remti Komiteto pirmininkas Leonardas Valiukas.

Pareigos, žvelgiant iš anapus

Į išeiviją ir jos tautinę misiją žvilgsniu iš anapus pažiūrėjo poetas Tomas Venclova, vos prieš metus atsiradęs laisvajame pasaulyje. Gyvendamas okupuotoje Lietuvoje, Venclova turėjo išskirtinai palankias sąlygas stebėti Lietuvos komunistinės hierarchijos — maskvinių komunistų nuotaikas ir, kaip disidentas, pajusti pačios tautos pulsą. Gal būtų jis dar nėra spėjęs pilnai pažinti lietuviškos išeivijos idėjinės-visuomeninės diferenciacijos pagrindų bei suprasti tarpusavio santykiavimo formas lemiančių priežasčių. Tačiau jo paskaitoje ir vėliau diskusijose įvairiais lietuviškais klausimais formuoti nusistatymai buvo įdo-

Tomas Venclova,

šių studijų programos dalyvis, šioje pusėje atsirado 1977 sausio 25. Per tuos metus jis tapo kovojančios Lietuvos "skraidantis ambasadorius", kokio iki šiol nesame turėję. (Nuostabūs Simo Kudirkos atsiekimai Lietuvos laisvės kovoje yra visai skirtingos prigimtys, išsivystę iš skirtingo dirvožemio, tad su Tomo Venclovos darbais ir nelygintini).

Tomas Venclova yra "Helsinkio susitarimų vykdymui remti Lietuvos visuomenės grupės" ir visame pasaulyje aukštu respectu besinaudojančių tarptautinių organizacijų — P.E.N. klubo ir Amnesty International — narys. Jo pareiškimai ir liudijimai Lietuvos laisvės reikalu Washingtone, Romoje, Paryžiuje, Londone, Čikagoje, San Francisco, Los Angeles, keliose Australijos ir kai kuriuose kituose Amerikos miestuose susilaukė didžiosios spaudos dėmesio, o kai kur viešąją opinioną pasiekė televizijos ir radijo kanalais.

"Pats nesuprantu, kaip iš kultūros darbuotojo tapau politiniu veikėju", politinių studijų metu 1.28 pareiškė Tomas Venclova. Mums, kurie turime prieš akis prof. Juozo Brazaičio pavysdį, ši metamorfozė lengvai suprantama.

mūs; gal ne tiek savo naujumais ar netikėtumais, kiek kaip tam tikri kriterijai įvairiems iki šiol reikš-

tiems nusistatymams jautresniais lie-
tuviškais klausimais patikrinti.

Tomo Venclovos paskaitoje pa-
teiktas mintis įvairiais aktualiais, o
kartais ir kontroversiniais, klausimais
būtų galima formuluoti sekančiai:

A. Lietuvos žmonių politinėje są-
monėje tebėra likusi tautos valsty-
bingumo tradicija. Tos sąmonės stip-
rinimui išeivija tededu visas pastan-
gas išlaikyti Lietuvos valstybinį tęs-
tinumą liudijančias diplomatinės at-
stovybes;

b. Lietuvos lietuviai didžiuojasi
laisvojo pasaulio lietuvių kultūriniais
laimėjimais. Ieškotina kelių su tais
laimėjimais kaip galima pilniau su-
pažindinti okupuotą tautą;

c. Lituanistikos katedros įkūrimas
kuriame nors rimtame universitete
būtų labai reikšmingas kultūrinis lai-
mėjimas;

d. Lietuvos lietuvių nedžiugina
savitarpai išeivijos barniai ir ekst-
remistiniai išpuoliai;

e. Lietuvą išeivijai pažinti būtina.
Tiesioginis santykiavimas su okupu-
tos Lietuvos lietuviais yra vienas
iš reikšmingiausių pažinimo būdų.
Pripažįstant, kad ne visiems Lietu-
von vykti galima, lankytis Lietuvoje
verta. Neboikotuotini iš ten atvyks-
tą lietuviai kultūrininkai. Jaunimo
važiavimas į Lietuvą neša naudą.
Naudos laipsnis priklauso nuo vyks-
tančiųjų tautinio sąmoningumo ir ko-
munistinės sistemos pažinimo.

Aplamai, emigrantai savo kraštui
gali daug padėti. Tačiau santykiavi-
mas su savo tautiečiais okupacijoje
turi būti išmintingas. Lietuvos lietu-
vius erzina žinomesnių užsienio lie-
tuvių esamo režimo liaupsinimas

“Gimtajame krašte”.

f. Lietuvos laisvinimo reikalu
visais būdais veiktina laisvojo pasau-
lio viešoji opinija.

g. Remtinas dr. Aleksandro Štro-
mo siūlymas išeivijoje ruošti būsi-
mos išlaisvintos Lietuvos politinės
struktūros modelį.

Į klausimą “Ar būtų geriau, jei
Lietuvoje būtų nemaskvinis komu-
nizmas?” Venclova atsakė, kad Al-
banijos ir kitų nemaskvinių komu-
nistinių kraštų pavyzdžiai neteikia
džiaugsmo. Gal tik būtų galima ti-
kėtis greitesnės evoliucijos į demok-
ratiją. Aplamai, į bet kokią komuniz-
mą — Euro, tautinį, geltonąjį — vil-
tis dėti sunku.

Venclovos paskaitos komentatoriai
iš esmės jo pareikštoms mintims
neoponavo. Buvo labiau tik pareikš-
tų minčių papildymo, paryškavimo
ar vien tik pritarimo. Tik rašytojas
Jurgis Gliuda skeptiškai pažiūrėjo
į siūlymą išlaisvintai Lietuvai ruošti
politinės struktūros planą. Jam atro-
dė, jog pilnai nepažįstant tikrųjų
tautos nusiteikimų detalaus plano
ruošimas būtų nerealus. Atstačius
nepriklausomą Lietuvos valstybę
1918, pati tauta sugebėjo paruošti
visai neblogą konstituciją. Dr.
Bronius Nemickas pasisakė dėl “di-
sidentų” termino. Tas terminas, anot
jo, tinkamas rusams. Lietuviai, iš tik-
rųjų, nesą disidentai, bet savo tau-
tos valios reiškėjai. Dr. Kazys Amb-
razaitis priminė, jog buvo laikas,
kada išeivijoje kai kas siūlė pamirš-
ti valstybingumą ir akcentuoti tautiš-
kumą. Jis taip pat pasisakė už są-
moningo jaunimo keliones į Lietu-
vą. Leonardas Valiukas akcentavo
reikalą šioje pusėje daryti tai, kas
ten neleidžiama.

Neilgame diskutiniame pranešime dr. Kazys Ambrazaitis palietė ryšių su pavergta tauta ir mūsų šios kultūrpolitikos klausimus. Trisdešimties metų laikotarpis Lietuvoje atnešė tokius didelius pasikeitimus krašte, kad išeivija jų nebeįstengė sekti. Netgi Sibiro tremtiniais, po 25 metų grįžusiems Lietuvon, nebebuvę lengva su ten visą laiką gyvenusiais surasti bendrą kalbą.

Lietuvos lietuvių galvoseną, jausmus ir jų politinės sąmonės kitimą užsienio lietuviams aiškiau atskleidė šioje pusėje gausiau pasirodę disidentai, nors ir jų pačių tarpe jau pastebima nuomonių skirtumų. Pagausėję ryšiai, nukeliavimai ar atkeliavimai, irgi atnešė daugiau šviesos. Paaiškėjo, kad aktyviai ar tyliai besipriešinančių okupaciniam režimui ten esama nedaug, tačiau ir po 30 metų vergijos tauta nėra kapitulavusi. Pasyvus pasipriešinimas beveik visuotinis. Daugeliui mūsų sunku net įsivaizduoti, kokiame sunkioje sąlygoje gimsta LKB Kronika ir kiti pagrindžio leidiniai ir jaunijoje kartoje palaikoma religija ir tautiškas.

Sužinome, kad asimiliacijos procesas vykdomas sistematingai. Tautai pavojus didelis. Spirtis asimiliacijai mes, kad ir netiesioginiai, galime padėti. Tačiau akcija turi būti planuojama tyliai, vykdoma ramiai. „Ultra-patriotų“ šūkavimai kraštui neša tik žalą.

Leonardas Dambriūnas yra išsireiškęs, kad kelias į lietuvišką politiką eisiąs per lietuvišką kultūrą. Ir iš tikro, šiuo metu mūsų kultūriniai darbai ir kultūrinė veikla

yra tapę reikšmingu politiniu ginklu. To dar pilnai nesame supratę.

Kultūrinių darbų planavimas mus galėtų labiausiai jungti. Palyginti su mažomis išlaidomis į III-įjį Mokslo ir Kūrybos simpoziumą suvedėme virš 100 lietuvių mokslininkų-kūrėjų, kurie paruošė 115 lietuvių kalba skaitytų paskaitų ir mokslinių pranešimų. Tai didelė lietuviška santalkinė jėga. Susidomėjimą tuo įvykiu parodė ir amerikiečiai.

Ryšiuose su kraštu ir savo veiklos planavime neturėtume užkietėti kažkokiose formulėse. Kūrybinė rezistencija formulėse uždūsta. Turime būti lankstūs ir derintis prie besikeičiančių aplinkybių.

“Kronikos” žodžiai bažnyčioje

Sausio 29 sumą Šv. Kazimiero parapijos bažnyčioje laikė svečias kun. Vaclovas Martinkus, lietuvių parapijos Providence, R.I., klebonas. Mišios buvo aukojamos už mirusius Los Angeles frontininkus: Juozą Ažuolaitį (buv. pirm.), Balį Čiurlionį (buv. pirm.) ir dr. Zigmą Kungį (buv. Vyr. Tarybos narys). Mišių metu buvo paskaityta ištrauka iš „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos“ apie kankinį Mindaugą Tamonį, kuris (okupuotos Lietuvos lietuviams) „buvo tuo matu, kuriuo matuodavome kasdieninę savo būtį; buvo sąžine, traukusia mus iš kasdienybės liūno. Vienas pirmųjų iš mūsų kartos, nusikratęs technokratiško kvaitulio — tos kartos, augintos po karo ir be Dievo. Be Dievo, kurį jis taip pat vienas iš pirmųjų surado — ne tų, knyginę intelektualią Aukščiausią Būtybę, bet gyvą ir šiltą krikščionių Dievą“ .. . kuris „metė iššūkį Sistemai, kurio-

je matė tiesioginį Blogio įsikūnijimą. Ne tam, kad deklaruotų savo įsitikinimus, o tiesiog, kad kitaip negalėjo — negalėjo gyventi meluodamas ...

“Ir išėjo, artimųjų nesuprastas, abejingųjų apjuoktas, svetimųjų apšmeižtas ir žudomas. Andriejus Siniavskis, jo vargo brolis, iš tolimo Paryžiaus tiesė jam pagalbos rankų. O jūs, brangūs tautiečiai, kurie iš užjūrio aplankote mus? Juk vienas jūsų šių vasarų Jį išdavė, kitas išsižadėjo, o trečias sudegino. O mes? O mes palikome Jį ir bėgome, nes Jį jau lydėjo mirties šešėlis.

... ir tada Viešpats pasigailėjo ir pasišaukė Jį pas save ...”

Ištrauką skaitė LFB Vyr. Tarybos pirmininkas dr. Kazys Ambrazaitis.

Liudykime savųjų tautų

“Liudykime Kristų ir savąją tautą” šūkiu 1977 Clevelande vyko Ateitininkų kongresas. Trumpu kolektyviu pasisakymu šiose studijose trys pranešėjai palietė antrąją minėto šūkio dalį — liudykime savąją tautą. Šia tema simpoziume pareiškimus padarė rašytoja Alė Rūta, dr. Feliksas Palubinskas ir Juozas Kojelis. Tikint, kad pilni autorių pasisakymai pasirodys spaudoje, čia perduodamos kai kurios pareiškimų mintys.

Rašytoja Alė Rūta:

Savąją tautą čia liudijame kiekvienas savo sąmoningu esimu ir sava kūryba. Liudydami tautą, turime liudyti ir valstybines tautos aspiracijas. Tautos ir valstybės sąvokų atskirti negalima. Bet kokios formos meno kūrinuose turime ne tik ro-

dyti buvusios valstybės realybę, bet ir puoselėti būsimos valstybės sąvones. Tokia kūryba gali talkinti ir politiniams-visuomeniniams Lietuvos laisvinimo darbams.

“Branginu disidentų, nuėjusių sunkius kryžiaus kelius, mums skatinimus: kelti Lietuvai daromas skriaudas, minėti vardus įkalintų ir kenčiančių. Ir kartais mane liūdina pačių mūsų — egzilų kultūrininkų — daromų Lietuvai skriaudų nutylėjimai, sąmoningi ar nesąmoningi žodžio “okupacija” praleidimai. Pavyzdžiui, kad ir propaguojant lietuvių meną ir kultūrą amerikiečiuose, kartais, deja, pamirštama užsiminti, kur ta *Lithuania*, kokia jos dabartis, kas jos prispaudėjas. Jei mūsų broliai ir seserys ten nebijo kalbėti ir šaukti, kodėl mes čia nutylime?”, kalbėjo Alė Rūta.

Bendraudami su okupuotos Lietuvos lietuviais, bent egzilės iškilieji kultūrininkai neturėtų užmiršti esmės — kad mūsų kraštas dar *pavergtas*, ir šis pavergimo faktas nėra pasikeitęs nei po kelių dešimčių metų, nors tenai ir keistųsi krašto terenas, žmonės ir priepaudo laipsnis; sunkesnė ar lengvesnė vergija, o vis tiek, vergija. Tad mūsų, egzilų, tebėra ta pati pareiga protestuoti ir skelbti pasauliui Lietuvos skriaudą. Šio protesto kontekste turėtų būti svarstoma ir bendravimo su Lietuvos lietuviais problema.

Dr. Feliksas Palubinskas

Teoretiškai mokslas nerišamas su politika. Tačiau praktiškame gyvenime susidaro viena pynė, ir kartais sunku pasakyti, kur pasibaigia mokslinė veikla ir kur prasideda politinė. Politinių laimėjimų galima at-

siekti ir per mokslinį darbą. Ir tai neturėtume pamiršti, planuodami Lietuvos laisvinimo veiklą.

Lietuviai mokslininkai galėtų daug pasitarnauti tautos reikalams, dalyvaudami profesinėse organizacijose ir išnaudodami progas kelti mums rūpimus klausimus. Rašytas ar tartas mokslinėse konferencijose žodis netikėtai gali pasiekti gausias ir mums palankiai nusiteikusias žmonių grupes ar paskirus įtakingus žmones, kurie mūsų rūpesčiais ir problemomis galėtų susidomėti ir nuoširdžiai mus paremti.

Trečiasis mokslo ir kūrybos simpoziumas, reikia manyti, suregistravo didelę dalį mūsų mokslinių pajėgų, bent Šiaurės Amerikoje. Patarčiau tą pradžią, reiktų rimtai susirūpinti *informacijos banko* suorganizavimu. Pav., sovietinės parodos 1977 Los Angeles mieste proga buvo ruošiaama spaudos konferencija ir demonstracijos, tačiau nebuvo geros medžiagos padalai, o giliau tuo klausimu besidominčius nebuvo kur nukreipti.

Spaudoje pasirodė žinutė apie bandymą Sovietų Sąjungoje suorganizuoti nepriklausomą darbininkų sąjungą. Būtų tuo klausimu galima amerikiečių spaudai paruošti straipsnelį, jei kokiame „banke“ tuo klausimu būtų daugiau medžiagos: ar tai pirmas įvykis?, jei buvo anksčiau, tai koks likimas?, kokia darbininkų sąjungų padėtis Lietuvoje?, ar yra buvę streikų ir kokios pasekmės? ir t.t.

Pavieniai įvykiai dažnai aiškinami kaip pripuolamybės. Tačiau keli, surišti tam tikra analize, jau sudaro mokslinę studiją ir tampa žymiai svaresni. Mums reikia tokių studijų, kurias paruoštų specialistai, siauroj srityje medžiagos teikėjai, įžval-

gūs interpretatoriai. Jie, panaudodami progas, tuos klausimus gali kelti mokslininkų susirinkimuose ir spaudoje. Tam geras pavyzdys — psichiatrinių ligoninių Sovietų Sąjungoje piktnaudojimo iškėlimas tarptautiniame psichiatrų suvažiavime 1977 Havajuose.

Tuos klausimus galima kelti ne tik lietuviškų ar baltistinių studijų rėmuose, bet dalyvaujant konferencijose Rytų Europos klausimais, konferencijose, kur gvildenamas kolonializmas, mažumų problemos, žmogaus teisės, kultūrų nykimas ir t.t.

Jungdami mokslą su politika, galėtume išnaudoti ir tokias progas, dėl kurių mes dažnai tik padėjume. Pav., atsiradus kurioje nors pasaulio dalyje naujai valstybei, mūsų veiksniai turėtų ją pasveikinti, pasidžiaugdami kolonializmo dилimu, ir kartu iškelti mūsų krašto problemą. Tuo būdu skleistume informaciją ir ieškotume savo bylos rėmėjų.

Juozas Kojelis

Pagrindinė mūsų misija yra liudyti dabartinę Lietuvą: jos siekius, tautos aspiracijas, pasipriešinimą labai jau nelemtai kaimyninės valstybės okupacijai ir prievarta užkurtai komunistinei ideologijai. Pagrindinė bazė, į kurią turėtų remtis visuomeninis-politinis mūsų tautos liudijimas, yra solidarumo pareiškimas su savąja tauta. Ne žodinis solidarumas, ne retorinis, ne sentimentalus, bet realus, konkretus ir gyvas.

Kaip tas solidarumas galėtų ir turėtų apsireikšti?

Tauta siekia laisvės ir tam siektiui aukojasi. Egzilas tautos laisvės ir valstybinės nepriklausomybės



Dr. Broniui Nemickui (antras iš dešinės), Vliko vicepirmininkui, pagerbti, pasibaigus politinių studijų savaitgaliui, Los Angeles LF bičiuliai ir jų veiklos talkininkai suruošė priėmimą.

siekį pasauliui turi paliudyti kūryba, darbu ir auka. Turime šimtus organizacijų. Jei jos visos į savo metinės veiklos planus įtrauktų ir konkrečiai įsipareigojantį darbą Lietuvos laisvės labui, poveikis į viešąją pasaulio opinią būtų milžiniškas.

Pavergtą tautą kratosi prievartinės diktatūros ir ilgisi demokratijos. Solidarizuodama tam ilgisiui, išeivija visuomeninėje veikloje atsisako prievartinių metodų, pasiduodama daugumos valios sprendimams. Daugumos valia patikrinama, kur tik įmanoma, visuotinių balsavimų keliu.

Pavergtą tautą jungia tikslų vienybė. Jei išeivijoje dar neįmanomas Lietuvos laisvinimo darbas organizacinėje vienybėje, tai istorinę atsakomybę jaučiančios organizacijos tikrovėje vykdo tikslų vienybės principą. Ne pastangos vienai kitą užurpuoti, įsakinėti ar skaldyti, bet talkinti, pastangas įvertinti,ėjimus derinti yra tikslų vienybės pagrindas.

Lietuvių tautai primesta sistema, kurioje, anot Solženicino, melas yra principas, o prievarta — metodas. Kankinys Mindaugas Tamonis toje sistemoje matė tiesioginį Blogio išikūnijimą. Tad liudijant savąją tautą, savitarpiuose santykiuose griežčiausiai atmetinas bet koks sąmoningas tiesos ir teisingumo pažeidimas, nekalbant jau apie atskirus politinio šarlatanizmo atvejus.

Politinės studijos baigtos Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto vicepirmininko dr. Broniaus Nemicko paskaita, kuri spausdinama šiame "Į Laisvę" numeryje.

Studijų programą trumpu žodžiu pradėjo ir užbaigė LFB Los Angeles sambūrio pirmininkas Aleksas Kulnys. Sambūrio vardu padėka priklauso prelatui Jonui Kučingiui, Šv. Kazimiero parapijos klebonui, už prielankumą ir finansišškai sambūrį neapsunkinantį sąlygų studijų savaitgaliui pravesti sudarymą.

J- Kj.

LIETUVIAI VENECUELOJE 30 metų sukakčiai nuo įsikūrimo paminėti

ALEKSANDRA VAISIŪNIENĖ

1977 metų pabaigoje sukako 30 metų nuo lietuvių tremtinių įsikūrimo Pietų Amerikos krašte Venecueloje. Pirmieji lietuviai, kelios šeimos iš Šveicarijos, Venecuelos padangėje pasirodė 1946. Vėliau jų vis gausėjo. Paskutinis transportas, 41 asmuo, atskrido iš Ravensburgo, prancūzų akopuotos zonos Vokietijoje. Dabar lietuvių Venecueloje priskaitoma iki 700 asmenų.

Sunki pradžia

Įsikūrimo sąlygos buvo sunkios, nemokant ispanų kalbos ir nesant jokių organizacijų ar net pavienių asmenų, kurie būtų galėję tremtiniams padėti. Fiziškai vargino neįprastas klimatas. Gi uždarbiai, palyginus su Jungtinių Valstybių ar Kanados uždarbiais, buvo menki. Dar ir šiandien Venecuelos darbininkas per savaitę uždirba tik tiek, kiek šiaurėje per dieną. Ekonomiškai pakilo tie, kurie metėsi į prekybą.

Pradžioje, kaip ir kitur, savitarpiai lietuvių ryšiai buvo tamprūs. Kultūriniuose ar visuomeniniuose įvykiuose lietuviai dalyvavo gausiai. Ilgainiui, pramokus ispanų kalbos ir nejučiomis vis labiau įsijungiant į vietos gyvenimą, tie ryšiai ėmė silpnėti. Šiandien, praėjus 30



Aleksandra Vaisiūnienė,
“Į Laisvę” bendradarbė Venecueloje

metų, jau 60% lietuviškų šeimų yra mišrios. Vyresniajai kartai tai kelia skausmą ir rūpestį. Tačiau ir mišrios šeimos ne visos lietuviškai bendruomenei yra mirusios. Dalis jų gan aktyviai dalyvauja lietuviškame gy-

venirne ir prisideda prie lietuviybės išlaikymo. Kita dalis lietuvišku gyvenimu nebeįdomaujasi arba visai iš jo yra pasitraukusi. Tačiau viltys, kad jie sugrįš į lietuvišką šeimą, nėra dingusios.

Aplamai, lietuviybės išlaikymo vėžimą Venecueloje veža nedidelė žmonių grupė. (Dėl to nusiminti nereikia. Panaši padėtis yra ir kitur — red.). Caraco mieste priskaičiuojama iki 130 jaunų lietuvių, tik reikia apgailestauti, kad lietuviškame gyvenime dalyvauja mažiau negu pusė. Nepakankamas lietuvių kalbos mokėjimas sudaro nemažą kliūtį. Tačiau yra tam tikras jų skaičius, kurie turi noro lietuvių kalbą tobulinti ir ginti Lietuvos reikalus, kada jie kur iškyla.

Organizuota bendruomenė

1948 vasario 5 d. reikia laikyti organizuotos Venecuelos lietuvių bendruomenės pradžią, kada Valencijos mieste įsisteigė Venecuelos Lietuvių Savišalpos Bendruomenė. Bendruomenės steigėjais yra laikomi Petras Tumėnas, Jurgis Bieliūnas ir J. Stanevičius (pastarieji du jau mirę). Caraco mieste steigiamasis lietuvių susirinkimas įvyko per Vėlykas, 1948 balandžio 17 d. daugiaaukščio “Zing” namo patalpose. Tą pačią dieną kun. Antanas Sabaliauskas atlaikė ir pirmąsias lietuviškas pamaldas, kuriose dalyvavo 90 asmenų. Vieningumas lietuvių tarpe tuo metu buvo didelis, daug entuziazmo turėta ir vieningam lietuviškam darbui.

Nors Caracas ir yra krašto sostinė, tačiau dviejų pajėgių ir pasiukusių lietuvių dėka veikliausia bendruomenė susiorganizavo Maracay mieste. Tie asmenys — tai

Henrikas Gavorskas, dabartinis lietuvių bendruomenės mecenatas, ir Jurgis Bieliūnas, nelaiku iškeliavęs į anapus.

Jurgio Bieliūno įtaka ir sugebėjimais palankiai lietuviams buvo nuteikti aukšti valdžios pareigūnai. Vasario 16 minėjimuose juos matydavome lietuvių tarpe, įskaitant ir patį Maracay gubernatorių. Bieliūno iniciatyvos, jo įtakos ir gerų pažinčių dėka, mus galėjo aplankyti Šiaurės Amerikos lietuviai sportininkai ir Čiurlionio ansamblis. Be Bieliūno, Venecuelos lietuviams tai būtų buvę neįgyvendinami projektai. (Jurgio Bieliūno finansinės paramos yra susilaukusi ir “Į Laisvę” — red.).

Bieliūno globos yra daug patyręs lietuvių jaunimas. Jis suprato, kad lietuviybės ateitis yra jaunimo rankose. Dabar tą darbą tęsia ekonomikai stipriai ant kojų atsistojęs Henrikas Gavorskas ir remia Jurgio Bieliūno žmona Vanda. Ir lietuviškų pamaldų išlaikymas Maracay mieste yra pagrindinai šių dviejų asmenų nuopelnas.

Kiti savi veikėjai

Kunigas Antanas Sabaliauskas buvo pirmasis lietuvių bendruomenės kapelionas Venecueloje. Vos atvykęs, pradėjo leisti žurnalą “Tėvų Kelias”. Sušlubavus Sabaliausko sveikatai, jį pakeitė iš Hong Kongo atvykęs buv. Kinijos misijonierius kun. Antanas Perkumas, salezietis. Jo nepakeičiamą veiklą iš karto pajuto visa Venecuelos lietuvių bendruomenė: perėmė “Tėvų kelio” redagavimą, organizavo lietuvių vaikams vasaros stovyklas, teikdamas religinius patarnavimus, lankė lietuvių kituose miestuose, 1963 “Voz

de la Patiria" radijo stotyje buvo išrūpinęs lietuvišką radijo valandėlę.

Kun. Perkumo rūpesčiu la Vegoje yra pastatyti "San Casimiro" namai, telkę lietuviškos bendruomenės veiklą ir būrę lietuvių jaunimą.

Lietuvių Bendruomenės Caraco mieste veiklą savo laiku stipriai jūdino Zigmas Domeika, susipratęs lietuvis ir didelis patriotas. Jis suorganizavo savišalpinę kasą "Mirties atveju", kuri tebeveikia ir dabar. Turėjo daugybę planų ir sumanymų, tik visos bendruomenės nelaimėi mirtis tragiškai atskyrė jį iš mūsų tarpo.

Valencijos mieste buvo leidžiamas "Venezuelos Lietuvis", redaguojamas mokytojo Juozo Kukanauzos. Vėliau Lietuvių Savišalpos Bendruomenės Caracas apylinkės valdyba leido "Atgarsius", o šiuo metu Lietuvių Katalikų Misijos komitetas leidžia neperiodinį informacinį leidinį "Gaires", kurias redaguoja nepavargstąs laikraštinkininkas Juozas Kukanauza.

(Prie nepavargstančių spaudos žmonių ir Venecuelos lietuvių veikėjų priklauso ir šio straipsnio autorė Aleksandra Vaisiūnienė, nuolat informuojanti Šiaurės Amerikos ir Europos lietuvių apie Venecuelos lietuvių gyvenimą ir aktyviai dalyvaujanti Venecuelos lietuvių kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime — red.).

Minint Čiurlionio 100 metų gimimo sukaktį, Caracas mieste buvo suorganizuota iškilminga akademija, kurioje dalyvavo įžymūs venecueliečiai. Čiurlionio muzikinė ir meno kūryba plačiai buvo išgarsinta vietos spaudoje ir per kelias radijo stotis.

Jūratės Statkutės de Rosales asmeniškų pažinčių dėka, mūsų rei-

kalams tapo prieinama ir venecueliečių spauda. Tai susipratusi lietuvių reikalų gynėja, jaunimo vadovė, bendruomenės veikėja, žinoma spaudos darbuotoja, lietuvių atstovė Baltų Tautų komitete. Ji, tarsi "mūsų bendruomenės raktas, kuriuo atrakinamos visos durys".

Per pastaruosius trejus metus vietos spaudoje Jūratės dėka lietuviškais klausimais yra pasirodę 38 straipsniai ir skelbimai.

Venecueloje veikia dvi tautinių šokių grupės. Valencijos mieste tautinių šokių grupei vadovauja Aurelija Žalnierūnaitė-Ross, Caracas mieste — Julius Guiga.

Lietuvybės stiprintojai iš šiaurės

Per 30 metų nors ir retokai mus yra lankę, dvasiškai guodę ir mūsų lietuviškumą stiprinę menininkai, kultūrininkai ir visuomenės veikėjai iš šiaurės. Venecuelos lietuviai mielai prisimena solisčių Prudencijos Bičkienės ir Romos Mastienės individualius koncertus, solistų N. Linkevičiūtės, B. Prapuolenio ir pianistės R. Apeikytės trio, Čiurlionio ansamblio ir Kanados mergaičių choro "Aidas" apsilankymus, tautinių šokių grupės "Grandinėlės" gastroles.

1976 Venecuelos lietuvių lankė ir su lituanistinio švietimo problemomis vietoje susipažino PLB valdybos vicepirmininkas Jonas Kavaliūnas, kurį globojo Jaunimo sąjungos pirmininkas Aras Mažeika. 1977 Caracas ir Maracay miestuose lituanistikos paskaitas skaitė Rochesterio universiteto profesorius, kalbininkas dr. Antanas Klimas. Paskaitomis jaunimas ir vyresnieji parodė didelį susidomėjimą. Profesorių

viešnagės metu globojo dr. Rita De-veikytė.

Prieš trejus metus į Amerikos ambasadą Venecueloje buvo atkeltas aukštas JAV valstybės departamento pareigūnas dr. Vytautas Dambra-va. Tai dinamiška asmenybė, labai pagyvinusi lietuvišką veiklą Caracas bendruomenėje. Jo didžiulis nuopelnas, kad 1977 Caracas mieste buvo suorganizuotos „Baltų dienos“ su trijų dienų programa. Jose dalyvavo aukšti Venecuelos valdžios pareigūnai, kariškiai, kultūrininkai. Mūsų visų apgailestavimui 1977 pabaigoje dr. Vytautas Dambra-va buvo iškeltas naujom pareigom į El Salvador valstybę.

Mūsų didelė nelaimė, kad lietuviškoji spauda iš šiaurės mus pasiekia tik per 6-7 mėnesius. Archyvinė spauda su pasenusiomis žiniomis negali skaitytojų dominti. Tad nedaug kas ją ir prenumeruoja, nes oro paštu ją užsakyti per brangu. Greita ir tiksli informacija apie didžiųjų lietuviškų bendruomenių veiklą ir laimėjimus keltų mūsų nuotaiką ir prisidėtų prie lietuviybės palaikymo. Pasilikus nuošalyje nuo laisvojo pasaulio lietuviško gyvenimo, greičiau išsijungiama į vietos gyventojų gyvenimą ir sutampama su vietos visuomene.

Pasaulio Lietuvių Bendruomenės viena iš didžiųjų rūpesčių turėtų būti tampresnių kultūrinių ir visuomeninių ryšių tarp visų kraštų lietuvių bendruomenių suorganizavimas.

Ateities planuose

Pasiinformavus pas atitinkamus asmenis, esančius Venecuelos lietuvių gyvenimo vadovaujančiose pozicijose, maloniai nuteikia šių as-

menų ir jų vadovaujamų organizacijų ryžtas visomis išgalėmis lietuviškąjį darbą tęsti.

Venecuelos lietuvių kapelionas kun. A. Perkumas artimos ateities planuose yra numatęs išleisti Venecuelos Lietuvių Katalikų Misijos metraštį. Jame būtų įamžinta Venecuelos lietuvių veikla. Taip pat jis pasiryžęs ispanų kalba išleisti knygutę apie Šv. Kazimiero gyvenimą. Ją parašė dr. V. Dambra-va. Sunku net būtų patikėti, tačiau Venecueloje yra Šv. Kazimiero vardo miestelis su gražia, erdvia bažnyčia. Tik žmonės apie lietuvišką Šv. Kazimiero kilmę nieko nežino. Laiko jį lenkų karalaičiu.

Kun. A. Perkumas, jei tik sveikata leis, tikisi dar bent keletą metų padirbėti Venecuelos lietuvių bendruomenės labui.

Caracas LB Kultūros Fondo pirmininkas Juozas Menkeliūnas informuoja, kad skautų jubiliejinių metų proga leidžiamas Venecuelos lietuvių skautų metraštis. Taip pat bandoma papildyti skrajojantis lietuviškas knyginėlis, aptarnaujas toliau gyvenančius lietuvius. Per penkerius metus dalis knygų susidėvėjo, kai kurios dingę, o naujais leidiniais papildyti neturima lėšų. Fondo pirmininkas prašo lietuviškų knygų leidyklų paremti knyginių naujomis knygomis.

Jaunimo sąjunga pasiryžusi traukti jaunuosius lietuvius į lietuvišką veiklą. Jaunimo sąjungos pirmininkas Aras Mažeika, susitaręs su bendruomenės kapelionu ir Kultūros Fondo pirmininku, kovo mėnesį organizuoja plačios apimties Šv. Kazimiero minėjimą ir ta proga organizuoja visos Venecuelos lietuvių jaunimo suvažiavimą lietuvių jau-

nimo problemoms aptarti ir naujai sąjungos valdybai sudaryti. Jaunimo sąjunga taip pat numčiusi išleisti periodinį jaunimo laikraštį, kurio pirmo numerio pasirodymas sutaptų su Šv. Kazimiero minėjimu.

Gražios iniciatyvos parodė Jaunimo sąjungos narys Darius Mažeika, 1978 sausio pradžioje suorganizavęs dailininkės Anastazijos Tamošaitienės tautodailės kursus. Šių kursų suorganizavimas pareikalavo didelio darbo. Panaudodamas savo paties žinias, padarė natūralaus dydžio audimo stakles, 24 rėmus kilimėlių audimui, šaudykles ir kitus darbo įrankius. Šį savo darbą paskyrė kaip padėką PLB valdybai ir Vasario 16 gimnazijos rėmėjų būreliui už stipendiją vienerius metus mokytis Vasario 16 gimnazijoje Vokietijoje. Vasaros atostogų metu lankė lituanistinius kursus okupuotos Lietuvos Vilniaus universitete.

Venecuelos lietuvių gyvenimo didelę, gal net pagrindinę darbo našumą neša moterys. Jos pluša visur: ruošiant minėjimus, papildant organizacijų kasas, auklėjant jaunimą, organizuojant lituanistinį švietimą, išlaikant lietuviškas pamaldas. Konkrečiuose darbuose moterys parodo daugiau veiklumo už vyrus.

Lietuvių Bendruomenėje

1977 lapkričio 27 d. Caracas mieste buvo renkama nauja Venecuelos Lietuvių Bendruomenės Krašto valdyba. Ilgametis pirmininkas inž. Vladas Venckus, daug nusipelnęs Venecuelos lietuvių veikėjas, iš pareigų pasitraukė. Naujuoju pirmininku išrinktas laikraštininkas-redaktorius Juozas Kukanauza.

Naujosios Krašto ir Caraco apy-

linkės valdybų uždaviniai 1978-1980 laikotarpiui:

1. Stengsis stiprinti lietuvių tarpusavį sugyvenimą, bendradarbiavimą, lituanistinę ir apłamai kultūrinę veiklą; specialus dėmesys skiriamas kovai už Nepriklausomos Lietuvos atstatymą, lietuviybės jaunime išlaikymą bei stiprinimą. Todėl

a. Darys žygių, kad visus Venecuelos lietuvius bent kas trys mėnesiai periodiškai lankytų informacinis biuletenis, kad jungtų juos ir išlaikytų gyvus bendruomeniniam gyvenimui;

b. Dės pastangų, kad visose Venecuelos lietuvių bendruomenėse pastoviai būtų išlaikytos lietuviškos pamaldos;

c. Rūpinsis lituanistinių mokyklų išlaikymu bei vasaromis organizuos jaunimo lituanistines stovyklas;

d. Skatins lietuvių jaunimą siekti aukštojo mokslo, kad netolimoje ateityje Venecuelos politiniame, kultūriniame ir ekonominiame gyvenime užimtų reikšmingus postus; tuo būdu taptų naudingesni kovoje dėl Lietuvos laisvės ir taip pat lietuvių bendruomenės Venecueloje išsilaikymui;

e. Stengsis užmegzti ryšius su visais Venesuelos lietuviais, kad įjungtų juos į bendruomeninį ir tautinį judėjimą;

f. Bendruomeninei veiklai pagyvinti Venecuelos Lietuvių Bendruomenė, viena pati ar kartu su latviais, dės pastangų įsigyti oficialią savo būstinę ir vasarvietę — poilsio namus;

g. Visomis jėgomis platins laisvojo pasaulio lietuvišką spaudą. Siekiamas tikslas — kiekviena šeima skaito bent du periodinius leidinius.

2. Sieks tampresnio bendradarbia-

vimo su Pasaulio Lietuvių Bendruomene, Vyriausiu Lietuvos Išlaisvinimo Komitetu, Lietuvos Diplomatijos šefu, Lietuvos Bažnyčios laisvajame pasaulyje autoritetais bei kitomis lietuvių organizacijomis ir institucijomis. Todėl

a. Palaikys su jomis nuolatinį ryšį ir pagal išgales moraliai ir ekonomiškai rems jų veiklą;

b. Skatins ir kvies lietuviškas meno pajėgas dažniau lankytis Venecueloje;

c. Stengsis Venecuelos Lietuvių Bendruomenę tinkamai atstovauti Pasaulio Lietuvių Bendruomenės seime, dainų festivalyje ir sporto šventėje 1978 Toronte, Kanadoje; siųs savo atstovus ir į VI-jį Pietų Amerikos Lietuvių kongresą Montevideo, Urugvajuje 1979:

D. Sudarys reikiamas sąlygas Venecuelos lietuvių jaunimo atstovams dalyvauti IV-jame Pasaulio Lietuvių Jaunimo kongrese 1979 Europoje;

e. Kviečia laisvojo pasaulio lietuvių visuomenininkus, kultūrininkus, politikus atvykti atostogauti Venecuelon ir užmegsti ryšius su vietiniais lietuviais.

Visiems tiems tikslams įvykdyti Venecuelos Lietuvių Bendruomenės vadovybė tikisi visų lietuvių paramos ir bendradarbiavimo.

Ateities rūpesčiai ir viltys

Lietuviškos veiklos organizavimas ir lietuviybės išlaikymas mažose, nuo didžiųjų lietuviškų centrų nutolusiose bendruomenėse nėra lengvas. Tai gerai pavaizduoja Venecuelos

pavyzdys. Per 30 metų buvo daug atsieкта, bet būtų buvę galima daug daugiau padaryti, jei nebūtų buvę nepalankių sąlygų ir jei mes patys būtume jautriau pažiūrėję į savo tautines pareigas: atiduoti tautai tai, ką iš jos esame gavę. Kiekviena laisvojo pasaulio lietuvių bendruomenė ir kiekvienas laisvasis lietuvis, jei ne tiesiog, tai ateities istoriko bus paklaustas: “Ar atlikai savo pareigą tautai?”

Rūpestį kelia vyresniosios kartos veikėjų traukimas “į atsargą”. Jų vietas užima lietuviškame gyvenime mažiau orientuoti žmonės, kartais neskaitą lietuviškos spaudos ir gero kai atitrūkę nuo lietuviško gyvenimo.

Tačiau, iš antros pusės, matome ir viltingų prošvaisčių. Turime eilę vidurinės ir jaunosios kartos žmonių, kurie susiformavę sąmoningais lietuviiais ir kurie išeivijos misiją tęs su nemažesniu atkaklumu. Viltingas ir jaunųjų žmonių su vyresniaisiais bendradarbiavimas. Tai liudija šiame rašinyje skelbiami artimesnieji ir tolimesnieji Lietuvių Bendruomenės planai.

Kovodami dvigubą kovą — iš vienos pusės, už savo tėvynės išlaisvinimą, iš antros — už savęs pačių tautinį išsilaikymą, gyvename viltimi. Jau ne kartą svetimieji mūsų tautą laikė mirusia. Ne kartą jai rašė nekrologus. Bet stebuklas ją vis prikeldavo. Ir dabar tikime stebuklu, kuriuo teisėtai galės pasidžiaugti ir Venecuelos Lietuvių Bendruomenė.

Mielas skaitytojau, pastabas apie šį “Į Laisvę” numerį siųsk redaktoriui iki 1978.VI.15.

AR TOKIA LOGIKA REMIASI VISA VEIKLA?

1977 gegužės 28-29 d.d. Čikagoje vyko Lietuvių Krikščionių Demokratų sąjungos konferencija, kuri aprašyta paskutiniame „Tėvynės Sargo“ numeryje (1977 nr. 2). Po pranešimų ir vadovaujančių organų perrinkimo buvo simpoziumo forma prarastos diskusijos tema — „LKDS veiklos šių dienų uždaviniai ir jaunosios kartos veikla“. Pareiškimus padarė moderatorius Pranas Razgaitis, kun. dr. Juozas Prunskis ir Stasys Rauckinas. Pareiškimų tekstai žurnale paskelbti ištiesai.

Kun. J. Prunskis ramiai įvertino situaciją ir padarė eilę sugestijų krikščionių demokratų veiklai pagyventi.

Stasys Rauckinas, pradžioje apkalmino neįvardintas grupes ar žmones, „kurie, įsigalėdami LB, nepritarė, kad į laisvinimo darbą būtų kviečiamas jaunimas“, bet toliau, kaip ir Prunskis, laikėsi simpoziumo temos ribose ir pateikė gerą pluoštą pozityvių minčių jaunimui į krikščionių demokratų veiklą įjungti ir Lietuvos valstybingumo sąmonei ateinančioms kartoms perduoti. Politinėje-visuomeninėje veikloje susidariusią JAV-se situaciją vertina blaiviai:

„Šiame įtarinėjimų, kaltinimų, šmeižtų antplūdyje krikščionys demokratai turėtų visu griežtumu atmesti tokią beprasnę maišatį, kviesiti visuomenę ir organizacijas bei veiksmus imtis visų reikiamų priemonių šiai „kovai“ sušvelninti ir siekti susipratimo, susitaikymo . . .

Krikščionys demokratai turėtų imtis tarpininko pareigų ir ieškoti galimybių veiksmų nesantaikai pašalinti. Neieškoti kaltininkų, bet rasti geriausią išeitį į susitaikymą“.

Stasys Rauckinas, gaila, visai nepanorėjo pažvelgti į nesutarimus keliančias priežastis. Juk kivirčius keliančių priežasčių pašalinimas atneša tikrą taiką, o ne mechaniškas vienų kitiems rankų ištiesimas. Vieną, kivirčius keliantį ir ne tik susitarti, bet net tartis nenorintį veiksnį S. Rauckinas savo laiku yra labai teisingai charakterizavęs:

“Netenka stebėtis, kad visuomenėje auga pažiūra, jog Altą yra pasidarius uždara organizacija, kuri į visuomenės keliamas pastabas nekreipia reikiamo dėmesio, lyg Altą būtų ne visuomeniniu pagrindu sudarytas veiksnys, bet pats sau teisę kuriantis organas” ... “Turime faktų, kad Altą kitų iniciatyvos ne tik neremia, bet bando neigti”

Alta yra pasidarius daugiau uždara organizacija nei visų lietuvių organizuota visuomenė atstovaujantis veiksnys” . . . ir t.t. (Citatos paimtos iš “Tėvynės Sargo” 1963 m. nr. 1/23).

S. Rauckinas apie tą organizaciją taip kalbėjo tada, kai jai vadovavo šviesus lietuvis-patriotas Leonardas Šimutis, kuris nebuvo padaręs priesaikos “būsiu Altos pirminku, kol sugriausiu Bendruomenę”.

Tuo metu taip pat krikščionių demokratų vienas iš vadų, dr. K. Šid-

DŽIAUGSMĄ KELIĄ BALSAI

Besiskųdami jaunimo nutautėjimu, mes dažnai net nepastebime, kad į lietuviško gyvenimo priekį ateina karta, kurioje esama lietuviškų širdiių, protų ir rankų, kurioms galima patikėti tolimą lietuviškos misijos vykdymą. Tai liudija, sakysime, keli jaunosios kartos atstovų pasisakymai ryšium su 1977.IX. 26 įvykusiomis jaunimo demonstracijomis Washingtone. Pareiškimai atspausdinti iš 1978.1.26 "Dirvoje" nr. 4. Čia cituojame būdingesnes pasisakymų ištraukas.

Audrius Regis

Lietuviškoji kilmė "mus įpareigoja nuolat budėti ir dirbti Lietuvos nepriklausomybės atstatymui ir lietuvių teisių į laisvą gyvenimą ir valstybinio gyvenimo apsisprendimų atgavimui. To mes turime siekti įvairiais būdais:

1. Išlikdami sąmoningais lietuviais ir stengdamiesi kuo ilgiau išlaikyti lietuviškus papročius, kultūrą ir kalbą.

2. Ieškoti įtakingų draugų įvairių valstybių politikų ir kultūrininkų tarpe.

lauskas, Altoje neatstovavo Tautinei Sandarai ir dr. L. Kriaučeliūnas, neolituanų veikėjas, — Lietuvos vyčiams. Taigi, šiuo metu padėtis Altoje yra blogesnė negu 1963.

Netenka abejoti S. Rauckino nuosirdumu, kai jis siūlo LKDS-gai imtis taikintojo vaidmens. Bet tarpininkas turi stovėti šalia kivirčų. Ir sunku prileisti, kad S. Rauckinui būtų nežinomi tie kvičėjai, kurių elgesys visuomeninių santykių drumstime ne tik nepagirtinas, bet vargu pateisinamas.

Kurią pusę yra pasirinkusi LKD sąjunga, jau rodo šios konferencijos sveikintojų sąstata. Kaip "TS" rašoma, konferenciją sveikino R. JAV LB (t.y. "reorgų" — F. Ž.) atstovas S. Dubauskas ir "Naujienų" redaktorius M. Gudelis (!). Pastarojo garbei net priimta rezoliucija: "Pareikšti padėkų mūsų lietuviškai spaudai, ypač kuri, ir būdama mums ideologiškai tolimesnė, parodė bendro intereso supratimą".

Konferencijos rezoliucijų komisija, atrodo, negirdėjo išmintingo S. Rauc-

kino kvietimo "neieškoti kaltininkų", bet juos "surado" tikrojoje Lietuvos Bendruomenėje. Kaip kiti paklausys kad ir gero kvietimo, jei savišķiai ignoruoja?

Prano Razgaičio pranešimo tekstas tur būt per nesusipratimą pateko į "Tėvynės Sargo" redaktoriaus rankas. Jis turėjo būti įteiktas ten dalyvavusiam Martynui Gudeliui ir atspausdintas "Naujienose". P. Razgaitis primena tą japonų kareivį, kuris Filipinų salose dar tebekovojo prieš Ameriką, nors karas jau prieš 30 metų buvo pasibaigęs. Jis drąsiai "tiesina" ne tik Algimanto Gečio, bet ir prof. Antano Maceinos logiką, nors kalba visiškai nesąmonės. Jei Gečys būtų siūlęs organizuoti kitą Altą ir prof. Maceina 1958 kitą Vilką, tai Razgaitis savęs ir "Tėvynės Sargo" savo logika nebūtų apjuokęs. Dabar, deja, taip įvyko.

LKD sąjungos konferencija parodė, kad krikščionyse demokratuose nuotaikos dar stipriai drumstos.

Fab. Žirgulis

3. Nuolatos kelti mūsų tautai ir tėvynei padarytas skriaudas ir reikalauti jai laisvės ir nepriklausomybės”.

Violeta Burokaitė

“Šiomis demonstracijomis mūsų jaunimas nepadarė sau gėdos, nes daugiausia jaunimas jas užpildė, patys jas ruošė ir jas pravedė. Niekas negali mūsų jaunimo kaltinti, kad esame neveiklūs”.

Paliesdama kalbėtojus prie Linkolno paminklo, sako:

“Ypač gražiai ir ilgai kalbėjo senatorius Dole. Jis, kaip Belgrado komisijos narys žmonių teisėms ginti, pažadėjo iškelti žmogaus teisių klausimą, liečiantį Pabaltijo valstybes. (Ir iškėlė).”

Gaila, kad esama vyresniųjų, kurie senatoriaus Dole kalbos Baltijos valstybių klausimu Belgrado konferencijoje nuopelnus priskiria tik sau. Rašinio autoriui gal tik reikėjo, minint kitas pavardes, nepraleisti vyriausio demonstracijų organizatoriaus Viktoro Nako pavardės.

Redakcijos pastaba. Senatoriaus Dole pareiškimas Baltijos valstybių klausimu

Belgrado konferencijoje 1977 lapkričio 25 buvo geras, bet trumputis ir kuklus. Jis pasakė: “Yra faktas, kad Jungtinės Valstybės niekad nepripažino Lietuvos, Latvijos ir Estijos įjungimo į Sovietų Sąjungą ir kad Europos saugumo konferencijos pasėkoje JAV-bių oficiali nepripažinimo politika nepasikeitė. Šis ilgai tverias faktas yra Jungtinių Valstybių politikos principas, remiamas Jungtinių Valstybių Kongreso”.

Šis pareiškimas padarytas labai geru laiku — konferencijos plenumo posėdyje. Tačiau nei sen. Dole, nei delegacijos pirmininkas ambasadorius Goldberg laisvo apsisprendimo teisių Baltijos valstybėms klausimo Belgrado konferencijoje nekėlė.

Dalia Vindašiūtė

Artėjant prie sovietų ambasados, policija demonstrantams pagrasino areštu. Ji suabejojusi:

“Reikėjo pasirinkti: toliau pasilikti demonstracijose, ar pasitraukti? Pajutau, kad aš esu tikra lietuvaitė, supratau, kodėl mane siuntė tėvai į lituanistines mokyklas, kodėl priklausan organizacijoms.



JAV Lietuvių Jaunimo sąjungos valdyba: iš kairės — Ramunė Bernotaitė (sekretorė), Sigita Banevičiūtė, Liucija Zdanytė, Paulius Bernotas, Birutė Zdanytė (pirm.), ir Linas Kojelis (politinės veiklos koordinatorium). Nuotraukoje trūksta Virginijos Valančiūnienės ir Danutės Šliogerytės.

GĖDINGA KALBA

Redakcijos pastaba

Spausdindami ištraukas iš vad. „Reorganizuotos Lietuvių Bendruomenės“ centro valdybos pirmininko dr. Vytauto P. Dargio pranešimo, norime istorijai autentiškai užregistruoti ryškesnius lietuviško gyvenimo nuosmukio faktus. Ataskaitinis V. Dargio pranešimas apima dviejų metų kadencijos veiklą. Prašome skaitytojus atkreipti dėmesį į tai, kokiais „darbais“ nužymėtas „Reorganizuotos“ bendruomenės veiklos kelias. Pranešimas atspausdintas „Naujie-nų“ 1977.XII.30-31 ir 1978.1.3 numeriuose. Kalba netaisyta, tik mūsų įvestos skyrelių antraštės.

„Pasiekėme daug laimėjimų“

Mieli aukštieji svečiai, sesės ir bro-liai lietuviai bendruomenininkai!

Būkime pragmatiški ir objektyviai vertinkime dabartinę Reorg. Lietuvių Bendruomenės padėtį tremtyje: po 2 metų kadencijos, kaip jūsų išrinktas JAV (R) Lietuvių Bendruomenės Centro Valdybos pirmininkas, turiu pripažinti, kad pasiekėme daug laimėjimų, bet dar ir daug liko, kas turi būti padaryta, kad visa Lietuvių Bendruomenė grįžtų į normalias vėžes ir dingtų visuotinas nuosmukis — tiek politiniame, tiek kultūriname ir švietimo darbe!

Nutariau pasilikti ir, jei areštuos visus, tai bus tėvų žemės labui. Tuo metu, atrodo, visas jaunimas pasijuto kaip viena šeima, kuri kovoja už vieną principą — už tėvynę“.

Vilija Jakaitytė

„Rengėjai visą demonstraciją (prie Linkolno paminklo) gerai pravedė. Dėl to yra labai įdomu, kad ši demonstracija negavo tiek vietos amerikiečių spau-doje, kiek ta antroji dalis — kuri buvo



Dr. V. P. Dargis

Bet „dar bus daug darbo“

Prieš tolimesnį mano pranešimą — turiu pabrėžti, kad liedsdamas Lietuvių Fronto Bičiulių sąjūdį, nekritikuoju jų ideologinių gairių, bet smerkiu ir kovu ju prieš jų uzurpatorišką bandymą paglemžti į savo kontrolę mūsų politinės kovos veiksmus prieš tėvynės okupantą (ypatingai Altą!). Antra Frontininkų politinė nedorybė (savižudiška mūsų tremties kovai dėl Lietuvos laisvės!) yra beatodairinis ir nediskriminuojantis bendradarbiavimas su tėvynės okupantu

neplanuota ir neskelbta: tai žygis prie sovietų ambasados ir sovietų vėliavos deginimas. Ta antroji dalis, kur jau reikėjo policijos tvarkai palaikyti, buvo tipiškai amerikiečių masei daug įdomesnės įvykis. Todėl ir mano manymu, mes pabaltiečiai esame per daug švelnūs ir mandagūs . . . norėdami atkreipti Amerikos gyventojų dėmesį į mūsų kovą“.

Tai vis balsai, kurie turėtų kelti vyresniųjų džiaugsma.

V. J.

ir jo siūstais visokių rūšių (K.G.B.) agentais ir kitokio plauko batlaižiniais quislingais!!! Frontininkų bendradarbiavimas su "Akiračių" grupele (kaip visiems žinoma, "Akiračiai" yra laisvai leidžiami platinti okupuotoje Lietuvoje) — irgi dar vienas! frontininkų barzdukinių ideologų "perlas"; kai tuo tarpu jie propaguoja tautinį solidarumą, kaip jų pagrindinę ideologinę gairę!!! Tai politinis pariziejiskumas trečiame laipsnyje!!! Šitie barzdukinių frontininkų, taip vadinamų "partorgų" vadai ir klaupčiukai dar ir šiandien tebevadovauja nereorganizuotos JAV Lietuvių Bendruomenės daliai!!! Tad dar yra didelė Bendruomenės nuosmūkiio dalis prieš mūsų akis. Dar bus daug darbo mieli Reorganizuotos Bendruomenės dalies veikėjai . . .

Kas mūsų priešas?

Frontininkai!

Atleiskite, kad sustojau ilgėliau prie frontininkų kriminalinės bendruomenės skaldančios akcijos ir jų partinių bilietų ir dominavimo užmačių nešimą į bendruomeninį darbą! Bet tik tada, kai susipažinome su politiniu barzdukinių frontininkų sabotazu ir pagalių kaišiojimu į bendros tremties politinio darbo ratus, tik tada (kartoju) eilinis tremties lietuvis galės suprasti prieš kokį politinį priešą atsistojo idealistinė Reorganizuota JAV Lietuvių Bendruomenės dalis!

Jie kontroliuoja televiziją, radiją
ir komunistinę "Vilnį"

Grįžtu atgal prie savo tiesioginio pranešimo. Susidarius JAV Reorganizuotos Lietuvių Bendruomenės Centro Valdybai ir nustačius veikimo plano gaires, buvo aišku, kad negalėsime ribotis vien kultūrinio ir švietimo darbais. Pagrindinis rūpestis buvo — kaip išsilaikyti ir tiesiog egzistuoti prieš koordinuotą barzdukinių frontininkų paglemžtos JAV Lietuvių Bendruomenės dalies ataką!!! Per televiziją, radiją jų kontroliuojamą periodinę spaudą ("Draugas", "Darbinin-

kas", imperialtinis "Pasaulio Lietuvis", "Vienybė", laikraštपालाकिस "Akiračiai", nekalbant apie "Vilnį" ir kitus mažesnius leidinius!) frontininkų "plunksnagraužiai" bandė pavaizduoti mus didžiausiu tremties politiniu baubu, grasinančiu "taikiesiems fronto avinėliams!"

Juos remia vienuolijos

Visiems mums krikščioniško tikėjimo veikėjams yra ypač skaudu, kad šias biaurus, machiaveliškas frontininkų darbas buvo remiamas ir yra remiamas dabar visų trijų lietuviškų vienuolių Amerikoje! "Quo vadis, homine?" Paklaustų gerasis lietuviškas pakelės Rūpintojėlis frontinio pseudofilosofo iš Clevelando!

"Mes didžiuojamės savo kuklumu"

Neminėsiu pavienių datų mūsų C. Valdybos susirinkimų, kur buvo aptariama strategija ir darbo planai Vidurio vakarų apygarda ir seniūnijos ruošė savo ruožtu susirinkimus, paskaitas, gegužines — tai jų valdybų ir vadovų nuopelnai! Mes didžiuojamės savo kuklumu — nesifotografavomės ir nerasėme korespondencijų mums draugiškai spaudai (ypač čia dėkoju tiesiam ir tiesą remiančiam visų lietuvių dienraščiui "Naujienoms" ir jo tauriam redaktoriui ponui Gudeliui! Taip pat dėkoju "Laisvai Lietuvai" ir jos redaktoriui didžiam patriotui ponui Šimkui! Dėkoju taip pat tautinės minties "Dirvai", kuri nors ir visaip barzdukinių frontininkų "partorgų" spaudžiama ir įtaigojama, ne tik spausdino objektyvias žinias (R) Lietuvių Bendruomenę, bet ir neceremonialiai "išpašalvonino" buvusį Čikagos korespondentą už tipišką frontininkišką tendencingumą! Gaila šiuometinis korespondentas "Dirvai" iš Čikagos yra kitos politinės spalvos, bet ta pati kopija buvusio plunksnagraužio!).

"Mieli sesės ir broliai,
ar neateina noro vėmti?"

Mūsų skelbti kvietimai ir manifestai suprasti savitarpio klaidas nedavė

jokių posėkų ir barzdukinių frontininkų vadovaujama Bendruomenės dalis, užuot ieškojusi būdų Bendruomenės vienybei atstatyti, tolo toliau nuo tiesioginių Bendruomenės uždavinių, gilindama įvykusį skilimą! Kas ypatingai skaudu paminti, kad žiūrint iš (R) JAV Bendruomenės centro valdybos taško, 2 metų kadencijos bėgyje, lietuviškos politinės partijos ir jų vadai nerado reikalo nultipti nuo politinės tvoros ir neparemti mūsų teisėtos ir šventos kovos prieš totalitarinės barzdukinių frontininkų “partorgų” pastangas sunaikinti lietuvių politines partijas tremtyje, paglemžiant klasta ir apgaule centrinę Bendruomenės vadovybę ir begėdiškai bandant užurpuoti ir užvaldyti mūsų laisvės kovos veiksnius! Tik prisiminkime jų intrigas ir machinacijas prieš Alto pirmininką Dr. Kazį Bobelį! Ar neateina į jūsų organizmą, mieli sesės ir broliai bendruomenininkai, noro vėmti, kad matome tokį begėdišką sabotажą mūsų tėvynei atgauti laisvę kovoje su rusišku bolševikiniu okupantu!

“Darbas lietuviškai moralei”

Neužmirštinas darbas mūsų lietuviškai moralei — tai mūsų švietimo vadovo centro valdybos pono mokytojo Igno Serapino Vilniaus universiteto taip vadinamų “kursų” lituanistikai demaskavimas! O “didysis” frontininkų “partorgų” “ideologas” iš Clevelando ragina tuos kursus lankyti! Atrodo laikas pakeisti Pasaulio Lietuvio laikraščio vardą į “Vienybę Frontininkų”, pasiunčiant Brežnevui pasveikinimą!

Ateities planai

Savo politinėje linijoje (R) JAV Lietuvių Bendruomenės Centro Valdyba bazavosi federaliniu principu ir viskuo, orientavosi į Altą! Čia dar sykį dėkoju Alto pirmininkui Dr. K. Bobeliui už mums parodytą palankumą ir mūsų problemų supratimą! Tarp kitko norėtume Centro Valdybos vardu patarti visiems taip vadinamiems tarpininkautojams ir politi-

Alė Rūta, LAIŠKAS JAUNYSTEI, beletristika. Viršelis ir iliustracijos dail. Rasos E. Arbatės; spaudė Pranciškonų spaustuvė Brooklyne; 131 psl., kaina 4.00 dol. Gaunama pas autorę (306 22nd St., Santa Monica, CA 90402) ir pas platintojus.

Jurgis Jankus, IR NEBEPASIMATĖM, pasakojimai. Aplankas Rūtos Čepaitytės; Lietuviškos Knygos klubo leidinys, spausdino “Draugo” spaustuvė Čikagoje. 343 pusi., kaina 7.00 dol. Gaunama “Drauge” ir pas platintojus.

Vladas Juodeika, DIDŽIOJI ILIUZIJĄ, marksizmas teorijoje ir tikrovėje, pirmasis tomas. Spaudė Lietuvių Enciklopedijos spaustuvė Bostone 1978; 720 pusi. Užsakymus siųsti šiuo adresu; Mrs. A. Pažiūra, 1284 Live Oak Dr., Anaheim, CA 92805.

Tomas Venclova, 98 EILĖRAŠČIAI, išleido Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas Čikagoje 1977. Knygą apipavidalino Henrieta Vepštienė; tiražas 1,000. Spaudė M. Morkūno spaustuvė, 3001 West 59th Street, Chicago, Ill. 60629 U.S.A.

J. Kaributas, TEATRINIO VARGO KELIAIS, 50 teatrinio darbo metų, memuarai. Autoriaus leidinys. Spausdino Saleziečių spaustuvė Romoje 1977; 191 pusi. Gaunama pas autorių ir platintojus, kaina nepažymėta.

Kazys Almenas, SAUJA SKATIKŲ, “Draugo” premijuotas romanas. Aplankas dail. V. O. Virkau. Spausdino “Draugo” spaustuvė Čikagoje; išleido Lietuviškos Knygos Klubas; 249 p., kaina 5.00 dol.

niams avantiūristams nekaišioti nosių į mūsų Reorganizuotos Bendruomenės reikalus! Sėdėkite geriau ant tvoros ir mums netrukdykite! Mes patys su barzdukiniais frontininkų “partorgais” susitvarkysime!



Neik su Brežnevu obuoliauti. ..

EGZAMINAS IŠ LAIKYTAS

1978 metai ženklina 35-sius metus nuo pagrindinės „I Laisvę“ okupuotoje Lietuvoje pasirodymo. Iki šiol žurnalas reiškia Lietuvių Fronto idėjas, gimusias komunistų ir nacių okupacijose ir subrandintas laiko ir tolimesnių įvykių eigoje.

Pogrindyje anuomet kūrėsi ir reiškėsi ir kitos rezistencinės organizacijos, tačiau jos laiko bandymų neatlaikė. Viena po kitos pailso, nutilo ir nustojo egzistavusios. Pagrindinis Lietuvių Frontas, tremtyje persiorganizavęs į LF bičiulių sąjūdį, ištvėrė, palikdamas ištikimas Lukšos - Daumanto, Brazaičio, Macei-

nos, Damušio, Ivinskio, Girniaus, Griniaus, Prapuolenio ir kitų šio sąjūdžio kūrėjų, ideologų ir rezistencinės praktikos vadų formuluotiems ir sąjūdžio vykdytiems principams.

Gi trys tremties dešimtmečiai buvo gausūs pagundomis, kad net vienas kitas ir iš Fronto žmonių buvo susvyravęs, nors atkritimai iš sąjūdžio buvo nežymūs. 35-rių metų sukakties proga verta kai kuriuos LF išlaikytus principus ir siūlytas pagundas prisiminti.

Dar gyvenant Vokietijoje, buvo kuriamas „krašto primato“ mitas, draudžiąs net svarstyti

išlaisvintos Lietuvos galimas valstybinės santvarkos formas, tarsį tai būtų Lietuvoje likusių įžeidimas. Kitos grupės tokiu „patriotiniu“ argumentu buvo įtikintos ar išgąsdintos, kad nieko šioje srityje nedarė. Tik LF bičiuliai tuos klausimus svarstė ir svarstymų išdavas paskelbė leidinyje „Į pilnutinę demokratiją“.

Vėliau labiau kairiųjų liberalų sąjūdžiai buvo linkę žvilgsnį į Lietuvos okupaciją švelninti, vengdami „okupuotos“ Lietuvos termino ir naudodami „šiandieninės“, „dabartinės“ ir „priklausomos“ Lietuvos išsireiškimus. „Į Laisvę“ atkakliai kartojo, kad Lietuva rusų okupuota ir Sovietų Sąjungos aneksuota.

Pasidavusi Amerikos anarchistinėms įtakoms, dalis kairės ir dešinės jaunesniųjų intelektualų šeštojo dekadaje įtaigojo lietuvių visuomenės dėmesį nuo Lietuvos perkelti į kovą už negrų teises. Netgi kai kas lietuviškų vyčių jau vaizdavo kaip palubėje pakabinatą pastipusį arklį, garbinamą dvasinių iškrypėlių. LF sąjūdžio žmonės žodžiais ir darbais atskleidė, jog nevalia gaišti prie apsilėidusio kaimyno prakiurusio stogo, kada dega tėvų namai. Vytis frontininkams buvo ir išliko gyvuojų Lietuvos laisvės simboliu.

Nuolat buvo ir dabar tebėra skatinimų politinę laisvinimo veiklą pristabdyti kultūrinės kūrybos labui. LF bičiuliai kultūrinės kūrybos ir politinės laisvi-

nimo veiklos sektorius laiko organiškomis vienos tautinės misijos funkcijomis, siekdami ne vieną stabdyti antros labui, bet abi skatinti Lietuvos laisvės labui.

Nuosaikumą frontininkai išlaikė ir bendravimo su okupuotos Lietuvos lietuviais klausime, nesišliedami prie siekiančių nuo tautos užsisiklęsti, tačiau bendravimų su gimtuoju kraštu skirdami nuo bendradarbiavimo su „Gimtuoju kraštu“, nes redaktorių kėdėse ten sėdį lietuviai, deja, vykdo okupanto valią.

LF bičiulių sąjūdis lietuviškąsias problemas sprendė solidarumo su okupacijai rezistuojančia lietuvių tauta dvasioje, pasisakydamas prieš konservatyvios dešinės politinės veiklos suvulgarinimą, bet ir nesižavėdama liberalios kairės išradiniais sureštais, tačiau be gilesnio turinio, „mokslinių metodų“, „moralinių impulsų“ ar „kūrybingos intelektualinės mažumos“ argumentais.

Buvo ir frontininkų tarpe besibaiminančių: vieniems atrodė, kad atsiliekame nuo liberalų pažangos, antriems — kad atplyštame nuo konservatorių patriotinės ištikimybės. Tačiau baimė be pagrindo. Jei šiandien į egzaminų komisijos kėdes susodintume Lietuvos pogrindžio spaudos ir mus iš anos pusės pasiekusių disidentų minėtais klausimais pareiškimus, frontininkai egzaminus nesunkiai būtų išlaikę.

KAD NETAPTUME ŽIŪROVAIS

Kas sąžiningai Helsinkio susitarimuose bandė rasti galimų pragiedrulių niūrioje okupuotos Lietuvos padangėje, praėjus Belgrado konferencijai, visas viltis turėjo palaidoti. Šios konferencijos lietuvių tautai palengvėjimo neatnešė. Priešingai, okupacinė letena pasunkėjo, areštai pagausėjo, religijos spauda padidėjo. Bet tauta nepalūžo. Tirono siautėjimus, Aisčio žodžiais, nuoga krūtine atremia Petkus ir Terleckas, Plumpa ir Gajauskas, Zdebskis ir Šeškevičius, Sadūnaitė ir Poškienė, Garuckas ir Finkelšteinas, Žyprė ir Simutis, šimtai kitų žinomų ir nežinomų žmogaus teisių gynėjų, tūkstančiai mokyklų mokinių ir universitetų studentų, gausėjanti ir tvirtėjanti pagrindžio spauda ir išmintingai pasyvaus pasipriešinimo pozicijose apsikatusi tautos dauguma. "Lietuvos rezistencija turi senas tradicijas, galias šaknis ir didelius tikslus", tvirtina 17 metų sovietų kalėjimuose atkalėjęs rezistentas Kęstutis Jokubynas.

O kaip išsivija?

Išidėmėtiną atsakymą į tai laišku redakcijai duoda JAV ir Kanados LFB centro valdybos pirmininkas Juozas Ardys: "Kai mūsų tauta taip ryškiai išsiskiria iš kitų tautų savo nuostabių heroizmu, kuris turėtų ir įpareigoti, ir žadinti išsiviją vie-

nybei ir akcijai, pati išsivija lieka be gairių, be praktiškų užsimojimų, vis daugiau ir daugiau palikdama laisvės kovos našta pačiai tautai ar nurašydama asmeninius įsipareigojimus saujaui besispardančių, net tinkamai nebeparemdama jų. Taigi, pamažu tampame tik žiūrovais".

Ačiū Dievui, ta "besispardančių sauja" dar gausi. Ir Vlikas, ir Lietuvių Bendruomenė 1977 politiniame sektoriuje atliko nemaža gerų darbų. Nors kiek ir pajudėjo, tačiau iš visuomeninio nuosmūkio vis dar nepakyla Amerikos Lietuvių Taryba, kurios pareigūnai ne tik veiklos vienybės su kitais veiksniais nesiekia, bet dažnai sąmoningai ją ardo. Lietuvos bylai išlaikyti neišspręstų tarptautinių problemų sąrašė, vykdydamas ilgalaikį projektą, ištvėmingiausiai dirba Rezoliucijoms Remti komitetas. Gi pats viltingiausias ženklas Lietuvos laisvinimo horizonte — tai jaunimo, apsijungusio PLJ sąjungoje, atėjimas į politinės veiklos lauką. Praeityje, k.t. Kudirkos, Kalantos ir kai kuriais kitais atvejais jie irgi buvo atėję, bet greit vėl pasitraukė. Dabar su savo kongresais, demonstracijomis Washingtone, pačiu originaliausiu šių me-

(Nukelta į viršelį)

*Malonus skaitytojai,
apsimokėk prenumeratų, nes prenumeratos mokesčiu palaikai
“Į LAISVĘ” gyvybę.*



ADMINISTRACIJA DĖKOJA

Administracija nuoširdžiai dėkoja visiems skaitytojams, kurie labai gyvai reagavo į mūsų laiškus, priminusius kai kuriuos neišspręstus prenumeratos reikalus. Galime “Į Laisvę” skaitytojus painformuoti — gerokai pratuštėjusi žurnalo kasa vėl šiek tiek pasipildė.

Nedidelė dalis skaitytojų, kuriems laiškai buvo pasiųsti, neatsiliepė. Manome, kad dėl pašto kaltės mūsų laiškai Jūsų nebus pasiekę. Tiems, kurie neatsiliepė, netrukus vėl bus pasiųsti priminimai. Maloniai prašome į juos reaguoti.



tu Vasario 16 minėjimu Philadelphijoje (deja, mūsų spaudos mažai pastebėtu), su jau padarytu pasiruošimu birželio mėnesio akcijai jaunimas perėjo į politinę ofenzyvą. Ir jis lengvai susikalba su Bendruomene ir Vilku.

*Helsinkyje nupintame krepšyje
Belgrado konferencijos vaisius*

surinko Brežnevas. Tačiau dėl to nereiktų nusiminti. “Mirusiuosius palikus laidoti mirusiems”, pozityviosios ir svetimiems dievams netarnaujančios lietuviškos jėgos turėtų labiau suglaudinti gretas ir padvigubinti pastangas. To reikalauja mūsų solidarumas su tauta.